

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 10

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 9 mars.

Interpellation av herr Ohlon ang. tjänstemännens representation i arbetsrådet	4
---	---

Onsdagen den 10 mars.

Svar på interpellation av herr Mannerskantz om åtgärder mot brandriskerna inom exportindustrien m. m.	5
Svar på interpellation av fru Svenson om avveckling av socker-ransoneringen	13
Tjänstemännens rättsställning	16
Anslag till justitiedepartementet	17
Anslag till hovrätterna	19
Höjning av postavgifter	20
Skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.	22
Valuta- och penningpolitiken	24
Öppelhållningstiderna vid vissa telefonstationer	65
Upphävande av förbudet mot rundflygningsverksamhet	66
Interpellation av herr Lundgren ang. tidpunkten för skärmbildsundersökning av värnpliktiga	67
Interpellation av herr Isaksson om söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen	68

Fredagen den 12 mars.

.....	69
-------	----

(Förteckning över avgjorda ärenden m. m. finnes å sid. 74.)

Tisdagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 95, med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 107, angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättingars i Lund behov av tomtmark;

nr 108, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm, m. m.; och

nr 112, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Justerades protokollen för den 2, 3 och 6 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 93, angående bidrag till Stockholms enskilda bank aktiebolag till täckande av vissa rättegångskostnader.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående anslag för budgetåret 1948/49 till läroboksnämnden.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående utövandet av statens tobaksmonopol.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, angående övergångsersättning till förre furiren vid flottan H. E. Ahlström; och

nr 103, angående bestridande av vissa haverikostnader.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2., 5. och 7. samt 70 § 1. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—12, statsutskottets utlåtanden nr 2, 7 och 31—35, bevillningsutskottets betänkanden nr 17—20, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 6—9 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—14, jordbruksutskottets utlåtande nr 6 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 95, 107, 108 och 112.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 264, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49; och

nr 265, av herr *Niklasson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter.

Interpellation ang. tjänstemännens representation i arbetsrådet.

Herr *OHLON* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer av den 23 maj 1947 trädde i kraft vid årsskiftet. I § 9 stadgas att för tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärenden, som avses i denna lag, skall Konungen utse två ledamöter vilka äro väl förtrogna med förhållandena inom hotell-, restaurang- och kafénäringen. En av dessa skall representera arbetsgivarsidan och en Landsorganisationen.

Genom denna lag fingo även tjänstemännen i branschen sin arbetstid reglerad, något som givetvis var mycket värdefullt. I och med detta har ett gammalt problem åter aktualiserats, nämligen tjänstemännens representation i arbetsrådet.

Förslag i den riktningen har framkommit i ett av generaldirektör *John Nordin* avgivet betänkande den 31 augusti 1946, som han avlät i egenskap av inom socialdepartementet tillkallad sakkunnig. Han föreslog där bl. a. att i arbetstidslagarna skulle införas en bestämmelse att Tjänstemännens centralorganisation jämsides med Landsorganisationen skulle ha rätt att avlämna förslag till sådana ledamöter och suppleanter, som representera arbetstagar sidan i arbetsrådet. Arbetsrådet å sin sida hävdade den åsikten enligt utdrag i propositionen nr 207/1947, att om de föreslagna lagändringarna genomfördes, motsvarande ändringar skulle företagas i de övriga i betänkandet omnämnda lagarna, nämligen angående försäkringsrådet och arbetsdomstolen. Enligt stats-

rådsprotokollet meddelade föredraganden statsrådet *Mossberg*, att de i betänkandet föreslagna ändringarna avseende arbetsrådets sammansättning äro föremål för överväganden i sammanhang med överarbetning av de förslag till ny arbetarskyddslag m. m., som avgivits av 1938 års arbetarskyddskommitté. I den mån ändringar i arbetsrådets organisation och sammansättning härvid skulle finnas påkallade, skulle förslag härom framläggas samtidigt med den föreslagna nya lagstiftningen om arbetarskydd. Efter vad som framgår av föreliggande propositionsförteckning kommer något förslag om ny arbetarskyddslag ej att föreläggas årets riksdag.

Frågan om tjänstemännens medrepresentation i arbetsdomstolen avgjordes under föregående år, och det synes därför som om man även skulle kunna avgöra spörsmålet om representationen i arbetsrådet utan att avvakta den av statsrådet åberopade överarbetningen av förslaget till ny arbetarskyddslag; detta så mycket mera som skälen för tjänstemännens medrepresentation i arbetsrådet blivit betydligt större efter genomförandet av 1947 års arbetstidslag för hotell-, restaurang- och kaféverksamheten än de voro, då generaldirektör *Nordins* förslag avgavs.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag härmed att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att lösbryta frågan om tjänstemännens representation i arbetsrådet ur den kommande lagstiftningen om arbetarskydd för att få nämnda fråga inom kort avgjord separat?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollutdrag för denna dag varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr *Ljungdahl* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen.

Om åtgärder mot brandriskerna inom exportindustrien m. m.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Mannerskantz* interpellation om åtgärder mot brandriskerna inom exportindustrien m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr *Mannerskantz* i en till mig riktad interpellation berört ökningen av antalet eldsvådor och då särskilt dem, som drabbat företag inom exportindustrien. Interpellationen mynnar ut i följande tre frågor:

1. Har regeringen på grundval av polisens och försäkringsbolagens expertundersökningar i de olika fallen kunnat bilda sig någon uppfattning om och, i så fall, i vilken utsträckning den katastrofala ökningen av eldsvådor i landet under det sistlidna året, speciellt inom exportindustrien, varit ett resultat av sabotagehandlingar?

2. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att förhindra en ytterligare ökning av dessa för hela vårt lands industri så synnerligen ödesdigra eldsvådor?

3. Är regeringen beredd att genom åtgärder, som ej direkt kunna anses åvila företagen själva, försöka minska brand-

riskerna vid för landet livsviktiga industriföretag och andra samhällsnödvändiga anläggningar?

Till svar på dessa frågor ber jag att få anföra följande.

Industribränderna och därmed sammanhängande frågor ha under senare tid varit föremål för en mycket livlig publicitet, och de mångahanda spekulationer — bland annat att åtskilliga eldsvådor förorsakats av sabotage — som i detta sammanhang förekommit, göra det nödvändigt att ägna dessa frågor en utförlig behandling. Jag hoppas att detta ursäktar, att mitt svar kanske blir längre än vad som normalt bör vara fallet.

På mitt uppdrag begärde statspolisintendenten under hösten 1947 att från landsfogdarna erhålla en redogörelse över ditills under året inträffade industribränder, deras kända eller förmodade orsaker, skadornas omfattning och andra hithörande omständigheter. Denna redogörelse har sedermera kompletterats att omfatta hela året och likaså fullständigats på de punkter, där tidigare okända eller otillräckligt utredda förhållanden blivit klarlagda.

Att en uppseendeväckande stegring av brandskadeförlusterna för industriernas vidkommande inträffat under år 1947 är riktigt. Interpellanten anför en del omständigheter, som kunna bidra till en naturlig förklaring av brandfrekvensen, såsom överrörlighet på arbetsmarknaden med därav följande försämrade arbetsdisciplin, brist på fullgod maskinmateriel, svårigheter för nybyggnader etc. En omständighet, som han icke nämnt, men som här synes böra understrykas, är den långvariga torkan under sistlidna år. Från meteorologiska anstalten har uppgivits, att tillgänglig statistik visar, att intet år tidigare kunnat uppvisa så långa regnlösa perioder i Svealand

och södra Norrlands kustland. En påtaglig överensstämmelse kan för övrigt utläsas mellan de statistiska kurvorna för nederbörd och brandskadebelopp. Givet är, att nu berörda omständighet kan ha spelat en betydande roll, särskilt för en så hårt drabbad produktionsgren som sågverksindustrin.

Den nyssnämnda av statspolisintendenten upprättade sammanställningen omfattar alla eldsvådor eller tillbud till sådana, vid vilka skadorna i värsta fall kunnat uppgå till 100 000 kronor eller mera. Under året ha inträffat 305 sådana eldsvådor eller tillbud. Av dessa ha 81 drabbat sågverk och snickerifabriker, 42 järn- och metallindustrin, 30 den kemiska industrin, 26 livsmedelsindustrin, 18 fartyg och varv, 16 textilindustrin, 7 trämassfabrikerna och pappersbruken, 9 industrin för elektrisk materiel samt kraftstationer, 6 tegelbruk, 4 porslins- och glasbruken samt 66 diverse industrier.

I 139 fall, vilket motsvarar 46 % av 1947 års industribränder, kan brandorsaken anses klarlagd. I 10 av dessa fall ha eldsvådorna anlagts, i 22 fall uppstått genom vållande och i 106 fall på annat sätt.

Beträffande de 10 mordbrandsfallen ha förövarna upptäckts i 6 fall. De avslöjade mordbrännarna voro i två fall minderåriga, i ett fall en pyroman, i ett fall en annan defekt person och i ett fall en försäkringsbedragare. I det sjätte fallet anlades eldsvådan av en 16-åring, som f. n. är föremål för sinnesundersökning. I intet av de fall, där förövaren icke upptäckts, hade uppstått nämnvärda skador.

Beträffande de eldsvådor, där brandorsaken icke blivit till fullo klarlagd, har i fråga om 37 eldsvådor och tillbud härtill icke någon förklaring rörande brandorsaken kunnat erhållas. I återstående 129 fall eller 42 % av samtliga bränder har brandorsaken ansetts med goda sannolikhetsskäl kunnat angivas på följande sätt: i 4 fall branden anlagd, i 9 fall vållande och i 116 fall andra orsaker.

Jag skall nu något närmare uppehålla mig vid de industribränder under det

gångna året, som medfört de största skadeverkingarna. Under året inträffade 14 bränder vid industrier, där skadorna uppgingo till 1 miljon kronor eller däröver. Sammanlagda ersättningsbeloppet för dessa industrier uppgick till drygt 27 miljoner kronor. De största skadorna drabbade Vidöns brädgård i Skoghall, där förlusterna beräknas till icke mindre än 7 miljoner kronor. Då många hypoteser rörande orsaken till denna brand varit synliga i pressen, anser jag mig här böra giva en relativt utförlig redogörelse för resultaten av hittills företagna utredningar.

Dessa ha givit vid handen att branden börjat i en vid kajen anjord takpräm. Prämen är försedd med ett s. k. skarndäck. Däckets plankor äro tjärdevade och på många ställen ha uppstått tämligen stora mellanrum mellan plankorna. I dessa mellanrum ävensom på durkarna brukar samlas en myckenhet spån och flis. Vid kajen lågo, med kortsidorna mot kajen, ett antal prämar för lastning. I vilken prämen elden uppstått, har icke med säkerhet kunnat fastställas. Att döma av under branden tagna fotografier och prämarernas läge i förhållande till vindriktningen har man dock största anledning utgå från en viss bestämd prämsäsom utgörande eldhärden. En arbetare har erkänt att han tillsammans med en annan arbetare rökt i en av prämarerna strax innan branden utbrutit. Det kan dock icke med säkerhet anses ådagalagt att de härvid visats i den prämsäsom, varifrån elden synes ha spritt sig. Båda försäkra att deras rökning icke kan ha givit upphov till elden. En annan arbetare erkänner, att han vid samma tillfälle av förstnämnde arbetare fått tobak till sin pipa. Han förnekar emellertid, att han stoppat pipan. Arbetaren framhåller emellertid vid förhöret, att han icke kan erkänna smyg-rökning, då detta skulle resultera i hans avskedande. Han medgiver öppet, att han icke kan tala sanning i detta fall. Om man sålunda icke kan godtaga denne arbetares förklaring, kvarstår frågan, var och när han rökt denna pipa. Fjorton dagar före branden inträffade ett eldsvådetillbud i en av dessa

pråmar. Tillbudet orsakades av att ett par s. k. märkpojkar suttit och smygrökt på den yttersta gavelsidan av en pråm. Det uppgavs, att märkpojarna i regel rökte minst fyra gånger om dagen, varvid de allmänt uppehöll sig på det s. k. skarndäcket till någon lämplig pråm. Under arbete i brädgården hade uppgiftslämnaren även vid flera tillfällen lagt märke till, att även de äldre arbetarna rökte, men dessa uppehöll sig i allmänhet på durkarna i någon pråm. Även andra brädgårdsarbetare ha vid förhör uppgivit, att det ganska allmänt smygröktes inom brädgårdsområdet. Då man torde kunna antaga, att åtminstone hälften av de anställda äro rökare och då rökning inte ens är tillåten i matsalen, förstår var och en vilka svårigheter som måste vara förenade med ett upprätthållande av rökförbudet. Särskilt gäller detta vid den försämring av disciplinen, som blivit en följd av den stora omsättningen på arbetskraft. Efter branden företogs en noggrann sällning av brandresterna i den pråm, där branden förmodades ha uppstått. Härvid anträffades på pråmens botten ett 50-tal avbrända tändstickor.

Dagen efter branden inställde sig hos polisen i Karlstad en utlänning, som intill några dagar före branden varit anställd vid Skoghall. Han berättade, att han midsommaraftonen samma år på en restaurang i Karlstad sammanträffat med ett antal utlänningar. Under måltiden hade en av utlänningarna talat om Skoghall och fällt yttrandet, att det kunde brännas och att man då borde tända på från sjösidan. Då angivaren emellertid icke suttit närmast den, som fällt yttrandet, hade han icke kunnat följa detaljerna i samtalet. Som en anmärkningsvärd omständighet framhöll angivaren, att ett par andra i sällskapet närvarande utlänningar, vilka kort före branden slutat sin arbetsanställning på Skoghall, samma dag som branden inträffade avrest med ett tåg till Kristinehamn. En av dessa två jämte en annan i sällskapet varande utlänning hade till yttermera visso varit anställd vid AB Furuplywood i Kristinehamn, då detta företag brann den 19 mars 1947.

I anledning av de lämnade uppgifterna utfördes en synnerligen noggrann undersökning. De berörda utlänningarnas förhållande här i landet klarlades, och samtliga hördes ingående. Utredningen gav icke något stöd för antagandet, att de av angivaren påtalade misstänkta omständigheterna ägde någon betydelse i förevarande sammanhang. Kristinehamnsbranden har klarlagts såsom härrörande från en exploderande glödlampa. Någon anledning att misstänka de nyss nämnda arbetarna för delaktighet häri finnes icke. De av utredningen berörda utlänningarna vistas fortfarande här i landet, där de samtliga inneha olika arbetsanställningar. De i pressen förekommande uppgifterna att dessa utlänningar efter branden skulle ha avrest till utlandet äro sålunda felaktiga. Angivaren själv vårdas sedan slutet av december på sinnessjukhus. En förtroendeingivande sagesman har om angivaren framhållit att denne fantiserar mycket och finge anses vara litet konstig. Då han druckit sprit blir han värre. Hans uppgifter finge icke tagas för gott, utan utgjorde en härva av lögner. Det bör även framhållas, att han i samband med det ommärkta restaurangbesöket i Karlstad blev anhållen av polisen. Han hade då uppträtt förgelseväckande i berusat tillstånd. Även när han besökte kriminalstationen för att lämna de ovan nämnda uppgifterna, var han spritpåverkad.

Om således alltför stor tilltro icke bör fästas vid de omständigheter, som kommit att ge upphov till ryktena om sabotage vid Skoghalls brädgård, kan man naturligtvis å andra sidan icke helt utesluta en sådan möjlighet. All sannolikhet talar dock för att branden har en fullt naturlig förklaring och att den uppkommit genom tobaksrökning.

För att härefter återgå till de andra industrieldsvådorna, som medfört skador på över 1 miljon kronor, kan jag nämna följande.

Enligt polisens uppfattning kan man anse eldsorsaken tillfredsställande klarlagd i samtliga dessa fall utom två. Det ena undantaget är Munksunds sågverk

i Piteå, som brann i augusti 1947. Man måste här lämna öppet, huru elden uppkommit, men man saknar anledning att antaga sabotage. Mordbrand har däremot icke helt kunnat uteslutas i fråga om det andra fallet, Dahllöv & Söner i Göteborg, där en eldsvåda i början av september 1947 medförde skador på en och en halv miljon kronor. Tobaksrökning anses dock här vara den sannolikaste orsaken.

Beträffande dessa stora industribränder kan det vara av intresse att höra vilka omständigheter som i övrigt enligt polisundersökningarna framkallat eldsvådorna. Branden på Finnboda varv i januari orsakades av bristfälligheter i en slaggbehållare på en smidesässa placerad på träunderlag. Branden vid statens förråd vid Storuman föranledes av bristfälligt rökgång. Branden i AB Bröderna Ebenfeldt och E. B. Justs Färgeri i Borås uppstod troligen genom självantändning, på grund av värmeverkan från ångrör till en varmluftsanläggning. Gnistflykt från ett torveldat växellock orsakade troligtvis branden i juli 1947 hos Skånska lantmännens centralförening i Malmö. Gnistflykt från ett ånglokomotiv orsakade möjligen också eldsvådan i augusti hos Timber Trading Co i Göteborg. Hos Svenska sockerfabriks AB i Köpingsbro uppstod eld till följd av en svetsningsskadad elektrisk kabel. Eldsvådan i september hos AB Separator i Tullinge förorsakades av en explosion i en gassvetsningsapparat, och eldsvådan på Bromma flygplats i oktober 1947 uppstod som följd av självantändning i oljemängt trassel i en målarstrubb inom hangarbyggnaden. Eldsvådan i AB Astras fabriker slutligen i november 1947 förorsakades, enligt vad hittillsvarande undersökningar givit vid handen, av självantändning i medicinskt kol. Branden i varuskjulet på Järntorget i Göteborg, varvid materiel för två och en halv miljon kronor förstördes, var anlagd av en pyroman, som upptäcktes. Interpellanten uppger i sin framställning, att denne pyroman under utredningen skulle ha hotat med att »utlänningar skulle fortsätta hans dåd». Jag har låtit undersö-

ka, hur härmed förhåller sig. Denna pyroman misstänktes för att ha gjort sig skyldig till vissa andra mordbrandsanläggningar i Göteborg. Vid förhören påvisades, att han iakttagits på tre av de ifrågavarande platserna. Han hade under förhöret uppträtt vresigt. Vid nämnda påpekande blev han mycket uppragt och yttrade: »Det är väl inget att höra på vad käringar säger. När jag kommer ut, så skall jag ge er att göra.» Tillfrågad vad han menade härmed förklarade han, att han så snart han bleve frigiven, skulle draga en massa personer till kriminalstationen, både utlänningar och andra vilka, enligt vad han visste, begått olika brottsliga handlingar.

Om vi till de mera betydande industrieldsvådorna räkna även dem, där skadorna visserligen understigit en miljon men överstigit 500 000 kronor, tillkomma ytterligare 11 bränder med skadebelopp på tillhoppa drygt 7 $\frac{1}{2}$ miljon kronor. I två av dessa fall ha eldsvådorna icke kunnat givas någon förklaring.

Sammanfattningsvis kan angående de större industribränderna, om man dit hänför större skador än 500 000 kronor, göras följande summering: under året ha inträffat 25 sådana eldsvådor. Av dessa kunna 3 sägas vara ouppklarade. Jag har då icke medräknat Skoghallsbranden. I intet av dessa ouppklarade fall har funnits skälig anledning antaga sabotage.

Ett större allmänt intresse synes böra tillmätas en sammanställning över brandorsakernas frekvens. Den redovisar följande resultat: gnistflykt eller glödande partiklar ha orsakat 55—56 av samtliga industribränder, självantändning 45—49, överhettning och varmgång 35—38, olika omständigheter sammanhängande med elektriskt materiel 35—38, svetsnings- eller gaslåga eller öppen eld 29, bristfälliga rökgångar 12, tobaksrökning 12—13, explosioner 15 samt i ett fall åsknedslag.

Till belysande av brandriskernas mångfald och frekvens vill jag här återgiva några erfarenheter från ett företag, som organiserat en mera regelbunden brandvakthållning. När man tar del av detta material kan man icke nog förvä-

na sig över att icke ännu flera eldsvådor förekomma. Vid detta företag, som är ett stort och synnerligen viktigt industriföretag, ha under två månader under förra året upptäckts icke mindre än 15 potentiella eldsvådeorsaker. I ett flertal fall inneburo de överhängande fara för större brandskador. Sålunda hade i ett fall eld uppstått i isoleringen kring värmeledningsrör i en ångcentral. Antändning hade skett genom att slagg, som ej varit släckt, kommit i beröring med isoleringen. Vid ett tillfälle hade eld uppstått i oljedränkta klädstycken, som placerats intill radiatorn i ett motorprovrum. I omedelbar närhet stod ett par 25-liters dunkar bensin. Vid ett annat tillfälle påträffades en tänd sladdlampa, runt vilken hade virats papper och ett stycke av överdragskläder. Vid ett annat tillfälle upptäcktes att eld uppstått i dammängder, som samlats vid en utblåsningssplats för fläktar. Vid ett senare tillfälle åter hade ett ångrör virats om med papper och wellpapp, vilket brunbränts och avgav kraftig rök.

Från brandövervakningen i ett antal andra företag har upptäckts ett stort antal påtagliga brandrisker och eldsvådettillbud. I åtskilliga fall har konstaterats stort lättsinne vid handhavandet av oljedränkt trassel. En vanlig företeelse är oförsiktighet vid förvaringen av glödan-de aska. I åtskilliga fall har man glömt att bryta strömmen till elektriska lödkolvar, värmeplattor och andra elektriska apparater. I flera fall ha påvisats trasiga strömbrytare etc.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens första fråga. Jag övergår därefter till en redogörelse över vad myndigheterna gjort i de syften, som interpellanten sammanfattat i sina två följande frågor.

Eldsvådornas ökade omfattning har givetvis noggrant registrerats av de myndigheter, som direkt eller indirekt berörts härav, och föranlett åtgärder från deras sida.

Till en början må nämnas, att eldsvådorna — speciellt industrieldsvådorna — blivit föremål för synnerligen ingående polisundersökningar, därvid den lokala polisen ofta förstärkts av special-

utbildad kriminalpolis från statspolisens avdelning i Stockholm och specialister på brandundersökningar från statens kriminaltekniska anstalt. För närvarande pågå sådana undersökningar i anledning av de nyligen inträffade industribranderna i Mölndal och Kristianstad. Resultaten äro ännu icke kända.

I vissa fall ha även sakkunniga från Svenska brandskyddsföreningen samt försäkringsbolagen deltagit i dessa undersökningar.

Under senare delen av 1947 vände sig riksbrandinspektören i en skrivelse till samtliga länsstyrelser i denna angelägenhet.

I skrivelsen lämnades en utförlig redogörelse över de olika brandorsaker-na. Vidare orienterades länsstyrelserna om de åtgärder, som ditintills hade vidtagits. Sålunda omnämndes bl. a., att Sveriges industriförbund i samarbete med Svenska brandskyddsföreningen utsänt cirkulärskrivelser till sina medlemsföretag och därvid föreslagit vidtagande av åtskilliga viktiga åtgärder, som vore ägnade att bidra till ett ökat brandskydd. Vidare hade landets försäkringsbolag, likaledes i samarbete med Svenska brandskyddsföreningen, beslutat att i enahanda syfte ställa sina till ett 60-tal uppgående högskoleutbildade brandingenjörer till industriföretagens förfogande. Dessa brandingenjörer skulle verkställa besiktningar på anmodan av en särskild kommitté, benämnd »Industribranddelegationen av år 1947». Besiktningarna skulle i första hand omfatta större industrier med särskild betydelse för folkförsörjningen.

I sin skrivelse till länsstyrelserna föreslog riksbrandinspektören för egen del bl. a. följande åtgärder.

Länsstyrelserna borde genom länsbrandinspektörerna tillse, att brandsyn verkställdes i samtliga kommuner. Vidare borde övervakas att utbildningen av brandsynemän bedrevs i så stor omfattning som möjligt. Länsstyrelserna borde övervaka att utbildning av brandbefäl intensifierades samt att kommunernas brandförsvar organiserades enligt antagna brandordningar. I synnerhet borde beaktas att kommunernas

skyldighet att draga försorg om nödig vattentillgång fullgjordes. Vidare föreslog riksbrandinspektören att länsstyrelserna måtte meddela samtliga brandchefer att besiktningar vid vissa viktigare industrier komme att ske genom försäkringsbolagens brandingenjörer i syfte att söka åstadkomma en uppräckning av de under efterkrigsåren försämrade brandskyddsförhållandena samt att söka övervinna de faromoment, som på senare tid uppkommit. Riksbrandinspektören hänsköt till länsstyrelsernas övervägande, var och i vilken omfattning skärpt brandbevakning borde föreskrivas. Härvid borde i första hand ifrågakomma för folkförsörjningen och vår utrikeshandel viktiga industrier samt utplag och kraftverk. Föreläggande om skärpt bevakning kunde ske enligt 11 § brandlagen. Slutligen hemställde riksbrandinspektören att länsstyrelserna måtte medverka till att inom länen anordnades »industribrandskydds dagar» med föreläsningar och demonstrationer för att sprida upplysning och kunskap om brandskyddets betydelse. Hjälp med utläggningen av dylika »dagar» kunde erhållas från Svenska brandskyddsföreningen. Riksbrandinspektören betonade, att det i nuvarande läge vore av största vikt att upplysningsverksamheten och propagandan bedrevs med största kraft och fackkunskap.

Riksbrandinspektören har vidare uppgivit, att han under år 1947 bl. a. verkställt ett flertal besiktningar av större industriföretag, militära företag, samtliga civila flygplatser och till statens järnvägar hörande elektriska anläggningar samt inspekterat cirka 200 brandkårer.

För närvarande pågår en icke obetydlig upprustning av vårt brandförsvaret. Detta gäller i fråga om både fastställande av brandordningar och anskaffning av materiel. Härutöver torde från statsmakternas sida icke mycket vara att göra. I vilken utsträckning vi skola lyckas begränsa eldens härjningar, beror i icke ringa mån på den enskilda människans aktsamhet och ansvar. Jag tror, att mycket skulle vara vunnet, om industriens intresseorganisationer i samarbete med arbetarnas fackliga organisationer på

detta område genomförde en upplysningskampanj på lika bred front som den nu pågående kampanjen mot olycksfallen i arbete. En sådan opinionsyttning skulle säkert ha sin stora betydelse, då det gäller att komma till rätta med slarv och nonchalans, som kan utlösa katastrofer för den enskilde och samhället. Vi äro däremot föga betjänta av att man utan bevis rubricerar ett antal industribränder av större omfattning som orsakade av sabotörer. En sådan rubriceringskonst kan leda till att både pressens och allmänhetens aktgivande på vardagens mångahanda »naturliga» brandrisker avtrubbas.

Herr talman! Med detta anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för tre saker, för det första för att jag över huvud taget fått svar på interpellationen, för det andra för att jag fått ta del av svaret redan under gårdagen och, för det tredje, för svarets utförlighet.

Genom detta har vunnits ett syfte, som jag förmodar även har varit herr statsrådets, nämligen att allt det myckna talande och skrivande, som har pågått i landet under en lång tid med anledning av industrieldsvådorna, kan få någon upplösning i form av ett meddelande om undersökningar, framkommet på ett auktoritativt sätt. Jag har för min del som ett motiv till att jag interPELLERAT i denna sak haft önskan att få ett sådant klarläggande uttalande som en fastare grund för vad man skall tro.

Det går som en tendens igenom hela utläggningen av svaret, att man inte tror mycket på sabotage teorien. Det är dock så, att i 54 procent av de berörda fallen har eldsvådans orsak inte kunnat till fullo klarläggas. Detta är en ganska hög siffra, men herr statsrådet reducerar möjligheterna till sabotage eller annan mordbrand nästan till noll i samtliga dessa fall.

Om detta skulle jag vilja säga, att den uppfattningen kan vara riktig, men om

någon vill anlägga mordbrand, och särskilt om mordbranden är av sabotagekaraktär och skall utföras av någon, som utbildats i en sabotageskola och således är »skicklig i sitt yrke», måste man med hundraprocentig visshet räkna med att en sådan brand anlägges på ett sådant sätt, att det skall bli så lätt som möjligt att finna en naturlig förklaring till densammes uppkomst. Det är därför, som jag inte riktigt kan förlika mig med att så snart man antingen har funnit en naturlig förklaring eller har funnit någonting som tyder på en sådan, man då är på det klara med att mordbrand icke förelegat. Det är väl så, att om det finns motiv för eller det på något håll finns intresse av att störa vårt näringsliv, så finns det också en organiserad skara människor, som kan utföra detta. Det är, herr statsråd, en ganska farlig tid vi leva i, så farlig att det måste vara anledning att se på ting sådana som dem, vi här nu avhandla, med ögon, som äro misstänksammare än vad som eljest är så naturligt för oss svenskar, vilka i vår nationalkaraktär ha en viss tro på andra människors godhet.

Jag har svårt att hålla med om att en sådan syn skulle kunna leda till ett avtrubbande av pressens och allmänhetens aktgivande på de mera »naturliga» brandriskerna. Tvärtom tror jag, att om man bland andra brandrisker, som man skall aktgiva på, också finge räkna med att vara vaksam emot mordbränder, skulle detta nog göra sitt till för att ytterligare minska anledningarna till bränder.

De skäl, som äro anförda i svaret, kunna inte heller sägas vara helt övertygande, eftersom så gott som samtliga de brandorsaker, som finnas uppräknade i svaret, ju alltid ha funnits, fastän några av dem kanske nu förekomma i något större utsträckning än tidigare. Det är den stora *ökningen* i brändernas antal, som jag tycker är det mest anmärkningsvärda.

Den långvariga torkan tror jag inte så mycket på såsom anledning till det ökade antalet bränder, eftersom ökningen av antalet storbränder fortgått även un-

der hösten och vintern och det, på grund av klimatförhållanden, ju inte varit särskilt brandfarligt under de senaste månaderna. Även sedan denna interpellation framställdes, har en serie av stora, besvärliga eldsvådor förekommit, vilket har medfört att militära förråd i ganska stor omfattning ha strukit med.

De av statsrådet angivna sju å åtta åtgärder, som man i framtiden skulle kunna vidtaga, tycker jag äro bra, och jag hoppas att de komma till användning i stor utsträckning.

Härutöver skulle jag vilja rekommendera ytterligare åtminstone fyra olika åtgärder.

I. Under kriget fanns en särskild organisation för industriskydd, som faktiskt fungerade mycket väl. Samtidigt fanns en lika stor, om icke större, risk för brandfara, men bränderna höllos då inom mätliga gränser. Denna organisation är nu nedlagd, men jag undrar, om den inte borde återupplivas vid sidan om andra åtgärder, som herr statsrådet har pekat på. Denna organisation verkade bland annat genom särskild propaganda- och upplysningsverksamhet vid de livsviktigaste industrierna. Den riktade uppmärksamheten på att det kunde finnas andra orsaker än de s. k. naturliga eller att bränder kunde uppkomma på grund av slarv och personalen på arbetsplatserna fick sålunda blicken öppen inte blott för de vanliga brandorsakerna utan också för tidens allmänna farlighet. En sådan organisation skulle även kunna bedriva propaganda- och undervisningsverksamhet beträffande annan industrisabotageverksamhet än bränder.

II. En annan sak, som jag nog tycker att man borde ta under övervägande, som det heter, är den säkerhetstjänst, som fanns under kriget. Den borde åtminstone i viss mån organiseras upp, så att man på samma sätt som under kriget höll reda på var man hade misstänkta personer, i första hand utlänningar men även svenskar. Därigenom kunde industriens företagsledning få en smula orientering om dem bland de anställda, som man inte förut kände till, och skulle därigenom kunna vara mera på sin

vakt samt även underlätta utredningen efter en eventuell industribrand.

III. Såsom en tredje sak vill jag nämna, att jag från brandskyddshåll har förspott att åtskilliga bränder uppkommit genom att särskilt eldfarliga industrier inte kunnat få tillstånd till sådana ombyggnader som varit önskvärda för att kunna göra industrien mindre brandfarlig. Det skulle väl vara lämpligt, om herr statsrådet försökte påverka statsrådet Ericsson att ha uppmärksamheten riktad just på att ge företräde åt åtgärder, som i varje fall inom de viktigaste företagen skulle kunna minska brandrisken.

IV. Slutligen skulle jag vilja rekommendera en förstärkning av personalen vid kriminaltekniska anstaltens brandavdelning; där finns det visst nu endast två man, och en så liten personal lär knappast kunna göra verkligt grundliga undersökningar med nuvarande omfattning av antalet eldsvådor.

Detta, herr talman, är ett litet bidrag från min sida till vad vi gemensamt önska få fram på detta område. Jag vill som slutsats av det hela säga, att jag tror att man nu återigen har anledning att betrakta dessa ting som ett led i hela vår försvarsberedskap och att vi också då böra handla i enlighet därmed.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag skall be att med några ord få lämna några kompletterande upplysningar utöver vad jag sade i mitt interpellationssvar.

Herr Mannerskantz yttrade, att vi leva i en farlig tid, som kräver speciell uppmärksamhet. Jag har ingen anledning att protestera mot detta uttalande, och jag vill betyga interpellanten, att undersökningarna rörande brandorsakerna från polisens sida för närvarande tillmätas den allra största betydelse. Jag tror att man i stort sett kan säga, att vi, när det gäller att få till stånd ett effektivt arbete för att utreda vad som har orsakat en allvarlig eldsvåda, icke kunna komma längre än vi ha gjort. Vi ha de särskilda specialisterna på kriminaltekniska anstalten, men vi ha också vid sidan av

dem inom statspolisen i Stockholm organiserat en särskild grupp av polismän, som äro speciellt utbildade just för sådana här undersökningar, under många år arbetat just inom detta område och enligt min uppfattning besitta mycket höga kvalifikationer för att fullgöra sådana här utredningar.

Herr Mannerskantz sade att det var ganska många eldsvådor, där man icke lyckats klara upp orsaken. Men om man bara tänker sig, hur det ser ut på en brandplats, där en förödande eldsvåda har gått fram, så inser man ju att utgångsläget för att komma till något så när stor klarhet är ganska dåligt. Om man utifrån detta konstaterar, att i 46 procent av alla de större eldsvådorna orsaken har till fullo klarlagts och att man i 42 procent av fallen har funnit goda sannolikhetskäl för hur eldsvådan har uppkommit, så blir det tillsammans 88 procent av samtliga bränder. Jag tycker det är ett tillfredsställande utredningsresultat polisen kommit till.

Sedan talade herr Mannerskantz också om att risk för sabotage föreligger. Jag vill då i anledning av detta säga, att jag tror, att den uppfattning, som jag har gjort mig till tolk för i mitt interpellationssvar, delas på mycket ansvarigt håll även inom brandskydds- och försäkringskretsar. Jag skall tillåta mig att läsa upp några rader ur tidskriften Gjallarhornet, Nordisk Försäkringstidning, för i mars i år. Där står följande: »Vid senaste månadsskiftet ha de alltjämt härjande stora industribränderna mer än vanligt tilldragit sig dagspressens intresse. Därvid har dock, tyvärr, nyhetsförmedlingen i många fall förenats med ett mindre tilltalande, ogrundat sensationsmakeri om sabotage, som inför okritiska ögon måhända gör sig på löpsedlar och första sidor men som i själva verket mera skadar än gagnar. En känd polisman i Stockholm har också i dagarna offentligt tagit avstånd från pressens lättvindigt framkastade förmodanden om sabotage, så snart en brand drabbat en större industri.

Det är beklagligt med de många förödande bränder som för närvarande gå fram över våra industrier, men orsaken till dem har lyckligtvis inte mer än i

några ytterst få fall med fog kunnat misstänkas vara avsiktlig anläggning i syfte att störa företagens verksamhet. Alltför många bränders uppkomst har mera påtagligt berott på en rent förblufvande nonchalans eller obetänksamhet med eldfarliga ting. Det vore därför mera på sin plats att tidningarna ginge till rätta med dem som göra sig skyldiga till dylikt slarv, när detta blivit känt, än att för tidigt slunga ut lösa antaganden eller obestyrkta påståenden av långt värre slag.»

Slutligen skall jag be att få hänvisa till ett diagram, som jag har här i min hand, på vilket har lagts in i kurvor nederbördsfrekvensen under 1947 och brandfrekvensen under samma år. Vi veta ju alla, att vi i fjol hade ett år med osedvanligt stark torka. Man kan av detta diagram konstatera, att det var två perioder under året, då torkan framför allt gjorde sig gällande: det var tiden från april till juni och tiden från juli till den 1 september. Vid båda dessa tidpunkter på året gick alltså kurvan för nederbörden ned, och precis samtidigt går kurvan för brandfrekvensen upp. Det ger dock en tankeställare, att en mycket stor del av de eldsvådor, som inträffa under förra året, faktiskt ha varit betingade av den osedvanliga torka som då rådde.

Men jag konstaterar att interpellanten och jag äro fullständigt överens på en punkt, nämligen det gemensamma intresset för vårt folk att genom olika åtgärder försöka bringa ned den stora brandfrekvens, som på sista tiden varit rådande till skada för vår folkförsörjning.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag känner ett behov att uttrycka min tillfredsställelse över den synnerligen utförliga och samvetsgranna utredning som statsrådet åvägabragt i denna fråga. Jag är säker om att denna utredning kommer att kännas som en befrielse för många som funderat över detta problem. Visserligen ha icke anledningarna till eldsvådorna i samtliga fall kunnat uppvisas, men de ha dock kunnat kartläggas i så stor utsträckning, att

de spekulationer rörande dessa eldsvådor, som rört sig inom vårt folk, kunna avlägsnas.

Jag vill påpeka ett förhållande, nämligen det, att efter första världskriget förekom en likadan brandepidemi i vårt land som den som förekommer nu. Det var en hel rad av stora industrieldsvådor som upprörde sinnena. Man undrade om anledningen. Jag tror inte att man i det fallet kunde konstatera något sabotage, utan det måste ha varit andra orsaker. Jag tänker mig att en av dessa orsaker, kanske den främsta, är den upplösning dels av moralen och dels av organisationen, som följer ett krig i spåren. Det har ju aldrig förr förekommit så många pyromaner som härjat i olika samhällen. Detta måste vara en följd av kriget och av de skavanker i moralen, som sådana katastrofer föra med sig. Men det kan också tänkas, såsom också statsrådet påpekade, att det i viss mån bottnar i att själva övervakningen har börjat brista och att arbetarnas duglighet, vakenhet och annat har kommit att upplösas av rent naturliga orsaker.

Jag vill inte göra mer av den synpunkten än den förtjänar, men jag tycker att man ändå bör erinra sig, hurudana förhållandena voro efter förra kriget. De voro identiska med de nuvarande, och detta kan kanske ge en riktig förklaring till vad som härvidlag har upprört sinnena.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 125, angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa;

nr 128, angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; och

nr 130, angående anslag till lån till anordnande av kollektiva tvätterier.

Om avveckling av sockerransoneringen.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru

Svensons interpellation om avveckling av sockerransonerings, och nu yttrade: Med kammarens tillstånd har fru Svenson frågat mig, om jag vore villig att vidtaga åtgärder för att omedelbart avveckla ransonerings av socker.

Till svar härpå får jag anföra följande.

I den för konsumtionsåret 1947/48 uppgjorda försörjningsplanen för socker upptagas de totala tillgångarna av raffinerat socker under konsumtionsåret till 320 000 ton. Denna kvantitet utgjordes av lager hos sockerbolaget 62 500 ton, vår egen skörd för 1947 222 000 ton samt import under konsumtionsåret från Danmark och Cuba 35 500 ton. Årsförbrukningen med nuvarande ransoner uppgår till 276 500 ton, varför enligt försörjningsplanen lagret hos sockerbolaget vid konsumtionsårets utgång den 31 oktober 1948 skulle bli mellan 43 och 44 tusen ton. Ett övergångslager av minst denna omfattning är oundgängligen erforderligt för tryggande av en friktionsfri drift och distribution.

Årskonsumtionen av socker uppgick före kriget till cirka 47,5 kg per capita, under det att den med nuvarande ransonerings är ungefär 39,5 kg per capita. Den begränsning av konsumtionen, som ernås genom ransonerings, drabbar hårdare den industriella förbrukningen än hushållens direkta konsumtion. Sålunda har tilldelningen av socker för sötvaruindustrien samt för bageri- och konditoriändamål nedskurits till 70 procent av företagens förkrigsförbrukning, under det att de enskilda hushållens tilldelning uppgår till cirka 90 procent av förkrigsförbrukningen.

Med nuvarande befolkningstal skulle förkrigsförbrukningen per capita motsvara en totalkonsumtion om 332 500 ton per år, således 56 000 ton eller cirka 20 procent mer än vad som åtgår med nuvarande ransonerings. Vid fri försäljning talar sannolikheten för att man i första hand torde få räkna med en stegring av den industriella förbrukningen samt av åtgången för bageri- och konditoriändamål i förhållande till förkrigstiden.

Utsikterna att kunna öka tillgångarna med den kvantitet som förutsätter ran-

soneringens slopande te sig ännu ovissa. Då valutaförhållandena icke torde medgiva någon ökad import av socker mot hårdvaluta, återstå de möjligheter som kunna yppa sig till acceptabel import mot annan valuta.

Vid det nyligen träffade handelsavtalet med Danmark har avtalats om import av 25 000 ton danskt socker. Av denna kvantitet, som helt faller utanför de i årets försörjningsplan upptagna tillgångarna, förutsättes hälften komma att utgöras av socker från 1947 års skörd och återstoden att härröra från den kommande skörden.

I dagarna har träffats uppgörelse om leverans av 30 000 ton socker från England. Detta parti, som betalas i mjukvaluta, kommer att levereras under den instundande sommaren. Utsikterna till fortsatt import av socker mot betalning i mjukvaluta undersökas för närvarande. Det är ännu för tidigt att uttala sig om resultatet av dessa undersökningar.

Därest man utgår från förutsättningen av maximal betareal, cirka 55 000 har, och normalt skördeutbyte, bör man kunna räkna med en inhemsk sockerskörd av närmare 300 000 ton. Om de nuvarande importmöjligheterna visa sig bestående och om de nämnda förutsättningarna uppfyllas, bör man kunna ta frågan om ransoneringsens slopande under omprövning. Skulle däremot betareal och skördeutfall endast motsvara 1947 års, så erfordras, som av det föregående framgår, för upprätthållande av nuvarande sockertilldelning ett tillskott på cirka 55 000 ton.

Med hänsyn till vad nyss anförts torde det icke kunna anses försvarligt att nu vidtaga några väsentliga förändringar i sockerransonerings.

Fru SVENSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för det erhållna svaret på min interpellation om sockerransonerings.

När jag framställde min interpellation, utgick jag ifrån att läget på sockermarknaden, den svenska såväl som

den utländska, var sådant, att det med god vilja och med hänsynstagande till att umbärliga importvaror skulle kunna skjutas i bakgrunden vore möjligt att snarast slopa sockerransoneringen. Den internationella kvoteringen är ju som känt upphävd, varför import jämte en utökad svensk odling borde ge möjligheter till ransoneringens snara avskaffande.

Den svenska allmänheten är efter alla dessa år av ransoneringar synnerligen utled på det hela. Jag är övertygad om att de allra flesta husmödrar gärna betalade några ören mer per kilogram socker, om man kunde komma ifrån ransoneringen. Det nuvarande tillståndet drabbar tyngst landsbygden. I städerna räcker sockerransonen bättre till. På landsbygden däremot är det helt andra förhållanden. Man kan inte där med samma lätthet komma åt småbröd, frukt, konserver och industriprodukter, varför en verklig klyfta i ransoneringens verkningar förefinnes. Detta gör att sockerransoneringen för landsbygdens del är synnerligen besvärande. Härtill kommer att frukter och bär inte kunna tillvaratas på ett sätt som skulle vara för folkhushållet mycket värdefullt. Den stora importen av utländska frukter och fruktkonserver borde kunna minskas i betydande grad, om socker för hushållens syltning kunde erhållas i tillräckliga mängder, och man kan med skäl fråga sig, om inte det vore nationalekonomiskt försvarbart och riktigt, om så skedde.

I dagarna har Schweiz upphävt sin ransonering på såväl smör som socker. Detta land är i mycket högre grad än Sverige hänvisat till världsmarknaden när det gäller socker. Man tycker därför, att även vi, som också varit förskonade för kriget, skulle kunna avveckla ransoneringen och söka oss åter till normala förhållanden.

Till sist får jag säga, att oaktat folkhushållningsministerns svar ej var så positivt som jag hoppats och önskat, är jag dock tacksam för hans goda vilja att i sinom tid taga upp frågan till omprövning. De uttalanden, som folkhushållningsministern gjort till pressen om

att denna omprövning för såväl socker- som brödransoneringen i händelse av en god skörd skulle kunna ske till hösten, är ju ett löfte, som såväl jag som många andra svenska husmödrar gärna vilja hoppas skall ge ett positivt resultat.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag om tillägg till 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 107, angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark; samt

nr 108, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 112, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 7) om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 264, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49; och

nr 265, av herr *Niklasson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. de offentliga tjänstemännens rättsställning.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om de offentliga tjänstemännens rättsställning.

I två likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, nr 106 i första kammaren av herr *Bergvall* m. fl. och nr 176 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande revision av i regeringsformens §§ 35 och 36 stadgade grunder för statstjänstemännens rättsställning i samband med en allmän tjänstemannalagstiftning, omfattande jämväl de kommunalt anställda tjänstemännen, samt med beaktande av i motionerna anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Englund* och *Larsson* i Stockholm, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr ENGLUND: Herr talman! Utskottet har ju en mycket välvillig avslagsmotivering, men jag är ändå inte riktigt nöjd. Den motion, som utskottet i detta utlåtande har avstyrkt, spelar, som var och en kan övertyga sig om genom att ögna igenom delrubrikerna i den, på ett mycket brett register. Utskottet har emellertid i sin avslagsmotivering ganska ensidigt inriktat sig på ett par del-

spörsmål; avskedande på grund av olämplighet eller på grund av opåtlighet. Jag är naturligtvis alldeles ense med utskottet om att båda dessa spörsmål påkalla en lösning, men det första av dem måste alltid kvantitativt sett bli ett litet problem, och det andra har ju numera blivit det i sin ursprungliga aspekt, nämligen i fråga om fronten mot nazismen. Töjer man emellertid på olämplighets- och opåtlighetsbegreppen, kommer man till områden, som ligga närmare det normala, och man kommer även fram till spörsmål, som både riks- och kommunalpolitiskt ha väsentligt större räckvidd, nämligen frågan om i vilken omfattning en riks- eller kommunalpolitisk åskådning, som har makt över tjänstetillsättningarna, har rätt att vid anställning, befordran och entledigande ta hänsyn till förefintligheten av konvergens eller divergens hos de personer, som äro föremål för omprövning, i fråga om denna politiska grundåskådning. Vi ha ansett det vara naturligt att låta intresset av sådan konvergens slå igenom beträffande statssekreterarbefattningarna, men hur långt ned i kadern ska vi låta detta intresse göra det? Vissa tecken tyda på att detta börjar bli ett problem av kvantitativt icke obetydligt format, och på det området är avvägningen så svår, att den näppeligen kan ske annat än efter en mycket omsorgsfull utredning.

Mot bakgrunden av erfarenheterna från den elakartade polisstriden i fjol och juristkonflikten just nu framstår det som om snabba åtgärder skulle vara ännu angelägnare på en annan del av det i motionen berörda fältet. Det är den del, som avser att genom förhandlings- och eventuellt skiljedomsregler om möjligt förebygga strider, som kunna sätta viktiga samhällsfunktioner ur spel, lamslå samhällets effektivitet på vissa väsentliga punkter.

För närvarande kan samhället räkna på en allmän, emotionellt färgad obenägenhet hos stats- och kommunaltjänstemän att tillgripa strejkvapnet. Få de uppsägningar, som till sin faktiska innebörd äro strejker, fortgå ytterligare en tid, kan det befaras, att tjänstemännens

emotionella inställning till strejkvapnet kommer att anpassa sig efter detta nya läge, och det blir då väsentligt svårare för statsmakterna att nå fram till en överenskommelse, som ur statsmakternas synpunkt skapar en antaglig modus vivendi på detta område. Denna utredning bör därför efter mitt sätt att se sättas i gång snarast möjligt, och detta borde ha kommit till uttryck i utskottets utlåtande. Över huvud taget har det efter mitt sätt att se skett en så utpräglad förskjutning av tyngdpunkten inom det väldiga fält, som beröres i motionen, att en ny problemredovisning från utskottets sida hade varit påkallad och ett uttryckligt tillstyrkande av en utredning efter dessa förändrade riktlinjer inte heller obefogad.

Herr talman! För ögonblicket ställer jag inte något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och förtogs punktvist till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Anslag till justitiedepartementet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels ock till Justitiedepartementet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 596 000 kronor.

I samband med förevarande förslag hade utskottet till behandling förbehållit två likalydande motioner, väckta den

ena inom första kammaren av herr *Holmbäck* m. fl. (I: 218) och den andra inom andra kammaren av herr *Ljungqvist* m. fl. (II: 356), i vilka hemställts, att för nästa budgetår de av chefen för justitiedepartementet äskade anslagsposterna i departementets avlöningsstat för byrån för medborgarskapsärenden måtte ökas med dels 24 192 kronor för avlöning till två extra föredragande med arvode enligt 25 löneklassen jämte tillägg, dels 4 728 kronor för avlöning av ett skrivbiträde, eller alternativt dels 12 096 kronor för avlöning till en extra föredragande med arvode enligt 25 löneklassen jämte tillägg, dels 7 992 kronor för avlöning till en amanuens, dels 4 728 kronor för avlöning av ett skrivbiträde.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 218 och II: 356

a) fastställa under punkten, införd avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

b) till Justitiedepartementet: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 596 000 kronor.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! I den punkt av statsutskottets utlåtande, som för närvarande är föremål för kammarens överläggning och beslut, behandlas också en motion, som är väckt av mig inom denna kammare och i andra kammaren av herr *Ljungqvist* m. fl. Den avser en förstärkning av justitiedepartementets personal. Den har föranletts därav, att det av statsverkspropositionen framgår, att den stränga regel om upp till tio års vistelse här i landet för erhållande av svensk medborgarrätt, som för närvarande tillämpas, uppehålls på grund av brist på arbetskraft inom justitiedepartementet. Motionärerna ha tyckt, att det är ganska orimligt, att tidpunkten för avgörandet av en så viktig sak, som berör tusentals personer, skall bero på om man har en eller annan tjänsteman mer i justitiedepartementet.

och därför föreslago vi en viss förstärkning av justitiedepartementets personal. Glädjande nog har statsutskottet kunnat upplysa om att man på den allra sista tiden har lyckats arbeta balansen inom justitiedepartementet och att i följd därav mycket snart en minskning av tiden till nio år kan äga rum. "Det har också upplysts, att man inom rimlig tid skall kunna åstadkoma en minskning av tiden till sju år.

Jag har nu begärt ordet, herr talman, för att understryka vikten av att detta uttryck »inom rimlig tid» också betyder, att man snart försöker minska tiden till sju år, en sak om vilkens önskvärdhet jag tror, att samtliga äro eniga. Jag vill då betona det önskvärda i att justitieministern också begagnar de två tjänstemän inom justitiedepartementet, som statsutskottet direkt hänvisar till i sitt utlåtande och som kunna begagnas för detta ändamål.

Jag ber, herr talman, att till detta understrykande få foga även en annan sak. Det har vid flera tillfällen varit på tal i riksdagen, att den nuvarande medborgarrättslagstiftningen företer vissa brister.

För ett par veckor sedan beslöto sålunda kamrarna i anledning av en motion, som jag hade väckt, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående svenskt medborgarskap åt barn, som äro födda i äktenskap mellan en statslös far och en svensk mor. Dessa barn sakna för närvarande medborgarrätt, men om de i stället varit födda i en fri förbindelse mellan samma personer, skulle de haft svenskt medborgarskap, en olikställighet som är ganska orimlig.

Ytterligare föreligga önskemål om att det skall bli större möjlighet för svenska kvinnor, som genom giftermål ha förlorat sitt svenska medborgarskap, att få detta tillbaka. Senast i fjol skrev riksdagen om saken, och nyligen har en interpellation därom framställts av fröken Andersson, varför vi väl få komma tillbaka därtill.

En tredje sak, som jag i detta sammanhang också tror är av vikt, diskuterades mycket under kriget men har

sedermera sjunkit undan. Jag tror dock, att det är viktigt att påpeka den också nu. Den går i en helt annan riktning. Det gäller önskvärdheten av bestämmelser, varigenom det inte under alla omständigheter skall vara möjligt för en utländsk kvinna att genom giftermål med en svensk omedelbart förvärva svenskt medborgarskap. Detta missbrukades under kriget under de dåvarande politiska förhållandena, i flera fall, och vi veta inte, hurudana de politiska förhållandena under de närmaste åren kunna bli.

Herr talman! Jag skulle i detta sammanhang vilja uttala en önskan, att herr justitieministern på dessa punkter snart försöker skrida till en lagstiftning. Jag hoppas emellertid, att han icke därför anordnar en större utredning, låt mig säga av nordisk natur. Så svåra som medborgarrättsfrågorna äro, kan nämligen en dylik utredning mycket lätt komma att draga ut flera år.

Herr MANNERSKANTZ: Herr Holmbäck framställde inte något yrkande, och därför skulle det inte vara behöfligt att säga någonting från utskottets sida. Jag vill bara meddela herr Holmbäck, att vi inom avdelningen ha tagit reda på att det verkligen, så som vi säga, blir möjligt att i mycket snabb takt gå ner till en kortare väntetid.

Närmast har jag begärt ordet för att säga, att det är anmärkningsvärt, att inte justitieministern genast efter fjolårets riksdagsbeslut tagit i anspråk den arbetskraft, som han kunde ha disponerat, för att redan under nuvarande budgetår bringa ned balansen. Det hade varit möjligt, men den möjligheten har inte utnyttjats till fullo, trots riksdagens beslut i fjol.

Jag är i övrigt helt ense med herr Holmbäck i denna fråga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 3—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13.***Anslag till hovrätterna.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning vidtaga de ändringar som av departementschefen angivits, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 332 700 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning, räknat fr. o. m. den 1 januari 1948, uppföra ytterligare en befattning såsom expeditionsvakt i lönegrad Ca 9 vid Göta hovrätt;

b) fastställa under punkten införd personalförteckning för hovrätterna, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1948/49;

c) fastställa under punkten införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49;

d) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 4 271 700 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Under denna punkt föreslår utskottet bland annat fastställande av ny personalförteckning för hovrätterna, och däri ha upptagits även extra ordinarie fiskaltjänster. Det har nu upplysts inom tredje avdelningen, att det blivande förslaget om lönerreglering, som signalerats i statsverkspropositionen, förutsätter en ändring av personalförteckningarna, så vitt det gäller fiskalerna. På grund härav bör behandlingen av denna punkt uppskjutas, till dess det väntade lönerregleringsförslaget kommer under handläggning. Vi ha därför inom avdelningen gemensamt kommit överens om att här hemställa, att denna punkt måtte remitteras åter till utskottet för att behandlas tillsammans med den väntade propositionen.

Jag ber, herr talman, att få ställa detta yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att den under behandling varande punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 14—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande ka-

pitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående anslag till den sociala hemhjälpssamheten för budgetåret 1948/49.

Ang. höjning av vissa postavgifter.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 30 januari 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 59, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att besluta, att befodringsavgifterna för brevkort, trycksaker, affärshandlingar, varuprov, paket, postanvisningar, inbetalningskort i postgironörelsen, utgivarkorsband och postabonnerade tidningar samt avgifterna för rekommendation och assurans skulle utgå med belopp och från tidpunkter, som av föredragande departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t förordats.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) motionen II:396 av herr *Ståhl* m. fl., vari hemställdes, att mom. 3 i § 5 i kungl. förordningen den 22 april 1932 angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter måtte utgå eller, därest så icke befundes lämpligt eller möjligt, att riksdagen måt-

te i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att postverkets tidningsdistribution måtte utvidgas att gälla även distribution på utgivningsorterna; samt

2) motionen II:397 av herr *Senander* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 59 i vad denna rörde höjning av avgifterna för utgivarkorsband och postabonnerade tidningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med avslag å motionen II:397 av herr *Senander* m. fl., bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 59; samt

2) att motionen II:396 av herr *Ståhl* m. fl. måtte, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Hagberg* i Malmö och *Karlsson* i Granebo, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *WEHTJE*: Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter har jag avgett en reservation, som jag nu vill närmare motivera.

Under behandlingen av propositionen i utskottet har jag framhållit den otillfredsställande ordning det innebär, att riksdagen och dess organ, närmast dess utskott, i olika sammanhang få behandla å ena sidan utgifterna och å andra sidan inkomsterna. När frågan om inkomsterna, i detta fall postavgifterna, nu tas upp till förnyat övervägande, hade det givetvis varit angeläget att se, om man inte på andra vägar, genom rationalisering eller genom återhållsamhet med omkostnaderna, hade kunnat undgå att åter höja postavgifterna. Postverket redovisade dock för 1941 en nettoinkomst på 20,2 miljoner kronor, och det motsvarande 37,9 % på det investerade kapitalet. 1942 var överskottet 31,2 miljoner, motsvarande 54,9 %, 1943 var det 43,3 miljoner, motsvarande 69,9 %, 1944 var det

53,7 miljoner motsvarande 146,1 %, 1945 var överskottet 43,3 miljoner, motsvarande 82 %, och 1946 var överskottet 37,1 miljoner.

Nu har det på en gång gått därhän, att inkomsten skulle förbytas i ett inkomstunderskott. För budgetåret 1947/48 beräknas detta komma att uppgå till 1,6 miljoner och för nästa budgetår, 1948/49, till 7,8 miljoner. Det är en högst förvånansvärd utveckling, som i detta sammanhang verkligen hade tarvat en närmare översyn.

Det synes mig nödvändigt, att statens verk visa samma ambition som de enskilda näringsföretagen. För dem gäller det ju att iakta den starka återhållsamhet, som ålagts genom en anknytning till 1942 års prisnivå. I propositionen motiverar finansministern förslaget om postavgifternas höjande med att verket utöver normal förräntning av investerat kapital skulle lämnas tillbörlig rörelsefrihet för sin verksamhet. Denna motivering finner jag högst anmärkningsvärd. Jag undrar, hur en så motiverad framställning till priskontrollnämnden skulle ha uppfattats av denna.

Enligt min mening hade framställningen om de höjda postavgifterna bort behandlas så av utskottet, att man uttalat, att utskottet i varje fall inte velat gå längre än att täcka den beräknade förlusten, och att postverket hade anmodats att utreda, hur detta lämpligen bort ske. Nu löpa vi den risken, att år för år postverket liksom andra statliga verk anmäler ständigt stigande behov av ökade taxor och avgifter. Detta måste vara en mycket otillfredsställande utveckling inför den överallt hotande inflationen.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande.

Häri instämde herr *Velander*.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr Wehtje slutade sitt anförande utan något yrkande, och det kan under sådana omständigheter vara ganska onödigt att från utskottets sida ta upp någon debatt. Jag skulle emellertid vilja påpeka en omständighet, som jag tror kammaren bör beakta vid bedömandet av den fram-

ställning om höjda portosatser, som kommunikationsministern har vidarebefordrat till riksdagen från postverket. Generalpoststyrelsen framhåller nämligen, att anledningen till att verket nu har ansett sig böra begära höjda postavgifter för att undvika den förlust på verkets rörelse, som eljest skulle uppstå, i allt väsentligt är att finna i postverkets stegrade omkostnader, framför allt i fråga om avlöningar och pensioner samt materialanskaffning, och att dessa ökade kostnader äro så stora, att de inte kunna kompenseras genom driftsrationaliseringar eller möjliga besparingsåtgärder. Om det förhåller sig på det sättet, och jag tror inte att någon i kammaren har anledning att betvivla den uppgiften, att detta är den huvudsakliga anledningen till de stora kostnadsstegringar i postverkets drift som ha framskapat det beräknade driftsunderskott, vilket herr Wehtje inte alldeles utan skäl är förvånad över, så ha ju dessa kostnader tillkommit utan möjlighet för generalpoststyrelsen att företa några ändringar beträffande deras höjd. Lönerna ha fastställts av riksdagen, pensionerna ha fastställts av riksdagen och postverket är således när det gäller denna mycket betydelsefulla del av sin kostnadsstat bundet av åtgärder, som ha beslutats av andra myndigheter än postverket självt. Under sådana omständigheter förefaller det mig obefogat att framställa saken på det sättet, att postverket skulle kunna genom sparsamhet i personalkostnaderna — såvida man inte kan minska verkets personal — få sin budget att gå ihop. För kostnadsökningar av detta slag kan postverket icke i första hand göras ansvarigt. Jag tror inte man skall förbise den omständigheten, när man kritiserar det förslag, som har åstadkommit från generalpoststyrelsens sida.

De utomordentligt höga överskott, som postverket tidigare har redovisat, äro onormalt höga, det medges gärna, och oberättigade, för den händelse man inte anser sig böra använda postverket för att indriva skatter från allmänheten. Men det överskott, som postverket med de nu föreslagna portohöjningarna beräknas erhålla, är icke större än att det

motsvarar vad man kan anse vara normal förräntning av det i postverket nedlagda kapitalet. Jag tror inte, herr talman, att det under nuvarande omständigheter är skäl att hysa missnöje över att man dels begränsar postverkets överskott till en sådan summa, dels samtidigt tillser, att postverket kan drivas på ett affärsmässigt sätt.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag har inte på något sätt förbisett de av herr Elon Andersson anförda förhållandena. Jag är fullt medveten om att behovet av höjda portoavgifter beror på ökade kostnader just på de områden, som här ha framhållits. Men jag vill endast i all korthet påvisa, att sådana kostnadsökningar inte äro fullgiltiga skäl för att begära prisökningar för näringsföretagare i allmänhet, och därför borde det ha varit alldeles särskilt angeläget för statens alla verk — inte bara postverket, som nu är aktuellt — att vara aktsamma, när de avväga sina lönekostnader. Även där bör den principen gälla, att man skall söka genom rationalisering och kostnadsminskningar hålla tillbaka, så att inte kostnadsökningarna behöva slå igenom i taxorna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkan den:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov.

Vad utskottet i dessa betänkan den hemställt bifölls.

Om skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrade levnads-kostnader.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 64 av herr Einar Persson m. fl. och II: 102 av herr Ericsson i Sörsjön, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition med förslag om sådan ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avdrag från intäkt, att skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper tillförsäkrades skattefrihet för fördyrade levnads-kostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 64 av herr Einar Persson m. fl. och II: 102 av herr Ericsson i Sörsjön om rätt för skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper att vid taxering till kommunalskatt åtnjuta avdrag för fördyrade levnads-kostnader icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, EINAR: Herr talman! Den fråga, som redovisas i bevillningsutskottets nu föreliggande betänkande nr 20, har vid flera tillfällen tidigare varit föremål för behandling i riksdagen, och då kan det synas, som om det vore en överloppsgärning att även i år besvara riksdagen därmed. Denna fråga är emellertid av så stor betydelse för en av vårt lands största och, i nuvarande stund, viktigaste arbetargrupper, nämligen skogsarbetarna, att jag ser mig föranlåten att säga några ord.

Det är ju självklart, att det finns åtskilliga grupper i vårt samhälle, både arbetare och tjänstemän, som äro hänvisade till att utföra sitt dagliga arbete under sådana förhållanden, att de få vidkännas en väsentlig levnads-kostnadsför-

dyring. I fråga om vissa av dessa grupper ha statliga och enskilda arbetsgivare sört för en lämpligt avvägd kompensation för den fördyring av levnadskostnaderna, som här faktiskt föreligger. Detta har kunnat ske på två sätt, dels genom att vederbörande arbetare eller tjänstemän blivit tillförsäkrade vissa bestämda, skattefria avdrag från inkomsten, dels genom de s. k. dagtraktamentena, som i regel äro skattefria. Detta sistnämnda är åtminstone fallet, när det gäller vissa statliga befattningshavare. Jag tänker här i första hand på statens skogstjänstemän. Men även de icke yrkesvana skogsarbetarna ha i vissa fall erhållit ett ganska rundligt tilltaget dagtraktamente, som efter vad jag kan förstå är skattefritt. Detta har bland annat varit fallet för de brännvedshuggare, som statens järnvägar haft anställda på olika håll.

När det gäller de yrkesvana skogsarbetarna har man gjort denna fråga litet mera komplicerad. Här ha skattemyndigheterna förfarit mycket olika i fråga om skattefria avdrag, i de fall då sådana verkligen medgivits. Detta framgår med önskvärd tydlighet av den utredning, som bevillningsutskottet lät verkställa i samband med denna frågas behandling vid 1946 års riksdag. När det gäller de ogifta skogsarbetarna ha skattemyndigheterna endast i rena undantagsfall medgivit avdrag för fördyrade levnadskostnader. Det är härvidlag mycket svårt att förstå motivet till att i detta avseende gjorts sådan åtskillnad mellan gifta och ogifta skogsarbetare. En dylik uppdelning förekommer mig veterligt inte när det gäller utbetalning av dagtraktamenten som kompensation för fördyrade levnadskostnader, utan härvid har vederbörande ansett, att samma fördyring av dessa kostnader föreligger för såväl ogifta som gifta tjänstemän eller arbetare. Att deras levnadskostnader fördyrats väsentligt, torde man knappast behöva diskutera. Som exempel för att åskådliggöra detta kan man ta det avdrag, som en jordbrukare i sin deklaration får göra för kost till anställd driftspersonal. Detta avdrag utgör i regel kronor 1:70 å 1:80 per dag och anställd. När man se-

dan vet, att matkostnaden för varje deltagare i ett s. k. kocklag uppgår till minst 5 kronor per dag och under vissa omständigheter kan stiga till både 7 och 8 kronor per dag, enligt vad som upplysts mig från sådana kocklag, anser jag, att den skillnad, som härvidlag föreligger — i detta fall minst kronor 3:20 per dag — borde få räknas som fördyring av levnadskostnaderna. Under alla förhållanden borde avdrag få göras för den avlöning, som utbetalas till kockan i ett kocklag, i de flesta fall kronor 1:50 per dag och deltagare i kocklaget.

Som denna fråga nu ligger till, är det meningslöst att ställa ett yrkande om bifall till den i ämnet väckta motionen. Utskottet har f. ö. varit synnerligen positivt i sitt yttrande. Det verkar dock beklämmande, att denna fråga skall skjutas på framtiden genom att man undan för undan hänvisar den till landskamrerarmötet. Efter det att frågan senast behandlades här i kammaren, har det, om jag inte är fel underrättad, hållits två landskamrerarmöten utan att dessa ha ansett sig böra ta befattning med detta spörsmål.

Jag vill därför till sist uttala den förhoppningen, att denna fråga nu tas upp till allvarligt övervägande vid nästkommande landskamrerarmöte. Ty vi skola komma ihåg, att tiotusentals skogsarbetare vänta på att spörsmålet skall lösas för dem i gynnsam riktning. Om så blir fallet, medför detta också en viss likställdhet mellan skogstjänstemän och skogsarbetare i fråga om beskattningen. Herr talman! Jag har intet yrkande.

I herr Einar Perssons yttrande instämde herrar *Sten, Damström, Hugo Sundberg, Hage, Olofsson* och *Grym*.

Herr FRANZON: Herr talman! Herr Persson hade intet yrkande, och det torde kanske vara onödigt att anföra något från utskottets sida. Men jag vill påpeka, att just den vädjan, som herr Persson framfört — att landskamrerarmötet skulle ta upp denna fråga till behandling — har också utskottet i sitt betänkande mycket kraftigt understrukit. Utskottet har även beklagat, att inte lands-

kamrerarmötet tidigare behandlat frågan i enlighet med vad 1946 års riksdag på bevillningsutskottets förslag uttalade. Utskottet har vidare sagt, att det gäller en ren tillämpningsfråga, och att det vore önskvärt, att en enhetlig tillämpning kunde komma till synes vid taxeringarna. Det torde alltså klart framgå, att bevillningsutskottet har en ganska positiv inställning till denna fråga, och anser, att det ifrågakvarande avdraget bör få ske.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 6, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

Under denna punkt hade utskottet till en början lämnat en redogörelse för vissa omständigheter i samband med riksbankens valutaförsäljningar och obligationsköp under år 1947, varefter utskottet anfört bland annat följande:

»Utskottet underströk i sitt valutautlåtande (nr 48) i fjol betydelsen av att en sådan penningpolitik fördes, att penning- och kapitalmarknaderna icke ingaves en känsla av penningriklighet. Det är emellertid uppenbart, att de kreditrestriktioner, som riksbanken på frivillighetens väg sökte genomföra under hösten 1947, icke varit till fyllest, även om en tendens till utlåningsminskning framträtt under årets sista månader. Riksbanken har under året stått inför det svåra avvägningsproblemet att samtidigt hålla marknaden så lätt, att det eftersträfvade ränteläget kunnat vidmakthållas, och så stram, att kreditvolymen nedskurits. Erfarenheterna från det gångna året ge vid handen, att riksbanken i stort sett kunnat genomföra en

stabilisering av den långa räntan och därigenom bevarat en viktig förutsättning för regeringens allmänna ekonomiska politik. Såsom utskottet i fjol framhöll, skulle en räntehöjning ha motverkat stabiliseringssträvandena genom att öka kostnadstrycket. Den förda politikens verkningar med avseende på betalningsmedelsförsörjningen och kreditgivningen synas dock ge anledning till att i detta sammanhang understryka vikten av att andra lämpliga åtgärder vidtagas för begränsning av kreditvolymen.

Utvecklingen under det gångna året har på ett påtagligt sätt klargjort begränsningen av våra resurser. Det måste nu stå klart för envar, att möjligheten att öka vår konsumtionsstandard bedömts alltför optimistiskt. Insikten här om borde, synes det utskottet, mana till försiktighet från alla samhällsgruppers sida i fråga om inkomstökningar. Det framstår i nuvarande läge som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den samhällsekonomiska balansen med kraft fullföljes och stöds av alla samhällsgrupper.

Vad i detta ärende förekommit, har utskottet härigenom velat för riksdagen omförmåla.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Wiberg*, *Petersson* i Karlskrona, *Nordenson*, *Fröderberg* och *Fagerholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade; samt

2) av herrar *Näsgård* och *Mattsson*, vilka dock ej antytt sin mening.

I den av herr *Wiberg* m. fl. anförda reservationen hade föreslagits bland annat följande uttalande:

»Sammanfattningsvis kan utskottet icke värja sig för det intrycket, att den artificiella högkonjunktur, vari vårt land befann sig vid ingången av år 1947, under nämnda år ytterligare tillspetsades genom dels en bristande överensstämmelse mellan de olika leden i regeringens allmänna ekonomiska politik, dels genom riksbankens medverkan till vidmakthållandet av en lätt kreditmarknad.

Riksbankens penning- och valutavårdande uppgift har självfallet försvärats därigenom att regeringen underlåtit att vidtaga ett flertal av riksbanken påkallade åtgärder inom den allmänna ekonomiska politikens ram. Inom sitt förvaltningsområde har emellertid riksbanken att självständigt bedöma läget och fatta erforderliga beslut.

Skärpningen av konjunktursituationen medför särskilda svårigheter för penningpolitiken i fortsättningen. Å ena sidan har man nämligen allttjämt att räkna med avsevärda köpkraftstillskott och sjunkande lagertillgångar, å andra sidan framträda på skilda områden tecken, som kunna förebåda ett konjunkturomslag. I detta läge bör man uppmärksamma riskerna för alltför rigorösa ingrepp, som rikta sig mot likviditeten hos företagen inom de i konjunkturhänseende ömtåliga avsnitten av samhällsekonomin och kunna utlösa isolerade ogynnsamma konsekvenser med återverkningar inom stora områden av vårt folkushåll. Över huvud taget präglas hela det nuvarande konjunkturläget av labilitet och ovisshet samt mot varandra stridande tendenser, en utveckling, som kan komma att ytterligare accentueras, om en rustningskonjunktur hos stormakterna snedvrider efterfrågan. Läget kräver därför nu mer än förr ett noggrannare aktgivande på utvecklingstendenserna och en anpassning efter situationens växlingar.

Utvecklingen under det gångna året har på ett påtagligt sätt klargjort begränsningen av våra resurser. Det måste nu stå klart för envar att möjligheten att öka vår konsumtionsstandard bedömts alltför optimistiskt. Insikten härom synes utskottet mana till försiktighet från alla samhällsgruppers sida i fråga om inkomstökningar. Det framstår i nuvarande läge som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den samhällsekonomiska balansen föres med all kraft och får en sådan utformning, att den kan stödjas av alla samhällsgrupper.

Vad i detta ärende förekommit, har utskottet härigenom velat för riksdagen omförmåla.»

Herr NASGÅRD: Herr talman! Vid detta utlåtande ha min partikamrat i utskottet och jag fogat en blank reservation, och jag vill därför säga några ord för att motivera vår ståndpunkt, i den mån den inte kan anses helt sammanfalla med utskottets.

Det är ingen större skillnad mellan utskottets förslag till yttrande och reservanternas. Om man läser båda förslagen med uppmärksamhet, skall man finna, att de innehålla ungefär detsamma. Både utskottsmajoriteten och reservanterna ha använt milda ord, såsom man gör i ett svenskt riksdagsutskott, och man kan måhända säga i detta fall, att den objektiva reciten är kritik nog, eftersom den redogör för hur händelserna ha utspelat sig. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens uttalanden och reservanternas är väl närmast, att reservanterna betecknat uppskrivningen av den svenska kronan i juli 1946 — alltså en händelse före den tid granskningen omfattar — som en viktig vändpunkt, medan utskottet inte gått så långt tillbaka i tiden. Reservanterna ha inte heller vänt sig mot åtgärden i och för sig att skriva upp kronans yttre värde, utan i stället kritiserat att denna åtgärd inte följdes av andra, kompletterande åtgärder. Jag har för min del ingenting att erinra mot att detta påtalas, men även utskottet har tydligt sagt ifrån, att tillräckliga åtgärder för begränsning av valutautflödet inte vidtogos i tid, utan dröjde ända till slutet av år 1947. Utskottet säger till exempel: »Hade hårdare ingripanden beträffande licensgivningen och valutatilldelningen ägt rum på ett tidigare stadium, skulle en uppbromsning av valutautflödet kunnat ske och bl. a. importen av mera umbärliga varor kunnat begränsas, i den mån så varit möjligt med hänsyn till ingångna kontrakt och handelsavtal.» Mycket mer lär väl inte vara att anföra så här i efterhand.

På s. 11 gör utskottet ett uttalande, som reservanterna upptagit på s. 19 i identiskt samma form, och jag skall be att få läsa upp det, eftersom det är ganska betydelsefullt: »Då Sverige för sin industriella verksamhet liksom för jordbrukets rationalisering och för sin för-

sörjning är starkt beroende av import, kan valutabristen leda till störningar i produktionen, sänkt konsumtionsstandard samt risk för arbetslöshet inom vissa områden. Möjligheten att — såsom skedde under 1947 — via utrikes-handeln avlasta en del av köpkraftsöverskottet står heller icke öppen i år, varför trycket på prisnivån kommer att ökas, oaktat lagerhållning och industriell kapacitet stigit genom 1947 års import. En annan konsekvens av valutautströmningen är den betydande regleringsapparat med därav följande olägenheter för näringslivet, som vi nu nödgas hålla oss med.» Där äro alltså utskottsmajoriteten och reservanterna helt ense i att ganska strängt bedöma det dröjsmål som har ägt rum.

På en punkt — och den är ganska viktig — har utskottsmajoriteten gått ett steg längre än reservanterna. Utskottet påtalar nämligen den anmärkningsvärda bristen på samverkan mellan de licensgivande och de valutatilldelande myndigheterna. Jag har inte kunnat finna någon motsvarighet till denna kritik i reservanternas förslag till yttrande. Man får emellertid det intrycket, att just det bristande samarbetet mellan handelskommissionen och valutakontoret under den för betalningsbalansens utveckling kritiska tiden i ytterligt hög grad måste ha försvårat överblicken av läget och kraftigt medverkat till att den för våra valutatillgångar ruinerande utvecklingen fick fortsätta alltför länge utan effektivt ingripande. Det har ju framgått, att handelskommissionen under mycket lång tid inte hade någon ordentlig bokföring eller ens en förteckning över de licenser den utfärdade, utan endast bevarade kopior. När importregleringen skulle skärpas, fanns det därför ingen möjlighet att konstatera, hur många licenser som hade utdelats men inte använts.

En punkt, där reservanterna gått litet längre än utskottet, är en till formen mycket mild erinran till fullmäktige, att riksbanken inom sitt förvaltningsområde har att självständigt bedöma läget och fatta erforderliga beslut. Reservanterna säga detta efter ett konstaterande

av att riksbankens penning- och valutavårdande uppgift självfallet har försvårats därigenom, att regeringen underlåtit att vidtaga ett flertal av riksbanken påkallade åtgärder inom den allmänna ekonomiska politikens ram. I denna anmärkning vill jag gärna instämma.

Att regeringen gjort sig skyldig till felbedömningar, har även utskottsmajoriteten låtit förstå i flera sammanhang, om den också begagnat hövliga ordalag. Det ha för resten även reservanterna gjort.

Jag kan emellertid inte följa reservanterna, när de tyckas göra gällande, att det enda man kan förebrå bankofullmäktige är, att de inte självständigt fattat beslut inom ramen för sin kompetens. Reservanterna säga t. ex. på s. 19, att först i mars 1947 vidtogs efter upprepade framställningar från bankofullmäktige en skärpning och utbyggnad av importkontrollen. Det är nog så, att även bankofullmäktige reagerat alltför långsamt inför den förestående valutakatastrofen. I utskottets recit återges ett sammandrag ur en promemoria från bankofullmäktige till regeringen den 19 december 1946, i vilken framhölls, att tillräckliga hållpunkter för att bedöma nödvändigheten av en importreglering till skydd för valutån ännu saknades. Man borde vänta med ett avgörande åtminstone till dess att utvecklingen av varuhandeln även under januari 1947 bleve känd, sade fullmäktige.

Detta var, märk väl, fjorton dagar efter det att dåvarande handelsminister Myrdal hållit sitt berömda föredrag i Nationalekonomiska föreningen, då han antydde — och mer än så — att en importreglering kunde bli nödvändig. Föredraget hölls nämligen den 5 december 1946. Av en promemoria den 30 januari 1947 framgick, att bankofullmäktige fortfarande hoppades på att ett omslag skulle inträda. Hållpunkter saknades enligt fullmäktiges mening alltjämt för en säker bedömning av nödvändigheten av en importreglering.

Herr Myrdal yttrade i sitt föredrag bland mycket annat, att vi måste intensifiera ansträngningarna att få in mera kol, järn, gummi, vissa maskiner och en

hel del viktiga konsumtionsvaror. Desto mera tvingande blir det då ur valutasynpunkt, fortsatte han, att vi så småningom söka finna vägarna att minska importen av en del visserligen nyttiga och önskliga, men mindre nödvändiga varor. Det är ungefär vad både bankofullmäktige och regeringen borde ha övervägt vid samma tidpunkt, alltså i december 1946. Fullmäktige dröjde dock ända till den 13 mars 1947, innan de äntligen slog larm så hårt, att regeringen såg sig nödsakad att inskrida med sitt förordnande om skärpt importreglering fr. o. m. den 15 mars.

Det har uppgivits — inte inom utskottet, men i den allmänna diskussionen — att statsrådet Myrdals föredrag i Nationalekonomiska föreningen skulle ha kostat riksbanken 500 miljoner kronor i förlorad valuta, och man har klandrat herr Myrdal mycket för hans föredrag. Det är möjligen riktigt, men i varje fall var ju han den ende kloke vid den tidpunkten. Han borde kanske inte ha hållit föredraget i Nationalekonomiska föreningen utan i statsrådsberedningen för att övertala sina kolleger i regeringen att omfatta samma ståndpunkt som han själv hade.

Sådan utvecklingen nu blev, räckte det inte att reglera importen av umbärliga varor, när man tog till importregleringen i mars 1947. Valutaläget blev snart så försämrat, att t. o. m. importen av för produktionen oundgängligen nödvändiga förnödenheter, maskiner och redskap måste starkt beskärmas. Alla äro medvetna om att det viktigaste medlet att åstadkomma en förbättring av läget är att så mycket som möjligt driva upp produktionen för att öka varutillgången både för konsumtion inom landet och för export. Men vi befinna oss på grund av den förda politiken i den ogynnsamma situationen att nödgas ransonera införseln även av sådana varor som äro behövliga för att vi skola uppnå den eftersträfvade ökningen av produktionsresultatet.

Bankofullmäktige ha i ett par framställningar senare under 1947 efter den skärpta importregleringens införande kraftigt understrukit lägets allvar, och

därom har jag naturligtvis ingenting annat att säga, än att de fullgjort sina skyldigheter. Emellertid är det åtminstone en passus i skrivelsen den 30 september 1947, om vars innehåll jag är litet tveksam. Fullmäktige sade där bl. a. att de icke tvekade »att tillstyrka, att man för att nå detta mål» — sanering av budgetpolitiken o. s. v. — »omprövade redan fattade beslut, som kunde förutses leda till en mera betydande automatisk utgiftsökning». Jag frågar mig, om fullmäktige där syfta på t. ex. folkpensionsreformen, som har trätt i tillämpning från och med den 1 januari 1948. Är detta meningen, så anser jag att fullmäktige inte hållit sig inom sitt kompetensområde. Även om man låtit det gå så långt som nu har skett, får man nog hitta på andra medel att lösa problemen än att stoppa en så viktig socialreform som den nya folkpensioneringen.

Trots att importregleringen inte genomfördes förrän den 15 mars 1947, frågar man sig, om det verkligen inte skulle ha varit möjligt att få till stånd en snabbare uppbromsning av valutautflödet under år 1947 än som skedde. Var det t. ex. nödvändigt att tillåta import av frukt och fruktkonserver under 1947 för 178 282 000 kronor, medan den svenska frukten i stor utsträckning fick ligga osäld? I denna siffra ingick bl. a. apelsiner för 52 545 000 kronor, bananer för 15 129 000 kronor och färska äpplen för 23 333 000 kronor, för att nämna några av de största posterna. En mycket stor del av denna import — jag har hört uppgivas 83 000 000 kronor, men jag har inte kunnat få det bekräftat under utskottsbehandlingen — har betalats med hårdvaluta.

Den svåraste följden av denna alltför länge i sorglöshetens tecken bedrivna importpolitik är att vi nu lida brist på nödvändighetsvaror, som vi måste undvara, därför att lyximporten icke stoppades i tid. När bankutskottet understryker, att hårdare ingripanden beträffande licensgivningen och valutatilldelningen borde ha ägt rum på ett tidigare stadium för att stoppa valutautflödet och begränsa importen av umbärliga varor,

är detta den tyngst vägande anmärkningen i utskottsutlåtandet.

Om jag återgår till jämförelsen mellan utskottets och reservanternas förslag, måste jag säga att helhetsintrycket är, att reservanterna inte ha sagt mera än utskottet. På de viktigaste punkterna äro formuleringarna praktiskt taget lika. Jag har förut anfört ett stycke, kanske det viktigaste, där lydelsen var densamma och slutomdömet är också detsamma i de båda versionerna, med undantag av sista meningen. Där säger utskottet: »Det framstår i nuvarande läge som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den samhällsekonomiska balansen med kraft fullföljes och stödjes av alla samhällsgrupper.» Reservanternas skrivsätt är följande: »Det framstår i nuvarande läge som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den samhällsekonomiska balansen föres med all kraft och får en sådan utformning att den kan stödjas av alla samhällsgrupper.» Det sista är en vacker önskan, som jag också gärna skulle vilja se förverkligad, men vi befinna oss tyvärr i ett sådant läge, att vi antagligen få stödja ganska långt gående åtgärder, även om de förefalla oss motbjudande. Under sådana omständigheter tycker jag nog att utskottets skrivsätt är fullt godtagbart.

Med dessa anmärkningar vill jag, herr talman, ansluta mig till utskottets utlåtande.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det kanske är ägnat att framkalla en viss förvirring, att utskottets utlåtande och reservanternas uttalande i så många stycken sammanfalla med varandra. Man frågar sig verkligen vad det är som skiljer dem i fråga om de stora principerna.

Ja, det är väldigt svårt att fixera. Man har det intrycket, att reservationen efter att den skrevs har blivit filad för att bereda rum åt så många åsikter som möjligt och att därigenom de stötande uttrycken kommit att falla bort. Det finns visserligen i reservationen en del mera outrerade uttryck, det finns en vilja att komma regeringen till livs som tar sig

starkare uttryck, men i stort sett måste jag erkänna att formuleringen är ganska hygglig, hyggligare än vad som brukar vara fallet, när den sortens folk är ute efter skalper. På tal om regeringen kan man ju här påpeka, att det nu inte är fråga om ansvarsfrihet för regeringen utan om ansvarsfrihet för bankofullmäktige. Det är deras handlingar, som vi skola granska, inte vad regeringen har gjort eller inte har gjort. Det kommer ju konstitutionsutskottet att göra i sinom tid. Jag antar att konstitutionsutskottet har full frihet att hänga herrar Erlander och Gjörös och Wigforss såväl för deras underlåtenhetssynder i fråga om dessa ting som för vad de i verkligheten ha gjort.

Vad nu bankofullmäktige beträffar kan man ju inte påstå att de ha lagt i dagen någon osviktig klarsyn, utan situationen har klarnat så småningom. Den har blivit allt klarare för varje ny skrivelse, som bankofullmäktige ha avlåtit till regeringen rörande lägets allvar. Men i stort sett får man nog säga, att bankofullmäktige redan från början ha strävat mot det rätta målet. Man kan inte heller undgå att konstatera, att det inom bankofullmäktige också förekommer en viss slitning mellan majoritet och minoritet. Det gäller tydligen i främsta rummet räntans höjd, men man kan inte säga att det på den punkten råder någon större klarhet. Jag är ännu i dag inte i stånd att konstatera vilken ståndpunkt som denna kammars förste vice talman har intagit inom bankofullmäktige i fråga om räntan. I stort sett skulle man emellertid med ledning av reservationens uppställning våga säga, att det i fråga om räntan finns dels ett block, bestående av socialdemokrater och bondeförbundare, som motsätta sig en räntehöjning, dels ett block av höger- och folkpartimän, som vilja genom en räntehöjning åstadkomma den reglering, som regeringen och bankofullmäktige ha ansett sig kunna få till stånd på andra vägar.

Man hade väntat att reservationen skulle ge klart uttryck åt denna motsättning, och det är då ganska egendomligt att man, när man läser reservatio-

nen, inte finner ett ord om räntan i densamma. Så fort resonemanget kommer in på det området, bli reservanterna så försiktiga. Inte ens ordet »ränta» förekommer på en enda punkt i hela reservationen, under det att utskottets utlåtande talar rätt mycket om räntan. Det vittnar ju om hur ömtåligt detta spörsmål är. Jag kan möjligtvis tänka mig att det gått till på så sätt, att reservationen från början har författats av en högerman, och att man sedan har inbjudit folkpartiet och bondeförbundet att ansluta sig till den. Jag vet inte om det förhåller sig så, men jag kan tänka mig att det gått till på så sätt. Bondeförbundarna, som ju äro dogmatiskt inställda mot räntehöjningar, ha sagt nej från början. Folkpartiets representanter ha måhända sagt ja, under förutsättning att man strök bort avsnittet om räntan. Jag kan inte tänka mig att det har gått till på annat sätt. Jag kan inte tänka mig att en reservation av högermän kunnat utformas utan att det uttrycks en bestämd uppfattning om räntepolitiken, som ju i den allmänna högeragitationen har fått ett mycket stort utrymme. Men tydligen har man för att åstadkomma en så bred front som möjligt mot regeringen i detta fall fått ge avkall på de mera uttrycksfulla formuleringarna.

För regeringen har uppenbarligen räntan varit ett vitalt spörsmål. Man har önskat hålla tillbaka inkomstökningar, även löneökningar. Vid avtalsförhandlingar har ju regeringen aldrig underlåtit att ge uttryck åt den uppfattningen, att man i så hög grad som möjligt borde inskränka sina krav på högre löner. Där har ju räntefrågan kommit att spela en, jag vill inte säga avgörande, men dock mycket betydande roll. En mera avsevärd höjning av räntan i landet skulle inte kunna undgå att medföra drygare levnadskostnader, i främsta rummet givetvis i fråga om hyrorna men också i fråga om andra utgifter, och därför har regeringen rent instinktivt värjt sig mot en mera betydande höjning av räntan. Man har räknat med att om det skedde en större räntehöjning, så skulle det spricka på avtalsfronten, och det skulle bli en katastrof.

Reservanterna ha ju tagit mera lättfärdigt på denna fråga om avtalen. De säga så här: »Statsmakterna och de valutavårdande organen borde sålunda omedelbart och med kraft ha inskridit för att motverka uppkomsten av nya köpkraftstillskott inom landet» — på vilket sätt sägs inte — »varjämte det varit lämpligt att söka uppnå frivilliga överenskommelser mellan de olika folkgrupperna om en pris- och lönepolitik till försvar för penningvärdet».

Ja, det är lätt att säga att man skall hålla rundabordskonferenser och sådant, men det är inte lika lätt att komma till något resultat. Det gick att hålla en rundabordskonferens under kriget, och den resulterade i att vi fingo ett pris- och lönestopp, men det skulle säkerligen inte ha gått på samma sätt efter kriget. De fackliga organisationerna, både bland arbetarna och bland tjänstemännen, ha ju haft den bestämda avsikten att väsentligt höja lönerna. Vare sig regeringen eller andra ha sagt ja eller nej, ha de genomdrivit sina krav eller försökt att göra det. För övrigt kan man heller inte undgå att konstatera de skadliga verkningarna av den gamla politiken. Jag behöver inte nu gå in på dem, jag vill bara upprepa, att det är min livliga övertygelse att ett fortsättande av krigstidens löne- och prisstoppspolitik inte skulle ha varit möjlig. Därför falla alla reservationens vackra tankar om den saken.

Man kan förstå regeringens uppfattning beträffande räntan. Den är naturlig för den politiska ledningen av landet i nuvarande ögonblick. Jag skulle dock inte vilja gå så långt, att jag fullständigt avvisade räntan som valuta-reglerande medel. Allting bör ju ställas i relation till sin uppgift. Man bör, för att använda ett populärt uttryck, rätta mun efter matsäcken, och räntan bör också rättas efter de villkor som råda på marknaden. Jag inser fuller väl, att en räntehöjning i många situationer kan få skadliga verkningar. Det är utan tvivel så beträffande alla valutapolitiska medel som användas, att de i vissa situationer få skadliga verkningar. Men man kan ändå ibland få tillgripa dem. I det ena fallet kunna de goda verkning-

arna av en åtgärd överväga och över-skugga de dåliga, i det andra fallet kunna de dåliga verkningarna överskugga de goda, och då tillgriper man inte den åtgärden. Jag tror att det finns många områden även i det nuvarande läget, där verkningarna av en räntehöjning hade kunnat sägas bli sådana, att de goda skulle ha överskuggat de dåliga.

Det sägs i en skrivelse från fullmäktige i början på året, att en räntehöjning för att få någon valutateknisk och valutapolitisk verkan måste vara av en sådan storleksordning, att den måste framkalla betänkligheter hos alla. Det sägs, att det krävs en räntehöjning på minst två procent för att nå den verkan man genom densamma vill frammana. Jag är övertygad om att detta resonemang inte är riktigt. Jag tror att även en så liten räntehöjning som en halv procent, om den kombinerats med andra åtgärder, skulle ha kunnat få mycket god verkan. Men jag tror att den åtgärden i så fall skulle ha vidtagits på ett relativt tidigt stadium, kanske redan vid slutet av 1946. Sedan dess har ju frågan om räntan blivit ett stort agitationsnummer, men om det hade kommit ett beslut från bankofullmäktige om en höjning av räntan med en halv procent mot slutet av 1946 hade ingen lagt märke till det. Man hade inte kunnat konstatera att de och de skadliga verkningarna hade uppstått, utan man hade accepterat saken så som man accepterat åtskilligt annat som skett.

Nu har ju räntan blivit en programpunkt, inte bara för socialdemokraterna, utan även för många andra, och vi ha fått ett visst jämviktsläge. Jag tror att vi nu äro för sent ute för att skrida till någon höjning av räntan. I stället måste alla krafter inriktas på att hålla själva jämviktsläget. Jag tror däremot att det finns andra åtgärder att rekommendera för begränsning av penningöverskottet och för nedskärning av kreditvolymen. Jag är livligt övertygad om att fullmäktige överväga sådana åtgärder och att vi, kanske rätt snart, få ta ställning till förslag ifrån deras sida.

Ja, detta om räntan. Det talas också i reservationen om möjligheterna till

ett utländskt lån. Reservanterna anse sig kunna konstatera, att regeringen har varit för sent ute. När man kom till Amerika och bad att få låna pengar, fick man det beskedet att det var säkrast att inte göra någon framställning, därför att det inte fanns några pengar och en framställning alltså med nödvändighet skulle komma att avslås. Ja, det är tänkbart att det rätt långt tidigare, t. o. m. under 1946, fanns en möjlighet för Sverige att få ett lån i Amerika. Men man kan å andra sidan fråga sig om det hade varit så stor glädje med de pengarna. På den tiden skedde en stor import av varor, som här i diskussionen också fördömes. Herr Näsgård talade nyss om att herr Myrdal hade kostat riksbanken 500 miljoner kronor. Jag vet inte hur han har kommit fram till den siffran, men han menade tydligen att det hade importerats mera i panik på grund av att herr Myrdal hade spått en importreglering. Men man får väl ända inte säga, att allt som importerats utgör en förlust. Det beror på vad man importerar. Jag tror att även ganska överflödiga varor, t. o. m. lyxvaror, i en inflationssituation kunna ha en nyttig mission genom att suga upp en del av köpkraftsoverskottet.

Men 1946 hade vi ännu ingen importreglering, och vi hade kanske inte heller fått någon förrän senare än som nu blev fallet, kanske inte förrän mot slutet av 1947, om vi fått ett lån 1946. Då hade troligen för dessa pengar importerats ganska mycket onyttiga saker. Det hade visserligen inte utgjort någon direkt förlust, som herr Näsgård räknade med, men det skulle dock ha importerats mindre nyttiga saker än dem vi nu släppa igenom importregleringen. Om vi hade fått ett sådant lån 1946, hade vi kanske dessutom redan i år varit i den situationen att vi måste betala igen pengarna. Man frågar sig vilken glädje vi i dag skulle haft av dem. Jag tror att vi snarare skulle ha haft sorg av dem. Riksbanken hade inte haft något överskott att betala dem med.

Under alla förhållanden får man komma ihåg att vi säkert inte hade fått

något större belopp. Norge fick i denna situation ett lån på 50 miljoner dollar, men vid detta fästes det villkoret, att hälften av de varor som köptes för dessa pengar skulle fraktas till Norge med amerikanska båtar. Det har lett till att norrmännen inte ha ansett sig av detta lån på 50 miljoner dollar kunna ta ut mer än 10 miljoner, då de hålla styvt på att de i främsta rummet skola ssyselsätta sin egen flotta. Jag misstänker att vi skulle ha fått liknande villkor, om vi hade fått låna 50 miljoner dollar. Det hade inneburit en respittid på några veckor eller några månader. Jag tror inte att det hade nämnvärt påverkat vår situation i dag, åtminstone inte i gynnsam riktning utan snarare i motsatt.

Det sägs också i reservationen, att regeringen inte i tid har verkställt de önskemål, som riksbanksfullmäktige ha framställt. Det konstaterar ju också utskottet, fastän reservanterna kanske göra det i något klarare uttryck. Ja, det är lätt att ställa upp krav, men det är inte lika lätt att uppfylla dem. Det finns en betydande stelhet även i kristidsbyråkratien, och den ekonomiska politiken har mött ett oerhört materiellt motstånd. Jag kan för egen del konstatera, att herr Gjörës har knogat som ett lastdjur, och jag tror inte någon annan på ett snabbarare sätt hade kunnat nå ett motsvarande resultat.

Utskottet påpekar den bristande samverkan mellan valutatilldelande och licensgivande myndigheter. De ha verkligen levat i två världar, mellan vilka det varit ytterst svårt att åstadkomma någon kontakt. Den saken har i väsentlig mån försvårat inte bara ett snabbt uppröjande i detta djungelsnår, utan framför allt ett uppnående av verklig klarhet över det läge, som har uppstått. Herr Näsgård konstaterade med en viss förvåning, att reservationen trots att den i övrigt rätt nog följer utskottets uppställning, inte innehåller något konstaterande av samma karaktär. Han frågar, om reservanterna ha en annan mening än utskottet. Det komma de väl att svara på själva, men jag tror för min del inte att man får söka förklaringen i att reservanterna skulle ogilla utskot-

tets uttalande på den punkten. Det är väl snarare så, att reservationen avfattades innan utskottsutlåtandet justerades, medan förslaget om ett påtalande av den bristande samstämmigheten mellan myndigheterna framfördes vid justeringen. Det gjorde, att reservanterna inte hunno följa med. Jag tror att det var på det sättet, men det får väl herr Nordenson eller herr Petersson förklara, när de komma upp i talarstolen.

Det restes ju ett väldigt starkt motstånd mot importregleringen. Jag erinrar om det Myrdalska talet. Han blev ju överfallen med hugg och slag, när han hotade med en importreglering, men det var inte för att han talade bredvid mun och blottade planer som inte skulle blottas, utan det var för att han över huvud taget hade vågat tala om möjligheten av en importreglering, som han blev så kritiserad av den borgerliga pressen. Nu, sedan herr Myrdal har rest sin väg och inte är aktuell längre, låter det på annat sätt. Nu borde regeringen långt innan statsrådet Myrdal fällde sitt förhas-tade yttrande ha genomfört denna importreglering, som oppositionen vid den tiden betraktade som nära på ett majestätsbrott.

Det var en oerhört stark vilja till import, som tog sig uttryck i denna oerhörda ansvällning av införseln till landet. Reservanterna säga, att den berodde på det stora köpkraftsöverskottet. Det kan man naturligtvis säga, men kan också se saken från en annan synpunkt. Den berodde också på någonting annat, nämligen på ett oerhört stort behov hos det svenska folket att få köpa och sälja och framför allt konsumera mer. Man hade under hela kriget underkastat sig allehanda inskränkningar, både i fråga om diet och annat, och nu menade man att frihetens timme var kommen, nu skulle vi ha in varor från utlandet, nu skulle vi äta och dricka som om det vore vår sista dag. Men det visade sig, att vi hade överskattat våra möjligheter. Vi köpte för mycket konservburkar och frukt av olika slag, så att herr Näsgård inte kunde få köpa så många lantbruksmaskiner som han ville. Men ett faktum är, att det var regeringen, som

i första rummet ställdes inför denna väldiga expansionsvilja hos det svenska folket, som gjorde uppgiften att hålla importen inom rimliga gränser så utomordentligt svår.

Jag har, herr talman, inte mycket att tillägga. Uttalandena i utskottsutlåtandet och i reservationen lagda bredvid varandra klargöra, hur små de verkliga motsättningarna äro när det gäller kampen mot inflationen. Egentligen är det inga motsättningar alls i fråga om principerna. Reservanternas tala inte om räntan, antagligen därför att de vilja gömma undan det ömtåliga problemet. Räntan är emellertid nästan den enda punkt i hela det komplex av frågor, som här upprullas, där man kan ha delade meningar rent principiellt.

Liksom på de flesta andra områden är det även i fråga om penningpolitiken lämpligast att handla efter läglighet, vilket regeringen också har gjort. Utskottet har för sin del kunnat konstatera, att regeringen ibland kommit för sent med sina åtgärder. Men jag vill då erinra om att det ju inte finns någon strikt formel som man kan gå efter i den ekonomiska politiken. Olika medel kunna ge samma resultat. Det är här också fråga om ett psykologiskt problem. En stark sammanhållning omkring en gemensam politik, vars många detaljer dock kanske kunna framkalla delade meningar, är ägnad att väsentligt och mäktigt bidra till genomförandet av en politik till allas fördel. Regeringen har många gånger vädjat till oppositionen att delta i denna samling. Många, kanske de flesta gånger under de senare åren har svaret blivit nej, ehuru jag tror att oppositionens män i sina hjärtan ha full förståelse för att en sådan samling av de stridiga viljorna är en väsentlig förutsättning för att vi skola kunna komma till ett gott resultat i det hela.

Jag slutar, herr talman, med att upprepa maningen, att vi måste samlas omkring de väsentliga tingen i denna politik, om vi skola kunna lotsa det hela i hamn.

Herr NÄSGÅRD (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmannen refe-

rerade vad jag yttrade om herr Myrdal på sådant sätt att åhörarna kunde få den uppfattningen, att jag hade kritiserat herr Myrdal för hans föredrag i Nationalekonomiska föreningen. Det var faktiskt inte min mening. Jag sade, att det enda som kanske var fel av herr Myrdal var att han höll sitt anförande i Nationalekonomiska föreningen i stället för i statsrådsberedningen. Men jag yttrade också, att enligt vad jag kan förstå var herr Myrdal den ende som redan då, således den 5 december 1946, förstod lägets allvar.

Vad de 500 miljonerna beträffar, har jag endast sagt, att det i den allmänna diskussionen har uppgivits, att herr Myrdals föredrag kostat riksbanken så mycket i valutor. Herr Åkerberg invänder, att vi väl i alla fall fingo in importvaror för de pengarna. Det är alldeles riktigt, men såsom herr Myrdal framhöll i sitt föredrag fingo vi in en mängd varor som visserligen äro bra att ha men som vi hade kunnat undvara. I stället fingo vi inte in tillräckligt med kapitalvaror som vi behöva för vår produktion.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet Vougt att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet Vougt avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, angående överlåtelse till Äkrokens vägsamfällighet av en lantförsvaret tillhörig bro över Kalix älv; och

nr 126, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bankoutskottets utlåtande nr 6 punkten 1.

Herr PETERSSON: Herr talman! Herr Åkerberg hade en del privata funderingar om tillkomsten av vår reservation och gjorde en del lustiga kommentarer bl. a. i fråga om vår inställning till räntan. Jag vill för min del deklarerera, att jag för närvarande inte är någon anhängare av en räntehöjning, liksom inte heller det parti som jag tillhör är det. Att vi nu ha kunnat skriva om vår penningpolitik utan att nämna räntan beror på att det har vidtagits en del åtgärder för att begränsa investeringarna och förslag kommer om sterilisering av en del bolagsvinster, vilket gör att räntefrågan icke är aktuell nu. Den var, såsom herr Åkerberg sade, aktuell år 1946, men är det knappast i dagens läge. En räntehöjning skulle ju närmast leda till en ökning av hyrorna och medföra en del andra icke önskvärda konsekvenser.

Tyvärr har utskottet måst forcera detta ärende för att få det på kamrarnas bord fortast möjligt. Hade vi fått mera tid på oss vid utlåtandets slutliga utformning, tror jag att vi hade kunnat jämka samman meningsskiljaktigheterna och kanske kunnat avlämna ett enhälligt utlåtande. Såsom redan nämnts, äro vi reservanter i mångt och mycket ense med utskottsmajoriteten. Utskottets utlåtande ger därför i stora delar uttryck för vår gemensamma uppfattning, vilket framgår därav att vi på några icke oväsentliga avsnitt gjort samma reflexioner och dragit samma slutsatser. Sålunda äro vi ense om att konstatera att det har varit bristande samverkan mellan riksbanken och regeringen. Som framgår av historiken, ha fullmäktige vid olika tillfällen påkallat regeringens uppmärksamhet på de många svåra problem, som den penningpolitiska utvecklingen medfört, men mött ringa förstälse för sina synpunkter, varför riksdagen nu måste brottas med svårigheterna under betydligt sämre förutsättningar, än om man gjort allvarliga försök att bemästra svårigheterna i ett tidigare skede. Några kraftåtgärder till begränsning av valutautflödet vidtoges icke förrän mot slutet av år 1947 trots fullmäktiges upprepade framställningar. »Hade hårdare ingripanden beträffande licensgivningen och va-

lutatilldelningen ägt rum på ett tidigare stadium» — jag citerar utskottsmajoritetens uttalande — »skulle en uppbromsning av valutautflödet kunnat ske och bl. a. importen av mera umbärliga varor kunnat begränsas, i den mån så varit möjligt med hänsyn till ingångna kontrakt och handelsavtal.»

Både utskottsmajoriteten och reservanterna ge uttryck för bekymmer beträffande det nuvarande valutaläget. Reservanterna påpeka, att knappheten på valutor försvårar fullgörandet av äldre, i god tro ingångna betalningsutfästelser, vilket måste oförmånligt påverka de utländska säljarnas bedömning av vårt land och minskar möjligheterna till fördelaktiga internationella affärer, bl. a. i fråga om snabba leveranser av för vårt näringsliv viktiga men på världsmarknaden knappa varor. För att neutralisera valutaknappheten borde förhandlingar på ett tidigt stadium ha upptagits om utländsk kredit. Fullmäktige ha tid efter annan varit inne på den tanken, men synas icke förrän i september förra året ha framställt yrkande därom, och då var det för sent. Regeringen säges då inte ha varit övertygad om lämpligheten av en sådan åtgärd. Motiveringen för tveksamheten angives vara, att en sådan kredit icke skulle ha medfört annat än en temporär lättnad, som måhända endast framflyttat tidpunkten för den nödvändiga skärpningen av den ekonomiska politiken inom landet. Mot denna uppfattning måste invändas, att ett dollarlån, som sannolikt kunnat erhållas under första halvåret 1947, hade, om det samordnats med en stramare ekonomisk politik, betydligt mildrat de svårigheter vi nu ha framför oss. Ett sådant lån, försiktigt använt, — det är väl uteslutet att man hade förbrukat det på en icke absolut nödvändig import — skulle ha möjliggjort inköp av för jordbruket och industrien viktiga maskiner och råvaror och, varför icke, även större kvantiteter bensin i produktionens tjänst. Därmed skulle också vår handelspolitiska rörelsefrihet ha fått större utrymme. Herr Åkerberg menade, att det lån, som vi skulle ha kunnat få från Förenta staterna, kanske hade blivit så kortfristigt, att vi hade

måst betala igen det blott några få månader efter det att vi erhållit lånet. Det hade därför, ansåg han, inte varit värt att göra sig mödan att söka få ett dollarlån. Men det är väl möjligt, att vi hade kunnat få flera år på oss för att återbetala lånet, om vi hade sökt det tillräckligt tidigt.

Det är kanske onödigt att erinra om att de två huvudproblem, som vårt land i dagens läge har att söka lösa, äro köpkraftsöverskottet och importöverskottet. Vi hoppas, att de åtgärder, som ha vidtagits och som ytterligare planeras att bringa köpkraften i bättre överensstämmelse med varutillgången, skola visa sig vara tillräckligt effektiva. Om köpkraftsöverskottet kan väsentligt nedbringas, skulle detta även medföra en minskning i importöverskottet dels genom mindre import, dels genom frigörande av varor för export. Med nuvarande relativt höga bolagsskatt och osäkerheten om det framtida penningvärdet finns det emellertid en påtaglig tendens att öka varulagren mer än som ur kommersiell synpunkt vore nödvändigt. De kreditrestriktioner, som riksbanken på frivillighetens väg via penninginrättningarna har sökt genomföra, böra fortsättas, men, som det såges i reservationen, alltför rigorösa ingrepp, som rikta sig mot likviditeten hos företagen inom de i konjunkturhänseende ömtåliga avsnitten av samhällsökonomien och som kunna utlösa isolerade ogynnsamma konsekvenser med återverkningar inom stora områden av vårt folkhushåll, medföra stora risker. Här som på andra punkter inom sitt förvaltningsområde har dock riksbanken möjlighet att självständigt bedöma läget och fatta erforderliga beslut.

Som bekant har vårt land också handelsutbyte med svagvalutaländerna. Åtskilliga av dem häfta i skuld till oss, som i dagens läge icke kan återbetalas annat än med varor. Vidare har Sverige från vissa länder inkomster av annan natur, såsom frakter och räntebetalning m. m. Importen från svagvalutaländerna ger en del för det svenska folkhushållet värdefulla förnödenheter och bör därför icke alltför mycket minskas. Det är dessutom vår plikt att så långt möjligt ge-

nom varuutbyte göra insatser för återuppbyggande av ekonomien i de länder, som ha drabbats av kriget. Men den angelägnaste, den centrala uppgiften, är att öka exporten till hårdvalutaområdet. Tyvärr visar världshandeln tendenser till sammankrympning, som kunna orsaka exporten stora svårigheter. Enligt Finanstidningen skönjas tecken på svalnande intresse i Amerika för köp av våra standardvaror, massa och papper. Man lär där möta försäljningsmotstånd, och våra exportvaror äro icke nu så begärliga som tidigare. Om priserna under sådana förhållanden skola kunna hållas är ovisst. Hela det nuvarande konjunkturläget karakteriseras, som det såges i reservationen, av labilitet och mot varandra stridande tendenser, en utveckling som kan komma att ytterligare accentueras, om en rustningskonjunktur snedvrider efterfrågan. Läget kräver därför nu mer än förr ett noggrannare aktgivande på utvecklingstendenserna och en anpassning därefter.

Slutorden i både utskottsmajoritetens och reservanternas utlåtande forma sig till en varning mot alltför stor optimism och en maning till försiktig ekonomi. Ehuru storleksordningen av de problem, som Sverige i dag står inför, icke skall förringas, bör det understrykas, att det rör sig om en likviditetskris och icke om insolvens. Sverige har dock en industrikapacitet, som är betydligt större än någonsin tillförne och som står på toppen av vad som finns i något annat land. Det svenska näringslivet står väl rustat att möta även ganska hårda påfrestningar. En ljuspunkt är de internationella strävandena att återuppbygga Europas ekonomi och skapa förutsättningar för en ökad världshandel. Det bör dock i detta sammanhang sägas, att ett jämviktsläge för närvarande troligen endast kan uppnås vid en sänkning av levnadsstandarden, en sänkning som tillfälligtvis till och med kan behöva gå under 1939 års nivå. Det synes mig därför nödvändigt, herr talman, att riksdagen i denna situation riktar en enträgen maning till vårt folk att visa återhållsamhet, sparvilja och ökad produktionsintensitet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av herr Wiberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: (kort genmäle): Herr talman! Herr Petersson konstaterade i början av sitt anförande, att frågan om räntan icke är aktuell längre. Det är verkligen skönt att kunna få en så aktuell punkt avskrivnen på detta radikala sätt. Jag är emellertid inte övertygad om att herr Peterssons kamrater bakom reservationen ha samma uppfattning som herr Petersson här gett uttryck åt. Jag måste även konstatera, att hela formuleringen av reservationen kräver en komplettering i form av ett kapitel rörande räntan. När det kapitlet saknas i reservationen, är det åtskilligt annat som inte har balans. Jag tror, som sagt, visserligen att herr Petersson har den uppfattningen som han här har gett uttryck åt, men jag är inte säker på att den ens delas av flertalet av hans partivänner.

Herr PETERSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker inte att herr Åkerberg bör vara så misstänksam. Förklaringen till att vi nu ha kunnat skriva i detta ämne utan att beröra räntefrågan, har jag redan lämnat; det har vidtagits en del åtgärder, som komma att minska köpkraftsöverskottet och dämpa investeringar utan att räntehöjning nu behöver tillgripas.

Herr NORDENSON: Herr talman: En av de föregående ärade talarna yttrade, att det enligt hans uppfattning vore mycket ringa skillnad mellan reservationen och utskottets utlåtande. Jag erkänner för min del gärna, att formuleringen av reservationen är vad man på riksdagsspråk kallar mjuk, men den som uppmärksamt läser reservationen finner nog, att där förekomma icke obetydliga divergenser. Med anledning av detta herr Näsgårds påpekande vill jag i övrigt blott förklara, att det var mycket svårt för åhörarna av hans anförande att egentligen finna någon skillnad mellan

herr Näsgårds ståndpunkt och utskottsmajoritetens, trots att herr Näsgård har reserverat sig.

Även herr andre vice talmannen gjorde gällande, att reservationen är ganska matt i sin formulering. Han hade en del funderingar om att detta skulle bero på det sätt, varpå reservationen tillkommit. Jag hade egentligen inte tänkt ta upp denna fråga, men eftersom herr Åkerberg nu har berört den, kan jag inte underlåta att göra det.

Det hade yrkats i utskottet, att vi sedan sekretariatet hade utarbetat ett förslag till yttrande skulle få en allmän debatt om dessa frågor. Vi hade inom utskottet inställt oss på en viss dag för denna debatt men fingo sedan meddelande om att denna dag inte var lämplig. Det hela uppsköts till i fredags, då slutjustering måste äga rum för att frågan skulle kunna behandlas i kamrarna som i dag. Förslaget till utskottets yttrande distribuerades till kvällen före. Sedan utskottets utlåtande hade justerats, lämnades endast omkring tre timmar för avlämnande av reservation. Då man understundom behöver disponera sin tid även för andra ändamål och vi gjort våra planer med hänsyn till det uppgjorda programmet för utskottets arbete, var det uppenbarligen inte lätt för oss att hastigt kasta om våra dispositioner.

Jag delar således den uppfattningen, att reservationen är ganska försiktigt skriven, men jag har ansett mig kunna biträda den av en annan anledning. Vid flera tidigare tillfällen, exempelvis vid tidigare dechargede-batt, då jag tagit upp problemet om vår ekonomiska politik, har herr andre vice talmannen påtalat detta och sagt, att detta inte hörde till dechargen och att det vore tjugatigt att röra vid dessa problem. Jag hade nu tänkt undvika denna av herr Åkerberg påtalade svaghet och har därför nöjt mig med att teckna mitt namn under denna mera kortfattade reservation. Men jag är beredd att, om herr Åkerberg så önskar, ta upp hela frågan om vår ekonomiska situation till debatt. Jag skall i varje fall göra det på en punkt, nämligen beträffande räntan.

Den ståndpunkt, som jag har intagit

och förfäktat vid en mängd olika tillfällen, är att räntan är ett viktigt medel i kampen mot inflationen och ett medel som vi icke böra frånsäga oss. Jag har vid samtliga dessa tidigare tillfällen påpekat, att jag inte är vän av en våldsamt räntehöjning. Jag tror inte att man därigenom kan bota situationen. Från vårt håll ha vi i stället påyrkat, att man skulle allsidigt sätta in alla de olika medel, som kunna befinnas lämpliga för att möta inflationen, och att man just genom att sätta in dem allsidigt och samtidigt skulle kunna undvika att sätta in dem i en alltför hård grad. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Åkerberg nu har kommit fram till en ändrad ståndpunkt beträffande räntan. Han förklarade i sitt anförande, att han ansåg, att en viss låg räntehöjning skulle kunna ha nyttig verkan, en ståndpunkt som jag tidigare inte hört honom intaga. Sedan gjorde emellertid herr Åkerberg en skarp tvärvändning och sade, att trots detta kunde en räntehöjning icke komma i fråga. Jag kan inte underlåta att påpeka, att hans motivering för denna uppfattning var, att en räntehöjning skulle störa den jämvikt som råder. Detta är verkligen en egendomlig uppfattning om det ekonomiska läget i vårt land. Om det är något som bekymrar oss, är det väl den bristande jämvikten och den bristande samhällsekonomiska balansen.

Herr Åkerberg framhöll vidare i sitt anförande även nu, att det här enbart gäller dechargen och att oppositionen alltför mycket gått in på den allmänna politiken och regeringens ställningstaganden i denna. Men när man diskuterar riksbankens verksamhet, som spänner över så centrala områden av det ekonomiska fältet, är det ofrånkomligt att till diskussion också ta upp regeringens ställning. Detta har utskottet även gjort genom att peka på de underlåtenhetsynder, som man anser att regeringen har gjort sig skyldig till. Vid flera olika tillfällen ha riksbanksfullmäktige påyrkat åtgärder, men dessa yrkanden ha icke föranlett någon åtgärd. Detta var fallet efter apprecieringen år 1946, då riksbanksfullmäktige framhöllo, att den-

na åtgärd borde följas av restriktiva ingripanden. Detsamma var förhållandet i september i fjol, då riksbanksfullmäktige uppvaktade regeringen med flera skrivelser med påpekande av lägets allvar. Det gäller även i fråga om det ifrågasatta dollarlånet, mot vars upptagande ju regeringen i september förra året ställde sig avvisande.

Beträffande frågan om ett lån från Föränta staterna har herr Åkerberg framhållit, att ett dylikt lån enligt hans uppfattning inte skulle ha hjälpt oss. Han menar, att det kanske rent av hade kunnat vålla oss svårigheter på grund av att det säkerligen hade blivit så kortfristigt, att vi hade ställts inför problemet att återbetala lånet just nu när vårt läge är svårt. Häremot kan invändas, att om vi hade gått i författning om att söka få ett lån på ett tidigare stadium, hade vi säkerligen haft större möjligheter att få ett långfristigt sådant. Att det nu är mycket osannolikt att vi skulle kunna få ett dylikt lån, medger jag, men det beror på att vår ställning nu är väsentligt sämre. Det är dock betänkligt att som herr Åkerberg här hopa alla de skäl, som kunna anföras, varför vi icke skulle få ett lån. Det är väl ändå att göra vår ställning i utlandets ögon sämre än den kanske i verkligheten är. Vi kunna ju framdeles komma i det läget att vi få möjlighet att uppta ett lån, och då böra vi inte ha svärtat ned vår ställning mer än nödigt.

Jag skulle, delvis med anledning av vad herr Åkerberg här sagt, vilja framföra några personliga reflexioner, som granskningen av riksbanksfullmäktiges protokoll har givit mig anledning till. Händelseutvecklingen under 1946 och 1947 har ju gått utomordentligt snabbt på det penningpolitiska området och valutafrenten. När man följer riksbankens överläggningar i dessa frågor, kan man inte undgå intrycket, att fullmäktiges reaktion inför händelserna har varit alltför långsam. Efter apprecieringen var en ökning av importen att vänta, och man kunde rätt snart iaktta att den ökning av vår valutatillgång, som alltid brukar inträffa på höstarna, uteblev. Det fanns många andra tecken som

tydde på att det skulle bli en stark belastning på vår valuta, men det blev inte riksbanken utan, som förut har påpekats, en av regeringens medlemmar, herr Myrdal, som påpekade det bekymmersamma i läget. Riksbanken kom först fjorton dagar efter herr Myrdal med sin skrivelse till regeringen. Ännu på nyåret såg riksbanken som redan nämnts optimistiskt på läget och ansåg sig inte behöva vidta några åtgärder. Det var först i mars situationen ansågs kritisk och ett importingripan- de krävdes.

De meddelanden, som under den fortsatta delen av 1947 lämnades till svenska folket om våra förhållanden på valutafrenten, voro mycket nedslående. Det konstaterades, att man inte hade överblick över de licenser som hade lämnats. De importplaner, som gjordes upp i maj och i juli, visade sig inte hållbara. Det var först i september man fick en plan, som någorlunda motsvarade situationen, men den byggde också på ytterligt hårda nedskärningar av vår import. Vidare konstaterades det, att möjligheterna att skära ned importen i hög grad begränsades av bestämmelserna i våra handelsavtal. Dessa dåliga underrättelser gjorde ett så mycket mera nedslående intryck, som de tydligen inneburo överraskningar även för myndigheterna. Man kan inte undgå känslan av att vederbörande hade dröjt alltför länge med att bringa klarhet i vår ställning.

Intrycket av dröjsmål framträder ännu starkare, när man kommer till frågan om upptagande av ett utländskt lån. Förslaget om ett utländskt lån framfördes i diskussionen från näringslivets håll redan i slutet av 1946 men föranledde ingen åtgärd. Vid bankoktettets överläggningar i februari förra året framförde vi från näringslivets sida ett bestämt yrkande på att underhandlingar om ett lån borde upptagas, och vi gävo även motivering för detta yrkande. Bland annat framhöll vi, att med hänsyn till att Tyskland fallit bort som leverantör av maskiner och vissa nyckelvaror för den svenska industrien måste import härav i stäl-

let ske från U. S. A. och behovet av dollarvaluta följaktligen bli mycket stort under de närmaste åren och att man därför borde ta upp ett lån. Tanken avvisades ganska bestämt av riksbanksens representanter, och — vad som var ännu mera förvånande — man uttalade sig mycket pessimistiskt om möjligheterna för Sverige att få ett lån. Vi genmälde att det dock inte borde vara omöjligt för Sverige att få ett lån med hänsyn till att vår ställning då i alla fall ännu var tämligen god. Men ingenting åtgjordes, utan tiden fick gå. Först i september 1947 kommo fullmäktige till klarhet om att ett lån var önskvärt. Då hade man kommit i det läget, att vårt innehav av guld och hårdvaluta hade sjunkit sedan nyåret från 1 600 miljoner kronor till omkring 400 miljoner kronor. Det kan inte undgå att förvåna, att det som stod klart för personer, som inte hade samma möjlighet som riksbanksfullmäktige att överblicka förhållandena, inte blev klart för fullmäktige förrän tre kvarts år senare. När de då tro sig ha möjlighet att få ett lån, måste man konstatera att det var i ett betydligt sämre läge som de hade kommit till denna mera optimistiska uppfattning om våra möjligheter.

Utskottsmajoriteten har emellertid gått in för att försvara fullmäktige på denna punkt. Det är ett högst märkligt uttalande. Utskottet säger: »Så som läget utvecklades under året synes det knappast sannolikt, att en utländsk kredit skulle ha medfört annat än en temporär lättnad, som måhända endast framflyttat tidpunkten för den nödvändiga skärpningen av den ekonomiska politiken inom landet. Till de övriga svårigheterna hade då kommit den belastning, som en utländsk skuld innebär.»

Jag måste, herr vice talman, säga att jag sällan har blivit så häpen som när jag läste detta yttrande. Ty vad som sägs här är, att hade fullmäktige fått ett lån, hade de förmodligen bara låtit pengarna rinna ut, och då hade vi stått i ett sämre läge. Det är enligt min mening det sämsta underbetyg som fullmäktige kunna få. Utskottet har här

omedvetet riktat en fullkomligt nedgörande kritik mot dem som utskottet gått in för att försvara. Jag är, herr vice talman, visserligen kritiskt inställd mot bankofullmäktiges sätt att fullgöra sin uppgift, men en så skarp inkompetensförklaring som utskottets vill jag inte utfärda. Hade fullmäktige kommit till insikt om att läget var sådant, att det krävdes ett lån, hade de säkerligen också insett, att läget krävde att allvarliga åtgärder vidtogas och att man begagnade dessa pengar med försiktighet. Felet var att riksbanksfullmäktige hade ett alltför optimistiskt betraktelsesätt i början på året, men när de i september kommo till insikt om att ett lån behövdes, påyrkade de ju i alla fall, att samtidigt som ett lån eventuellt upptogs det också skulle vidtagas kraftåtgärder från regeringens sida. Riksbanksledningen har verkligen enligt min mening all anledning att be Gud bevara sig för sina vänner.

Det finns ett annat område, som också präglas av dröjsmål från riksbankens sida. Det gäller obligationsköpen. Under år 1947 har innehavet av obligationer och skattkamarväxlar ökat med 1 200 miljoner. För dessa köp av obligationer har det riktats mycket skarp kritik mot fullmäktige, särskilt från bankhåll. Härtill ha fullmäktige svarat, att genom de omfattande valutaförsäljningarna har en stor mängd köpkraft sugits upp, och att detta inte bara neutraliserat obligationsköpen utan även resulterat i en netto-uppsugning från marknaden av 75 miljoner kronor. Härefter måste man invända, att om obligationsköpen inte hade kommit till stånd, hade valutaförsäljningarna just fått den starkt åtstramande verkan på marknaden som var önskvärd, och hade en sådan åtstramning ägt rum, hade förmodligen importen minskat, vilket ju hade varit en fördel för oss. Det naturliga korrektiv på penningmarknaden, som valutaförsäljningarna inneburo, har helt enkelt eliminerats genom riksbankens obligationsköp, och den ursäkt som här har lämnats för obligationsköpen, nämligen att man suger upp medel genom valutaförsäljningar, gäller inte ef-

ter september 1947. Sedan dess ha emellertid obligationer och skattkamarväxlar uppköpts till ett belopp av 420 miljoner kronor utan att någon valutautströmning har skett. Förhållandet har i hög grad uppmärksamrats av utlandet och har där föranlett en mycket skarp kritik mot vår penningpolitik.

I september har saken emellertid tagits upp av riksbanksfullmäktige på allvar, och då har riksbankschefen Rooth med stöd av en minoritet yrkat, att obligationsköpen skulle upphöra. Majoriteten med ordföranden i spetsen avböjde och önskade, att man skulle få överväga frågan om den återverkan som obligationsköpens upphörande skulle kunna ha på räntan. Det är med en viss förvåning man konstaterar, att detta problem övervägs av riksbanksfullmäktige ännu efter sex månaders förlopp. Det synes mig vara ett slående exempel på den långsamhet, varmed riksbanken handlägger sina ärenden.

För en affärsman måste det framstå som ett mycket oaffärsmässigt sätt att sköta frågor av denna art. Varje affärsman vet, att en marknad ofta växlar mycket hastigt och att man inte kan på det viset dröja med att ta ställning dagar och månader i sträck. Ett problem kan aktualiseras — en mycket stark utströmning av valuta kan exempelvis äga rum — och man kan anse att konsekvenserna bli ogynnsamma, men då kan man inte hålla på och överväga åtgärderna och diskutera dem i oändlighet. Skadan kan då ske och växa och bli större. Här måste en affärsman lita till sin erfarenhet och till sin intuition. Han vet att han tar risker, men han vet också att sådana risker måste tagas.

När jag följt riksbankens sätt att handlägga dessa ärenden, har jag inte kunnat undgå att få en känsla av att behandlingen närmast motsvarar ett national-ekonomiskt seminarium, där man avfattar stora promemorior och uppsatser och diskuterar dem och bordlägger dem i lugn och ro från den ena gången till den andra. Men här ha vi att göra med affärer — det gäller i själva verket hela landets affärer — och då måste man

ta ställning. Underlåtenhet att här handla innebär i själva verket, att man låter utvecklingen sköta sig själv.

Det förtjänar antecknas, att det var den affärsmässigt utbildade ledamoten av fullmäktige, nämligen riksbankschefen, som först krävde ett ställningstagande beträffande obligationsköpen, och det märkliga är, att han yrkade på upphörande därav, även om detta framdeles skulle visa sig ha inneburit ett ställningstagande i fråga om räntepolitiken. Han ansåg alltså denna sak så viktig, att han var beredd ta risken av att räntan åtstramades på marknaden, men trots detta vann han icke något gehör.

Jag har roat mig med att gå igenom en del av dessa promemorior, där ränteproblemet diskuteras. I en av dem framhävas de huvudsakliga skäl, varför en räntestegring borde avvisas. Det ena skälet var, att en räntestegring skulle få en återverkan på hyresmarknaden, och det andra var att en räntestegring just i dagsläget lånade sig till ett agitatoriskt utnyttjande från de grupper, som önska riva upp lönefronten.

Gentemot det första argumentet vill jag framhålla vad som redan förut vid flera tillfällen har understrukits, nämligen att man här fäster sig vid verkan av en räntehöjning enbart på en begränsad sektor av samhällslivet och låter denna verkan bli utslagsgivande utan att ta i betraktande alla verkningar på andra områden som räntehöjningen kan medföra.

Inför det andra argumentet skulle jag vilja fråga: komma de krafter, som önska riva upp lönefronten, verkligen att hålla sig stilla, om räntan hålles konstant? Man kan göra ännu en fråga: kan man undvika att de åtgärder, som man blir tvungen vidta för att bekämpa inflationen, också komma att utnyttjas på detta sätt? Vi måste konstatera, att de allra flesta åtgärder, som i nuvarande läge kunna komma i fråga, äro av den beskaffenheten, att de komma att innebära bördor och svårigheter för vissa grupper och följaktligen kunna användas i agitatoriskt syfte. Jag tror allt om vi skola avstå från alla åtgärder, som kun-

na ha en sådan verkan, komma vi över huvud taget inte att kunna bemästra det problem, inför vilket vi stå.

Om riksbanken skall kunna fullgöra sin uppgift, är det enligt min mening nödvändigt, att det kommer in en mera affärsmässig anda i dess verksamhet, och att riksbanken gör klart för sig betydelsen av att träffa snabba avgöranden särskilt med hänsyn till de utomordentligt snabba växlingar som läget dag för dag undergår.

Det har funnits vissa tekniska skäl till de uppskov som ha ägt rum. Ordföranden i riksbanken har varit nödsakad att vara borta långa tider för andra uppdrag. Det aktualiserar enligt min mening en fråga som jag berörde redan förra året. Ordföranden intar ju en dubbelställning, eftersom han dels är ordförande i fullmäktige och dels är ekonomisk rådgivare åt regeringen. Jag har tidigare tillåtit mig framhålla den ömtåliga motsatsställning detta kan innebära och hur det kan försvåra hans ställningstagande. Till dessa betänkligheter kommer nu detta rent praktiska förhållande, att han nödgas vara så mycket borta. Den ställning som ordföranden på grund av sina personliga kvalifikationer intar har självfallet gjort att fullmäktige vid viktigare avgöranden i hög grad ha känt sig beroende av hans närvaro, men detta har också medfört att på grund av hans resor många gånger icke önskvärda uppskov ha måst äga rum. I det nuvarande mycket allvarliga ekonomiska läget tror jag det är nödvändigt att riksbanksledningens sammansättning är sådan, att ledningen är i varje tillfälle fullt handlingskraftig. Handläggningen av ärendena ger enligt min mening belägg för att riksbanksledningen under den gångna tiden vid flera tillfällen icke varit funktionsduglig.

Den av mig framhävda synpunkten, att affärsmässiga synpunkter måste läggas på frågorna, aktualiserar också frågan om sammansättningen av riksbanken över huvud taget. Den ställning som de ekonomiska problemen nu inta i hela vårt samhällsliv och deras utpräglade tekniska natur göra det angeläget, att

fullmäktige tillföras ett större mått av praktisk ekonomisk sakkunskap och erfarenhet. Den frågan har ju varit uppe många gånger förut och behandlades bl. a. i motioner i början på 1930-talet utan att det ledde till någon åtgärd.

Jag tror att det finns anledning att ta upp frågan, huruvida inte vissa av fullmäktige borde väljas utanför riksdagen och bland personer som ha ekonomiska kvalifikationer för uppgiften. Man kan naturligtvis lösa problemet även på annat sätt: genom regelbundna konferenser mellan fullmäktige och experter utanför riksbanken. Jag vill erinra om att sådana ha hållits förr i världen, och framför allt har nog riksbanken under tidigare perioder haft en vida livligare kontakt med ledningen för den enskilda bankverksamheten. Det har sagts mig att en ökad kontakt tagits under den senaste tiden. Om det är riktigt, vill jag anteckna det med tillfredsställelse.

Jag har velat göra dessa erinringar för att herr Åkerbergs uttalande, att vi inte haft några avvikande synpunkter, inte skall stå alldeles oemotsagt. Det har synt mig lämpligt, att de framfördes i denna form i stället för i en lång och omständlig reservation, särskilt som tid för reservationens avfattande helt enkelt saknats.

Jag vill till sist, herr vice talman, ge uttryck för en farhåga, som under de senare åren alltmer gripit mig, när jag studerat riksbankens verksamhet. Det är den att riksbanken dels genom omständigheterna och dels genom sitt eget ställningstagande har kommit att vid sidan av många andra organ bli allt snävare inordnad i den centrala dirigering av vår samhällsekonomi som är så karaktäristisk för dagens Sverige. Utvecklingen har fört oss till en maktkoncentration på det ekonomiska området, som vi inte haft motsvarighet till på flera hundra år. Alla trådar ledas till kanslihuset. Både riksbanken och andra institutioner riskera att småningom bli reducerade till lika många manualer i den stora ekonomiska riksorgeln, och den höga organisten kommer snart att kunna antingen på dessa manualer leka fram de melodier, som äro för honom

behagliga, eller också helt negligera dem. Jag skall inte gå djupare in på detta, men jag vill framhålla, att man må ha vilken uppfattning som helst om lämpligheten härav, en sak tror jag dock är ganska säker, nämligen att det inte har varit grundlagsskrivarnas avsikt med Sveriges riksbank.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara konstatera den djupgående motsättningen mellan herr Nordenson och herr Petersson. Herr Nordenson talade om »jag» och »jag», varigenom han kanske ville uttrycka, att det var hans privata funderingar och inte hans partis som han framförde. Men jag är livligt övertygad om att herr Wiberg delar herr Nordensons uppfattningar i dessa ting. Även sedan jag hört herr Peterssons anförande, måste jag konstatera, att det tydligen var ett stort misstag, när han kom att ansluta sig till reservationen mot utskottets betänkande. Åtminstone hans anförande här i dag hade vida mer med utskottets utlåtande att göra än med de tankar, som uttalades av herr Nordenson.

Herr Nordenson var vidare indignerad över att jag hade talat om skälen för att vi inte skulle få ett lån i Amerika. Han ansåg det fasansfullt, att jag kunde hopa alla dessa skäl i mitt anförande. Man kan väl ändå ha rätt att anförda de argument man har. Herr Nordenson har inte kunnat påvisa, att dessa skäl voro oriktiga. Han nämnde i fråga om det lån, som vi eventuellt hade kunnat få tidigare, att det säkert hade blivit långfristigt. Det finns inget skäl anta, att vi skulle ha fått ett sådant lån, ty alla motsvarande lån som beviljades stater i Europa ha ju varit synnerligen kortfristiga. Det stora engelska lånet — jag vet inte hur på lång tid det var, men det var säkert på flera år — var av en helt annan karaktär och rörde en helt annan stat än Sverige. Jag tror att herr Nordenson har alldeles felaktiga utgångspunkter för sitt resonemang om detta lån.

Herr Nordenson talade vidare om att

fullmäktige borde tillföras ekonomisk sakkunskap. Det har jag ingenting emot. Men då han talar om att vissa av riksdagen valda ekonomiska experter borde tillföras banken, vill jag erinra om att den frågan vid ett eller annat tillfälle tagits upp här i riksdagen i motioner, men riksdagen har alltid tämligen enhälligt avslagit dem.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmanen har framhållit de svårigheter för upptagande av ett lån, som voro för handen i september 1947. Det är riktigt att svårigheterna då voro stora. Vad jag har gjort gällande är, att det med all sannolikhet fanns stora möjligheter att på hösten 1946 ta upp ett lån på gynnsamma villkor, eftersom vår ekonomiska ställning då ännu var god och kunde inge förtroende.

Vad beträffar frågan om att tillföra banken representanter för den ekonomiska sakkunskapen, känner jag mig ingalunda övertygad av det faktum, att man tidigare avslagit motioner därom. Det är ju inför den nuvarande utvecklingen vi skola bedöma detta, och jag tycker att utvecklingen mer och mer pekar hän mot nödvändigheten att tillföra banken sådan sakkunskap. Jag hoppas därför, att riksdagen inte skall känna sig bunden av att den avslagit en sak, om det befinnes att nya skäl ha tillkommit som kunna föranleda en annan ståndpunkt.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast påpeka, att om Sveriges ställning var så god på hösten 1946 var detta kanske ett skäl för att vi inte skulle ha fått något lån, eftersom den amerikanska inställningen var den, att Amerika skulle hjälpa de nödställda länderna, inte dem som hade det gott ställt. Under alla förhållanden hade vi säkerligen inte fått något långfristigt lån, och om vi alls skulle ha fått något lån hade kanske herr Wigforss nu suttit och bekymrat sig över varifrån pengarna till lånets återbetalning skulle tas.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmanen menar, att vi inte skulle ha kunnat få något lån från Amerika på hösten 1946, men därvid bedömer han frågan med utgångspunkt i den hjälpverksamhet, som Amerika har bedrivit. Det är riktigt, att om vi skulle ha ställt oss i kön av hjälpsökande stater skulle vi kanske inte ha fått något lån, men vid den tidpunkten hade det enligt min mening varit möjligt för oss att ta upp lån på affärsmässig grund. Vi ha sett, att exempelvis Belgien har lyckats få lån — av Schweiz — på rent affärsmässig grundval, och jag anser att det hade funnits utsikter också för Sverige på ett tidigare stadium att få ett sådant lån.

Herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag skulle inte ha tagit till orda i den här debatten, om inte herr Nordenson hade framställt vissa anmärkningar mot det samarbete, som försigår mellan regeringen och riksbanken, både när det gäller frågan om tillsättande av ordförande i fullmäktige och när det gäller hela frågan om bankens politik. Då jag nu har begärt ordet skall jag be att få säga några ord i dessa frågor, ty visserligen gäller debatten riksbanksfullmäktiges förvaltning, men det måste ju vara klart att fullmäktige uppehålla förbindelse med regeringen i detta sammanhang.

Frågan om obligationsköpen har såvitt jag förstår inte kunnat diskuteras på ett fruktbart sätt, om man inte samtidigt har velat ta upp frågan om räntan. Det är detta som har legat bakom den tveksamhet, som herr Nordenson har talat om. De långa dröjsmål, som man kan peka på, ha hängt samman med att man inom fullmäktige klart har insett, att ett upphörande med obligationsköpen måste innebära ett ståndpunktstagande till förmån för en räntehöjning, och frågan om räntans höjd har ansetts vara så central och på samma gång så ömtålig, att betänksamhet i fråga om att upphöra med obligationsköpen varit naturlig. På den punkten har det givetvis kunnat råda delade

meningar, men om man framställer ett dröjsmål med räntehöjning såsom en obeslutsamhet, så innebär ju detta att man inte uppfattar dessa ideligen upprepade beslut om uppskov såsom positiva beslut. Varje gång en riksbank beslutar att icke höja räntan är det ett positivt beslut som blir fattat, och sådana positiva beslut ha fullmäktige uppenbarligen fattat gång på gång. Bankoktettets majoritet har såvitt jag förstår gillat denna riksbankens hållning, och, vad som är allra mest anmärkningsvärt, reservanterna ha icke krävt någon ändring på denna punkt. Det förefaller sålunda som om den ståndpunkt riksbanken intagit i denna fråga hade vunnit hela riksdagens gillande.

I frågan om lån är det skäl att erinra om en sak. Jag kan mycket väl förstå att man kan ha delade meningar om huruvida låneförhandlingar borde ha upptagits på ett tidigare stadium, men innan man intar den ståndpunkten, att så borde ha skett, bör man ha tagit kännedom om de skäl, som föranlett uppskovet. Av skälen har det, såvitt jag har förnummit, varit ett som förefaller mig i hög grad bärande, nämligen följande. Man kan visserligen nu efteråt säga, att vår ekonomiska ställning på hösten 1946 var god och att det inte skulle ha förelegat några svårigheter att inleda låneförhandlingar, men för att kunna säga detta måste man ha glömt den oro, som redan vid den tidpunkten fanns för den ekonomiska utvecklingen och inte minst för valutautflödet. Alla uppmärksammade valutautflödet, alla frågade sig vad som skulle göras. Att vi i det läget inte hade utvecklingen i vår hand var klart, och såvitt jag förstår var det avgörande argumentet mot att vid det tillfället ta upp låneförhandlingar just detta, att man icke ville utsätta sig för risken att, om man inledde sådana låneförhandlingar, få det svaret, att saken inte kunde diskuteras, förrän Sverige och den svenska riksdagen hade visat att man hade skapat balans i fråga om betalningarna. Som jag nämnde, kan man underkänna det argumentet, men jag tror det var så bärande, att det var

riktigt att vänta med att ta upp lånefrågan till dess vi kunde säga, att vi på egen hand ha gjort vad vi kunde göra.

Att beslutet om importrestriktioner kom så sent som i mars 1947 är känt. Man kan nu efteråt beklaga detta, men om man återigen vill erinra sig hurudan den allmänna uppfattningen var i slutet av år 1946 och i början av år 1947, så måste man säga att det inte på något håll fanns en starkt utpräglad mening att importrestriktioner borde ha införts på ett tidigare stadium.

Det var emellertid icke för att säga detta som jag begärde ordet, utan för att säga ett ord om riksbankens ställning i förhållande till regeringen. Vår svenska riksbank har en i vissa hänseenden unik konstruktion. Den är en riksdagens bank. Men man har redan från börjat funnit det uteslutet, att regeringen inte skulle ha någon representant i fullmäktige, eftersom det väl alltid har varit klart att en riksbank inte kan fungera alldeles oberoende av den politik som föres från regeringens sida. Konstruktionen är för den skull sådan, att ordföranden tillsättes av regeringen. Är det då inte naturligt, att denne ordförande är en representant för regeringen? Under sådana förhållanden vore det ju snarast naturligt om regeringen vid sitt val av fullmäktige-ordförande handlade utifrån rent politiska utgångspunkter. Detta har icke skett.

När herr Nordenson utom anmärkningen mot den dubbelställning, som en regeringens ekonomiske expert har i och med att han samtidigt är ordförande i bankofullmäktige, också nämner det i vissa hänseenden besvärliga i att bankofullmäktiges ordförande i stor utsträckning har vistats på andra håll i världen än i Sverige för olika uppdrag, så får man väl säga, att det inte är så lätt att till ordförande i bankofullmäktige få en person vilken icke skulle få lov att även under avsevärda tider vara borta från landet; det skulle vara en alldeles ny kvalifikation man skulle kräva av bankofullmäktiges ordförande, att han inte skulle få lov att vara utomlands i någon större utsträckning. Just

för den sakens skull har man ju också en suppleant, som inträder när ordföranden är borta, och jag skulle inte tro att den anmärkning från herr Nordensons sida, som jag nu har talat om, får tillskrivas någon större vikt.

Frågan om fullmäktigeordförandens dubbelställning får man bedöma med hänsyn till den uppfattning man har om hur förhållandet mellan fullmäktige och regeringen bör utveckla sig. Jag tror att det är riktigt att regeringen skall ha en representant i fullmäktige, med vilken regeringen kan konferera i alla här förevarande viktiga frågor, och jag har mycket svårt att tänka mig att man kan anse, att den person, som regeringen anlitar såsom ekonomisk expert i en hel rad olika sammanhang, just på denna grund skulle vara olämplig såsom ordförande i bankofullmäktige. Jag erkänner, att man kunde tillskriva den saken en något större vikt, så länge fullmäktiges ordförande samtidigt var statssekreterare i finansdepartementet. Jag menade aldrig ens då, att detta var oriktigt, men jag kunde förstå att man under den tiden med något större skäl kunde ställa sig tveksam. Sedan denna förbindelse med finansdepartementet har blivit upplöst och då fullmäktiges ordförande endast — på grund av sina av alla erkända, utomordentligt stora kvalifikationer — får tjänstgöra såsom regeringens ekonomiske expert i olika sammanhang, förefaller det mig som om anmärkningen mot fullmäktigeordförandens dubbelställning borde förfalla.

Vad beträffar talet om affärsmässigheten och om att den praktiska ekonomiska sakkunskapen inte skulle vara tillräckligt företrädd i riksbanken, vill jag säga att denna brist tydligen beror på att riksdagspartierna inte ha funnit dessa kvalifikationer vara de nödvändigaste för bankofullmäktiges ledamöter. Om herr Nordensons uppfattning på denna punkt är representativ för hans partis uppfattning, så hade det väl varit naturligt om man åtminstone från det partiets sida hade försökt få personer med sådana kvalifikationer valda. På den punkten får man väl ta

konsekvenserna av den konstruktion av den svenska riksbanken, som fortfarande äger bestånd. Det är lätt att säga, att man bör ha affärsmässig sakkunskap, men det är inte lika lätt att säga, hur denna sakkunskap skall tillföras fullmäktige. Vi veta ju att fullmäktigeinstitutionens konstruktion är sådan, att den speciella sakkunskap, som representeras av bankvärlden, är utesluten från att vara representerad i fullmäktige. Redan när bestämmelserna skrevos, insåg man tydligen att saken har två sidor. Det är kanske inte så lätt att finna personer som äro lämpliga att sitta i riksbankens ledning och som samtidigt äro fullständigt fria från förbindelser med privatbankerna.

När herr Nordenson talar om den snabba anpassning, som bör äga rum, kan jag mycket väl vara enig med honom på den punkten. Alla sådana allmänna principer bruka vara riktiga. En snabb anpassning är önskvärd, men jag skulle vilja säga, att när det gäller riksbankspolitiken är väl stabilitet i politiken minst lika önskvärd som snabbhet när det gäller att reagera. Jag skulle tro, att under den oupphörliga diskussion, som har förts under många år just om räntepolitiken, önskemålet om stabilitet på den punkten har fått fälla utslaget.

Vad slutligen beträffar talet om att riksbanken har synts bli mer och mer insnörd i den allmänna ekonomiska politiken, vet jag inte vad man därmed syftar på. Regeringen har uppenbarligen möjligheter att göra sin mening gällande, eftersom det i fullmäktige sitter representanter för regeringens parti, men tanken att man skulle ha en riksbank som agerar på sin linje oberoende av den allmänna ekonomiska politik, som föres av statsmakterna, i detta fall representerade av riksdag och regering, är, skulle jag tro, verklighetsfrämmande. Såvitt jag vet har man i alla länder, oberoende av vilka formella förbindelser det finns mellan centralbankens ledning och staten, i praktiken kommit därhän, att den politik, som centralbankens ledning för, har blivit samordnad med statsmakternas politik.

Jag tror, att om man skulle tänka igenom hur det skulle se ut om en riksbanksledning skulle föra en politik och statsmakterna en annan, så skulle man komma till det resultatet, att detta vore det sämsta möjliga. Man kan tänka sig, att fullmäktiges sammansättning skall vara sådan, att det är fullmäktige som öva det avgörande inflytandet på statsmakternas politik, och man kan också tänka sig ett samarbete som innebär, att riksbanksfullmäktige rätta sig efter statsmakternas politik, men ett system, där bankofullmäktige och statsmakterna sträva i olika riktningar, tror jag skulle visa sig vara rent omöjligt. Om man erinrar sig vilka spörsmål det här gäller — frågor om en mer eller mindre restriktiv penningpolitik, inkomstpolitik, kreditpolitik o. s. v. — så måste man väl inse att det inte är rimligt att tänka sig, att statsmakterna skulle föra en låt mig säga mycket liberal kreditpolitik på alla de områden, där statsmakterna kunna bestämma, under det att riksbanken skulle försöka motverka denna politik, eller tvärtom. Jag tror att varje grundligt övervägande av dessa ting bara kan leda till ett enda resultat, nämligen att statsmakternas och bankens politik måste samordnas.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Finansministern har sagt, att ett upphörande av obligationsköpen ovillkorligen måste leda till en räntehöjning. Jag är inte alldeles säker på att frågorna äro så oupplösligt förenade. Man kan mycket väl tänka sig att man slutar med obligationsköpen och tillåter ett fall i kurserna utan att detta omedelbart utlöser en räntestegring, men om en räntestegring skulle bli följderna så skulle det i själva verket visa, att det naturliga läget på marknaden är ett annat än det som för närvarande råder och att man alltså nu har ett konstlat läge. Jag vill understryka, att jag inte är ensam om den tanken, eftersom riksbankschefen har intagit den ställningen, att man bör upphöra med obligationsköpen, oavsett vilka följderna av detta upphörande bliva.

I frågan om lån menade finansministern, att man inte borde utsätta sig för risken av ett avslag. Jag vill då bara konstatera, att riksbanken inte har tvekat att förorda att man skall undersöka möjligheterna att få ett lån — med risk för att få avslag, ehuru den risken var mycket större år 1947.

Att regeringen tillsätter en person i riksbankens ledning behöver inte innebära, att den personen ovillkorligen skall stå regeringen särskilt nära. Man kan mycket väl tänka sig, att grundlagsskrivarna ha ansett att det borde utses en person som står helt utanför de politiska partierna.

Finansministern säger, att jag menar att bankofullmäktiges ordförande inte skulle få lov att resa bort. Det får han visst, men jag anser, att det är svårt att avvara honom. Jag erkänner gärna, att detta beror på hans utomordentliga kvalifikationer, och jag förstår att fullmäktige inte gärna vilja fatta betydelsefulla beslut utan honom, men det medför, att banken är handikappad i hans frånvaro.

Så kommer jag till frågan om affärsmissigheten. Jag är på det klara med att det inte är fråga om att välja in personer som äro verksamma inom privat bankrörelse, utan att det måste vara personer som stå mera fria, men vi ha haft många exempel på personer, som ha varit bankofullmäktige utan att tillhöra riksdagen och som ha haft stor erfarenhet och en framskjuten ställning inom det ekonomiska livet.

Finansministern säger, att den indirekta kontakten mellan bankofullmäktige och regeringen är nödvändig och att man inte får skilja bankens politik från statsmakternas politik. Jag anser, att man kan ha kontakt, men ändå bibehålla en viss självständighet.

Talaren avbröts här av herr talman, som påpekade att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr talmannen lämnade härefter ordet till herr statsrådet WIGFORSS, som

anförde: Herr talman! Bara ett enda ord!

Herr Nordenson genmälde, att lagstiftarna mycket väl kunna ha tänkt sig att fullmäktiges ordförande visserligen skall utses av regeringen, men ändå mycket väl kan stå utanför de politiska partierna. Jag tror, att man får leta ganska länge, innan man finner en person som står så utanför alla de politiska partierna, som den nuvarande ordföranden i fullmäktige gör.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Jag tillåter mig att fortsätta min replik till finansministern med att säga, att vi stå i ett läge där det råder motsättning mellan riksbanken och regeringen. Riksbankschefen önskar, att riksbanken skall upphöra med obligationsköpen, oavsett om denna åtgärd återverkar på räntan. Skall han då frånträda sin uppfattning, därför att regeringen har en annan uppfattning? Detta anser jag icke bör ske.

Herr LINDEROT: Herr talman! Jag tänker inte ta upp detta bankoutskottets utlåtande i dess helhet till diskussion, utan jag har begärt ordet därför att det för mig och mina meningsfränder är en politisk nödvändighet att anmäla avvikande meningar i fråga om åtskilligt av vad som är sagt i utlåtandet, bland annat i fråga om de riktlinjer för den ekonomiska politiken, som ha angivits från utskottets sida i den avslutande delen av utlåtandet.

Min första anmärkning gäller den terminologi, som utskottet använder i samband med valutapolitiken. När utskottet förklarar, att det under år 1947 förefintliga köpkraftsöverskottet väsentligen tog sig uttryck i en kraftig ansvällning av importen o. s. v., vill jag fråga utskottets ledamöter, vad de mena med »köpkraftsöverskottet». Det har blivit allt mera utbrett i de ekonomiska diskussionerna här i riksdagen liksom i skrivningarna från regeringen och utskotten, att man använder ekonomiska termer, som redan för att bli begripliga för riksdagens egna ledamöter skulle tarva särskilda defini-

tioner, givna av dem som använda termerna i fråga. En sådan term är »köpkraftsöverskottet». Vad förstår folk i allmänhet med köpkraftsöverskott? Jo, man förstår ungefär följande: hos de breda folkmassorna, hos det stora flertalet konsumenter, finns det ett överflöd av penningar, som dessa penningars innehavare inte ha någon egentlig nyttig användning för, därför att de inte kunna köpa varor för sitt penninginnehav. Ungefär så tänker man när man hör och läser ordet köpkraftsöverskott.

Är detta nu en riktig beskrivning av förhållandet? Vi ha talat om denna sak förut, och vi måste återigen reservera oss, ty detta är inte en riktig beskrivning. Det finns inte hos de breda folkmassorna något överflöd av pengar, som de inte kunna köpa varor för, utan det är faktiskt, såsom vi tidigare ha framhållit, alldeles tvärtom. De breda konsumentmassorna ha *för litet* pengar för att kunna köpa de varor, som finnas i butikerna och av vilka det ofta finns ett mycket stort behov. Jag behöver väl inte närmare utreda det för vem som helst självklara faktum, som jag här har velat påpeka.

Efter att ha talat om denna ansvällning av importen fortsätter utskottet på nästa sida med att redogöra för den importreglering, som regeringen förordnade om den 15 mars 1947, och för vad den ansvällning av importen, som vi ha haft, resulterade i. Därvid skriver utskottet: »Trots detta» — d. v. s. importregleringen — »fick importen under de följande månaderna en mycket stor omfattning, vilket resulterade i en allt mer krympande valutaserv. Anledningen härtill var, att det varit nödvändigt att genom relativt liberala övergångsbestämmelser möjliggöra fullföljandet av kontrakt, som slutits före beslutet om importreglering, ävensom taga hänsyn till tidigare handelsavtal.»

Ja, det är ju en mycket plausibel och trevlig förklaring till det läge vi ha kommit till i fråga om innehavet av valutor och guld. I verkligheten var det ju på det sättet, att när regeringen — alldeles för sent — genomförde sin importreglering den 15 mars förra året, överkors-

des regeringens planer av de amerikanska förhandlare, som kommo hit och genomdrevo en helt annan importpolitik för Sveriges vidkommande än den som regeringen hade avsett.

Utän att göra sig skyldig till överdrift kan man sålunda fastställa, att vad som försatt oss i svårigheter inte har varit sådana orsaker, som i varje fall ytligt sett vid läsningen av bankoutskottets utlåtande framstå såsom de drivande. Anledningen till svårigheterna har i stället varit en art av underkastelse under de villkor för handeln mellan Sverige och Förenta staterna, som våra förhandlare fingo finna sig i vid uppgörandet av importlistorna från Förenta staterna förra varen.

Statsrådet Wigforss har alldeles nyss sökt försvara förseningen av importregleringen genom att hänvisa till att det under år 1946 inte hade framförts några yrkanden om en annan utrikeshandelspolitik än den, som regeringen företrätt. Eftersom statsrådet Wigforss just nu kom in i kammaren, skulle jag kanske kunna fråga honom om han anser, att det kommunistiska partiet här i riksdagen nu över huvud taget är utanför räkningen. Vi ha ju dock inte bara i tal utan också i motioner redan i januari 1946 krävt, att man skulle genomföra den importreglering, som kom först ett år och två månader därefter, under vilken tid vi fingo ett importöverskott av två miljarder kronor.

Härmed anser jag mig alltså ha gett en riktigare och klarare framställning av sakförhållandena än som framgår av utskottsutlåtandets formulering.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av diskussionen om upptagande av ett utländskt lån. Det kan inte råda något tvivel om att regeringen och statsrådet Wigforss haft rätt gent emot dem, som redan år 1946 ville att vi skulle ta upp ett sådant lån. Varför skulle vi då ha tagit upp ett lån? Jo, säger herr Nordenson, därför att vi hade det så bra ställt att vi kunde ha fått låna. Nu är det väl någon alldeles särskild statsekonomisk visdom att man skall låna när man har det bra ställt, därför att man kanske sedan inte får låna, när man har

det dåligt ställt. Med all respekt för herr Nordensons ekonomiska förnuft och skicklighet vill jag säga, att jag inte känner mig alldeles övertygad om att detta är den riktiga metoden när man skall försöka sköta rikets affärer. Jag tror liksom herr Åkerberg, att resultatet av detta inom tämligen kort tid skulle bli bara större sorger och bekymmer än man hade förut.

Varför ville man då på den tiden ha ett stort utländskt lån, ett lån på hundratal miljoner dollars? Var det av ekonomiska skäl? Nej, man ville ha det därför att det skulle binda oss starkare vid en viss utrikeshandelspolitik än om vi inte togo något lån. Det var alltså politiska skäl som lågo till grund för denna propaganda om upptagande av ett utländskt lån, som vi skulle kunna få därför att vi hade det bra ställt.

Den lilla reflexionen, herr talman, ville jag gärna göra till diskussionen om lån eller icke lån.

Jag övergår så till frågan om penningpolitiken och räntehöjningen. Jag har frågat några experter vad räntehöjningen skulle betyda för den enskilda konsumentens privatekonomi jämfört med de prisstegringar, som nu tas ut genom varuskatter och på annat sätt. Experterna ha framhållit att skillnaden mellan att ta pengar från folk genom varuskatter och att ta dem genom en räntehöjning, som medför prisstegringar, ligger däri — och detta är ju det väsentliga i hela saken — att varuskatter föra pengarna till staten, under det att räntehöjningen för pengarna till de privata bankerna, i huvudsak till affärsbankerna. Och för dem som stå på den ståndpunkt, som de breda konsumentmassorna representera, torde väl detta utgöra skäl nog för att i nuvarande situation gå emot en räntehöjning. Detta resonemang innebär å andra sidan inte att jag anser de prisstegringar försvarliga, som i form av varuskatter och på annat sätt genomföras från statsmakternas sida.

I slutet av sitt yttrande under rubriken Ränite- och penningpolitiken säger utskottet: »Det framstår i nuvarande läge som nödvändigt, att den ekonomiska politiken för återställande av den sam-

hållsekonomiska balansen med kraft fullföljes och stöddes av alla samhällsgrupper.»

Det var kanske framför allt denna skrivning, herr talman, som föranledde mig att begära ordet. Jag måste nämligen här anmäla en helt avvikande mening, vilken vi också vid tidigare diskussioner här i kammaren ha företrätt från min meningsriktning. Vi anse icke att den ekonomiska politik, som för närvarande genomföres, kan prisas ur de breda massornas synpunkt. Det är därför nödvändigt att också i detta sammanhang ta till orda för att anföra denna vår bestämda mening. Jag har vid tidigare diskussioner förgäves frågat efter det faktiska och konkreta innehållet i uttrycket »den samhällsekonomiska balansen». Det blir väl lika resultatlöst i dag som tidigare, om jag frågar bankoutskottet vad man menar. Här äro vi återigen inne på det jag sade i början om att man använder ekonomiska termer, vilkas innehåll man inte kan redogöra för och som sålunda uppenbarligen måste vara avsedda att förhindra den breda allmänheten att begripa, vad det är för ekonomisk politik, som statsmakterna och i detta fall riksdagen rekommendera.

Den samhällsekonomiska balansen kan jag med denna anmärkning lämna därhän. Det är i stället helt enkelt den ekonomiska politiken, som jag återigen vill rikta mig mot. Herr Petersson i Karlskrona har i dagens debatt från talarstolen i denna kammare anført, att någon samhällsekonomisk balans icke kan uppnås utan en betydande sänkning av folkets levnadsstandard. Här är alltså cruxet i diskussionen. Jag frågar: Vad är det som gör det nödvändigt att sänka folkets levnadsstandard här i landet? Det har varit krig, säger man, och det är kaos i Europa. Man anför en massa skäl. Naturligtvis finns det svårigheter — om man nu ständigt skall behöva upprepa det — men att inte den svenska ekonomien, det svenska produktionslivet, den svenska arbetsdugligheten och den svenska företagsamheten skulle kunna samordnas för att höja folkets levnadsstandard, det har ännu ingen kunnat sakligt

bevisa. Man säger bara, att vi måste sänka levnadsstandarden. Förgäves fråga vi: varför? Man kan naturligtvis fabulera och hitta på det ena resonemanget hit och det andra dit, men den faktiska, sakligt hållbara, konkreta motiveringen för sänkningen av standarden sakna vi. Vår mening är den motsatta, att det med en förnuftigt ordnad ekonomisk politik, med insättande av våra krafter och resurser på rätt sätt i samhällslivet och produktionen — i distribution, planläggning, investering o. s. v. — skall bli möjligt att höja levnadsstandarden. Därom har ännu icke någon kunnat anföra och med sakskaäl bevisa någon avvikande mening.

Det är dessa kommentarer och anmärkningar till utskottets utlåtande jag har velat göra, herr talman. Jag avstår från detaljdiskussion om den ekonomiska politiken, som vi ju egentligen ha diskuterat på samma sätt och i samma ordalag under ungefär ett års tid. Jag för min del tillgiver kammarens ledamöter, att de börja se litet dystra ut och känna sig uttråkade, ty någonting nytt i diskussionen om vår ekonomiska politik ha vi förgäves lyssnat efter även i dag.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr Linderot frågade vad köpkraftsoverskott är. Ja, om han inte redan vet det, behöver ju inte jag tala om det för honom. Men det är väl ändå berättigat att röra sig med en term som allmänt användes, även av den tidning som herr Linderot hyllar. Jag tror för min del, att man inte behöver gräva så långt i distinktionerna för att få fram en begriplig mening bakom ordet.

Herr Linderot var ju underkunnig om var felet i den ekonomiska politiken låg — det var amerikanska underhandlare som kommo hit och »korsade regeringens planer». Jag vill erinra om att dessa förhandlare hänvisade till gällande avtal, men att man från svensk sida verkligen lyckades få viktiga medgivanden om undantag från detta avtal.

Till slut förklarar herr Linderot, att han inte är beredd att acceptera den

ekonomiska politik, som avtecknar sig i utskottets utlåtande. Han betraktar den som felaktig. Den kan inte stödjas av det parti han tillhör. Jag vill i alla fall erinra om att det inte är många månader sedan herr Linderot och herr Hagberg officiellt förklarade sig villiga att stödja en politik av den resningen och det innehållet. Man kan ju fråga sig vad som har hänt under mellantiden. Jag kan inte svara på den frågan.

Herr LINDEROT (kort genmäle): Vad beträffar termen köpkraftsöverskott vill jag säga, att den icke användes av vanliga människor i ett fall som detta. De tala i stället om anhopning av vinster, anhopning av profit hos privatkapitalisterna. Det är i själva verket dessa profiter det handlar om i detta stycke och icke om köpkraftsöverskottet, men man använder där ändå ordet köpkraftsöverskott, vilket icke sättes i förbindelse med kapitalistiska profiter.

Det är riktigt att de amerikanska förhandlarna kunde hänvisa till ett gällande avtal, nämligen det amerikansksvenska handelsavtalet av år 1935. Men det finns inte föreskrivet, att vi skulle vara tvungna att köpa så och så mycket bilar eller så och så mycket kalifornisk frukt eller så och så mycket plasticvaror. Detta var föremål för underhandlingar, och det var de amerikanska diktaten i denna fråga som gjorde, att regeringens planer på importreglering inte ledde till någonting alls, för att inte säga mera.

Till sist vill jag erinra herr Åkerberg om att herr Hagberg och jag icke ha varit med om denna »resning av den ekonomiska politiken», som herr Åkerberg talar om. Jag förmodar att herr Åkerberg syftar på partiledarkonferenserna med regeringen i början av år 1947. Det är i så fall inte bara några månader utan över ett år sedan dess. Men vi kommo ju aldrig till något slutresultat i dessa förhandlingar, herr Åkerberg, varför det alltså är fullkomligt oriktigt att tala om att vi ha varit med om resning av denna ekonomiska politik.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Jag bara hänvisade till att herrar Linderot och Hagberg förklarade sig villiga att acceptera den politik, som herrar Linderot och Hagberg i dag fördöma.

Herr WEHTJE: Herr talman! Den fråga det nu egentligen gäller är ju spørgsmålet om godkännande av riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning under det gångna året. Man måste nog söka hålla fast vid detta, så att man inte vid behandlingen av bankutskottets föreliggande utlåtande helt kommer över på andra områden. Längre fram, i samband med frågan om sedelinlösningen, finns det anledning att taga upp de ekonomiska problemen i ett vidare sammanhang. Detta har visserligen gjort en begränsning av föreliggande debatt till en nödvändighet, men man skulle dock ha velat se något mera av preciserade riktlinjer i utskottsutlåtandet för den framtida penningpolitiken. Som läget nu är hade detta otvivelaktigt varit på sin plats.

Genomläsningen av utskottsutlåtandet ger nära nog ett beklämmande intryck. Det är inte bara så, att det synes råda en viss begreppsförvirring inom utskottsmajoriteten, när man på det hållet anser sig kunna konstatera att den uppfattning, som vid flera tillfällen under det gångna året — sammanlagt åtta gånger — kommit till uttryck i utförliga och högst allvarliga ordalag i bankofullmäktiges skrivelser till Kungl. Maj:t, »överensstämmen» med de av riksdagen godkända riktlinjerna för den allmänna ekonomiska politiken. Fastän det just nu finns en mycket nära kontakt mellan regeringen och bankofullmäktige — något som har framhållits här under debatten — ha hänvändelserna praktiskt taget varit utan påvisbara resultat. Men om detta med åsiktsöverensstämmelsen skulle vara riktigt, vilket jag innerligt hoppas, skulle det betyda en radikal omsvängning av tänkesättet och uppfattningen inom riksdagens socialdemokratiska majoritet, som åtminstone hittills icke kommit till allmän kännedom.

I skrivelsen av den 30 september 1947 tillstyrkte sålunda fullmäktige bland annat en omprövning av redan fattade beslut inom riksdagen, som kunde föranleda en mera betydande utgiftsökning. I sin nästa skrivelse av den 17 oktober 1947 framhöllo fullmäktige bland annat, att läget motiverade en omprövning *såväl av utnyttjandet av utfästa men ej disponerade kreditbelopp* som i fråga om återbetalningen av de krediter, som lämnats till utlandet. Som den socialdemokratiska majoriteten inom utskottet tydligen gjort dessa fullmäktiges uttalanden till sina, får man nu bara hoppas på att dessa framställningar också komma att visa påtagliga resultat i sinom tid, dock inte alltför avlägsen. Såvitt jag vet har det enda resultatet av framställningen om revision av handelsavtalen blivit det, att man från svensk sida har fått till stånd en revision av våra förpliktelser enligt det amerikanska avtalet, som dock av naturliga skäl inte var något kreditavtal. Det är bara synd att inte regeringen tagit mera notis om framställningarna i denna punkt än att man någon tid efteråt lämnade en ytterligare kredit på 8 miljoner kronor till England i form av överdragningsrätt. I sin sistnämnda skrivelse avvisade vidare fullmäktige helt tanken på en ytterligare kreditgivning till utlandet, vilket väl riksdagsmajoriteten nu också instämmer i. Med hänsyn till riksdagens nämnda inställning är det tydligt, att regeringen behöver sättas under en effektivare övervakning från riksdagens sida.

Vidare fäste jag mig särskilt vid ytterligare en tydlig adress från utskottets sida till regeringen, nämligen när utskottet talar om att det *nu* måste »stå klart för envar, att möjligheten att öka vår konsumtionsstandard bedömts alltför optimistiskt». Jag vill i detta sammanhang erinra om de upprepade varningar, som ända sedan krigsslutet framförts från borgerligt håll, främst av högern, att regeringen uppenbarligen överskattade vårt lands resurser. Med »envar» kan sålunda enligt utskottet inte avses annan part än regeringen, och detta måste ju därför samtidigt innebära ett erkännande av att oppositionen haft

rätt i sina varningar. Det noteras emellertid med tacksamhet, att regeringen tydligen i fortsättningen icke kommer att överskatta våra resurser.

Men i andra avseenden finnas betydande luckor i utskottsutlåtandet. Jag hade trott, att när man granskade riksbankens förvaltning, så skulle man taga upp till behandling det uppenbara missgreppet att inte medan pundet var konvertibelt förra sommaren förvandla våra stora pundfordringar i dollars. Om så hade skett, så skulle vi nu haft en 75 miljoner kronor större reserv av hårdvaluta. Jag kan ju förstå, att regeringen och utskottsmajoriteten velat förbigå detta missgrepp med tystnad, men denna anmärkningsvärda händelse fordrar en förklaring. Medan så gott som alla andra länder skyndade sig att konvertera till och med sina bruttobalanser, så gjorde Sverige ingenting. Förutom den misslyckade trävarupolitiken och exportprispolitiken gav denna händelse bara ytterligare internationellt belägg för talet om hur dumma svenskarna äro. Förklaringen till denna händelse får och kan inte bara vara den, att vi blevo »lurade» av engelsmännen.

Som regeringen tydligen under de gångna åren levat och handlat under oriktiga föreställningar, så att man kapitalt överskattat våra ekonomiska resurser — måhända delvis beroende på att man saknat vederbörlig upplysning från de underställda ekonomiska utredningsorganen eller, om så inte varit fallet, på att man inte varit tillräckligt lyhörd inom regeringen för dessa upplysningar — så borde det ha varit riksbankens skyldighet att redan på ett tidigt stadium ingripa och ingripa effektivt. Inom regeringen saknade man tydligen kännedom om det rådande köpkraftsöverskottet inom landet vid tidpunkten för den svenska kronans uppvärdering, eller i varje fall förstod man inte, att denna köpkraft skulle vända sig mot importen. Om regeringen i tid insett detta och dragit de naturliga konsekvenserna därav, så att — såsom utskottsreservanterna påpekat — hela den inre ekonomiska politiken anpassats efter höjningen av kronans yttre värde,

skulle vi i dag inte behöva brottas med de nuvarande oerhörda valutasvårigheterna. Inte heller insåg man inom regeringen, att vårt land till följd av kronans uppvärdering och internationella konvertibilitet skulle komma att få bära en stor del av bördan av världens dollarbrist. Det är ju inte oförklarligt, att utländska exportörer kastade sig över den svenska marknaden för att komma över guld och dollar till ett billigare pris och på ett lättvindigare sätt än någonstans eljest i världen. Vi hade ju inte heller några tullhinder av betydelse. I så måtto är regeringens påstående riktigt, att vårt nuvarande läge har förorsakats av den internationella dollarbristen, men om regeringens ekonomiska handlande hade varit mera insiktsfullt i enlighet med vad jag nyss sagt, så skulle vår ekonomiska ställning i dag ha varit betydligt bättre än vad den är.

Den importreglering, som de ekonomiska realiteterna trots finansministerns dementier sent omsider tvingade fram, ingick tyvärr också i serien av regeringens misslyckanden. Bubb lan sprack emellertid i september förra året, när det blev bekant att handelskommissionen inte ens fört några böcker över värdet av utfärdade licenser. Då förklarade man sig inom regeringen genast beredd att ta krafttag, men olyckligt nog blev det ändå inte något resultat förrän i mitten av januari i år, då den nya regleringen först trädde i effekt.

Det är verkligen inte att undra på att riksbanken efter allt som skett har att brottas med oerhörda valutasvårigheter. Regeringens misslyckanden bli en dyr läxa för landet, som nu måste draga åt svångremmen hårt. Man får bara hoppas, att det svenska folket kommer att lära av läxan. Men för landet och dess ekonomi hade det helt visst varit bättre, att riksbanken, såsom konstitutionellt är avsett, hade fått förbli ett självständigt, av regeringen oberoende finansorgan under riksdagens ansvar och i samband därmed också fått bli i okvald besittning av sina maktmedel, i första hand diskontot.

I normala fall skulle det befintliga köpkraftsöverskottet ha absorberats av den växande importen för att så småningom helt ha eliminerats under i övrigt lika förhållanden. Detta i och för sig önskvärda resultat förhindrades dock genom den politik, som den ansvariga finansledningen samtidigt genomförde, nämligen att riksbanken för stödjande av kursen på statsobligationerna ständigt pumpade ut nya förstärkningar av köpkraftsöverskottet, varigenom cirka 1 500 miljoner kronor av den löpande statsskulden i obligationer hamnat i riksbanken. Hade icke riksbanken på detta konstlade sätt upprätthållit obligationskurserna, skulle dessa ha fallit ned till den nivå, som betingats av förtroendet till regeringens ekonomiska politik. Man kan därför med skäl fråga sig, om inte den verkliga anledningen till dessa stödköp varit den, att man velat förhindra just detta utslag på den ekonomiska och politiska barometern, varigenom det allmänna misstroendet mot regeringen kommit till uttryck.

Den stora valutareserv, som vi hade efter kriget, är nu praktiskt taget slut. Genom valutaförsäljningar under innevarande år kan man således inte absorbera det tillskott till penningmarknaden, som fortsatta stödköp av obligationer skulle motivera. Det är vidare att märka, att återstoden utelöpande obligationsstock torde uppgå till cirka 7 miljarder kronor. Det kommer därför att kosta en hel del pengar att också i fortsättningen stödköpa obligationer för att förhindra att den allmänna förtroendekrisen kommer till uttryck. Tänker man verkligen fortsätta med obligationsköpen? Hur skall man i fortsättningen komma till rätta med det därigenom uppstående köpkraftsöverskottet? Detta är frågor som man gärna vill ha svar på, då det ju måste framstå som klart att den stora faran för vårt penningvärde ligger i den förefintliga betydande spänningen mellan efterfrågan och varutillgång.

När det gäller redovisningen av det penningpolitiska läget har i utskottsutlåtandet framhållits, att köpen av skattkammarväxlar och obligationer medförde ett sådant likviditetstillskott till mark-

naden, att åtstramningen genom valuta-försäljningarna praktiskt taget balanserades. Men därefter tillägger utskottet, att »på grund av uttag från räkningar i riksbanken tillfördes vidare marknaden ytterligare betalningsmedel» utan att beloppet därför redovisats. Summan därav torde ha uppgått till cirka 250 miljoner kronor, men det förbigår utskottet utan närmare redovisning. Om man varit angelägen om en fullständig redovisning av penningmarknaden, borde väl denna summa också ha omnämnts.

I detta sammanhang skulle jag också vilja taga upp ett utalande av utskottet om möjligheten att erhålla utländsk kredit. Även om Sverige hade fått till exempel ett dollarlån, så anser tydligen utskottet, att detta icke skulle »medfört annat än en temporär lättnad, som måhända endast framflyttat tidpunkten för den nödvändiga skärpningen av den ekonomiska politiken inom landet». Det är att märka, att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten tydligen — och det gav utskottets herr ordförande uttryck åt i sitt anförande i början av denna debatt — icke tilltrott regeringen förmågan att hushålla med och väl använda ett utländskt lån. Måhända är denna utskottets förmodan riktig, men den fortsatta diskussionen därom torde med fördel kunna föras inom regeringspartiet.

Ett centralt problem i utskottsutlåtandet utgöres av räntefrågan. En räntehöjning skulle enligt utskottet ha motverkat stabiliseringssträvandena genom att öka kostnadstrycket. Någon redovisning av inverkan av en räntehöjning på t. ex. hyrorna har ej förebragts, och det hade helt visst varit skäl att utreda om olägenheterna blivit så dominerande. Man måste emellertid efterlysa konsekvensen i att samtidigt med andra medel, t. ex. genom den ökade indirekta beskattningen, fördyra varorna och hyrorna. Att just den ökade bensinskatten kommer att få allvarliga verkningar i sistnämnda hänseende torde numera stå klart för alla. Felet med den förda räntepolitiken är helt enkelt det, att man i en överkonjunktur med överfull sysselsättning med konstlade medel låst fast räntan på en nivå, som varit motiverad i ett lågkon-

junkturläge. Om man i tid hade signalerat, att räntan skulle få variera inom vissa gränser, även om de varit snäva, skulle vårt läge i dag ha varit ett annat. Man sätter sig icke ostraffat över de ekonomiska lagarna. Det är ytterligare en läxa, som det svenska folket fått.

Från utskottsmajoritetens sida framföres ånyo önskvärdheten av att investeringarna på kapitalbudgeten täckas på annat sätt än genom upplåning. Denna fråga har visserligen tidigare varit föremål för debatt här i riksdagen, men den torde med fördel kunna tagas upp igen, eftersom den icke klarlagts. Från regeringspartiet har framhållits, att i kampen mot inflationen är det viktigt att skapa ett överskott på driftbudgeten. Men sedan tänker man använda detta överskott till att finansiera kapitalbudgeten. Enligt mitt sätt att se saken, kan en dylik anordning icke ha någon inflationsbekämpande effekt i sig. Om man för att förenkla problemet säger, att staten med ena handen drar in 500 miljoner kronor från den löpande konsumtionen, som den sedan med andra handen ger ut för investeringsändamål, så kan resultatet ur inflationsbekämpande synpunkt därav sägas vara noll. Summan av efterfrågan inom samhället minskas ju inte alls, utan det blir endast en förändring av efterfrågans inriktning. Om man däremot effektivt steriliserar budgetöverskottet och lånar pengar till kapitalbudgeten, måste det ju bli en god inflationsbekämpande effekt. Denna fråga vill jag gärna ha svar på. Det räcker inte med att hänvisa till att man i andra länder anser ett budgetöverskott vara inflationsbekämpande.

Till sist vill jag också säga några ord om sparandet. Om det är riktigt som det säges i konjunkturinstitutets rapport, att inflationstendensen i första hand stammar från ett för lågt sparande och en för hög investeringsverksamhet, så är det givetvis av fundamental vikt att sparandet ökas, att sparviljan stimuleras. Det är ju att hoppas, att den energiska propaganda, som satts in för att öka sparandet, skall visa sig ge något resultat. Det gäller ju att få fram ett verkligt nysparande och inte ett överflyttande

från ett sparkonto till ett annat. Förutsättningarna för att upprätthålla sparandet inom de stora folkgrupperna på en tillfredsställande nivå borde vara till finnandes, då realinkomsterna nu överstiga förkrignivåns och därtill kommer väsentligt ökade sociala förmåner. Men kvar stå alltjämt de allvarliga hindren för en ökad sparverksamhet, att allmänheten fortfarande saknar förtroende både för penningvärdet och för framtiden. Endast genom en målsättning för vår ekonomiska politik, som klart tar sikte på att återgå till ett fast penningvärde, och en härvid följd politik, som ej blott i vackra tal utan även i handling visar en fast vilja att realisera detta mål, lär ett effektivare sparande — efter den systematiska nedvärdering av sparandet som under många år tidigare fått ske — kunna väntas komma till stånd, ett sparande av den stadga och storleksordning, som är en av grundbestingelserna för att den eftersträfvade balansen i samhällsekonomien kan återställas.

Detta måste också på allvar komma till uttryck i en skattepolitik, som på ett helt annat sätt än den nuvarande beaktar sparandets stora betydelse för samhället och den ekonomiska utvecklingen.

Jag framhöll redan i början av mitt anförande, att läsningen av utskottsutlåtandet ger ett beklämmande intryck. På mig verkar det som om utskottsmajoriteten velat tala om sanningen, men noga aktat sig för att tala om hela sanningen, och därmed trots sig rädda sin själ. Tyvärr går det nog inte på det sättet, det behövs nog litet mera för att nå detta resultat. Men det är inte första gången det gått till på detta sätt, och tyvärr har följden blivit, att man kommit att fästa mindre och mindre vikt vid vad bankoutskottet sagt. Man kan med skäl tala om fromma och fåfängliga önsknings förgänglighet.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Herr Wehtjes dramatiska avslutning gör, att man kommer att undra, om det här gäller att ge decharge åt bankoutskottet eller åt bankofullmäktige. Han talade om att

bankoutskottet håller på att förlora all auktoritet hos den stora allmänheten, men det gäller väl här ändå decharge åt fullmäktige, och jag måste tacksamt konstatera, att herr Wehtje inte yrkat på att decharge skulle vägras. Såväl utskottet som reservanterna ha ju konstaterat, att vi haft vissa svårigheter att dras med på olika områden. Varken fullmäktige i riksbanken eller ens regeringen, hur mäktig den än är, ha ju t. ex. kunnat göra så mycket för att förhindra kriget med dess ödesdigra härjningar överallt i Europa, lika litet som de kunde förhindra torkan förra året med dålig skörd och brist på vattenkraft såsom följd.

Jag skall emellertid, trots att man inte föreslagit att decharge skulle vägras, be att få göra en del erinringar i anledning av vad som här sagts från olika håll.

I reservanternas yttrande ger man apprecieringen av kronan i mitten av 1946 en dominerande plats. Man karakteriserar denna åtgärd såsom en vändpunkt i vårt ekonomiska läge, och det är klart att den var mycket betydelsefull. Den genomfördes inte heller utan ett så sorgfälligt övervägande inom bankofullmäktige som över huvud taget var möjligt, och såvitt jag minns var frågan även föremål för omnämnande utan kritik i utrikesnämnden. Jag vill också erinra om att en man i så framskjuten ställning som professor Bagge i ett föredrag i slutet av oktober 1946 uttalade följande: »Lönestegringarna utgöra kanske den viktigaste faktorn i det nuvarande läget, men också importutvecklingen kan komma att spela en stor och ganska tråkig roll, framför allt beroende på hur det kommer att bli i Förenta staterna. Vi ha nu gentemot stigande utlandspriiser använt växelkursmetoden, och det har såvitt jag kan förstå i varje fall varit en åtgärd i rätt riktning.» Alltså ett relativt oförbehållsamt erkännande av att denna åtgärd var ett steg i rätt riktning, även om man sedan naturligtvis krävt kompletterande åtgärder. Till detta återkommer jag senare.

Jag skall även be att få citera ett uttalande av herr Nordenson i en debatt för knappt ett år sedan. Den 16 april

1947 säger herr Nordenson: »Den viktigaste åtgärden under året från riksbanksledningens sida var ju apprecieringen av kronan. Denna avsåg att förhindra ett av prisstegring i utlandet, särskilt i Amerika, skulle slå igenom på vår marknad, och till någon del vanns väl detta syfte. Men då prisstegringen fortsatte utomlands och man där skyndade sig att i möjligaste mån höja sina priser gentemot oss, blevo verkningarna inte helt de vi åsyftat.»

Herr Nordenson medgav alltså att vi undgingo den prisstegring på 14 procent, som skulle ha varit en följd, om vi inte hade vidtagit denna åtgärd. Sedan påstår herr Nordenson, såvitt jag förstår utan grund, att amerikanerna såsom en motåtgärd mot oss höjde priserna ytterligare. Detta var såvitt jag kan förstå en helt vanlig marknadsutveckling till följd av de rådande konjunkturerna och slopandet av priskontrollen i Amerika. I det fallet tror jag alltså att herr Nordenson har missbedömt situationen.

Vad kritiken främst riktat sig mot är ju att riksbanken och regeringen ha försummat att vidtaga vad som skulle vara kompletterande åtgärder till denna appreciering, och det skulle väl självfallet ha varit en importreglering. Det tycks i varje fall vara vad reservanternas i det stycket mena.

Jag vill till att börja med säga, att riksbanken märker på bokslutet för dagen, när valuta strömmar ut eller in. Men detta bokslut för dagen säger ingenting omedelbart om vårt verkliga valutaläge. Det kan göras en mängd beställningar, som inte skola effektueras förrän om ett år. Litar man då på att man kan få dollar, får riksbanken ingen aning om ett sådant köp. En svensk köpare kan således bindas kanske ett år i förväg. Det kan vidare vara så, att exportörer, som få ett tillgodohavande i dollar, vilja ha det kvar och därför inte sälja det omedelbart, och det kan nog också tänkas, att det förekommer spekulation i dollar. Folk köper dollar för fingerade affärer eller för att över huvud taget kunna göra affärer och lägger på det sättet beslag på våra dollartillgångar. Vårt bokslut för dagen säger således inte omedelbart, hur

vårt valutaläge i själva verket är, om man skall ta hänsyn till inte bara kassaposterna utan också skulder och fordringar och eventuellt terminsköp. Följaktligen kunna vi inte säga, att riksbankens veckorapporter äro en omedelbart fungerande väckarklocka.

När man nu säger, att vi skulle ha tagit till importregleringen omedelbart och kanske också omedelbart ha börjat att låna, kan det vara skäl att tänka efter litet närmare, vad dessa saker egentligen innebära.

Jag skall i detta sammanhang be att få citera en av dem som tillhörde bankofullmäktige, när vi i fjolårets remissdebatt diskuterade dessa ting, nämligen herr Ivar Anderson, chefredaktör för Svenska Dagbladet. Herr Ljungdahl hade i ett anförande utvecklat behövligheten av en importreglering. Han hade visserligen enligt min mening den alltför optimistiska tron, att en sådan skulle kunna göras mycket enkel; till det skall jag återkomma senare. Man skulle enligt herr Ljungdahl inte behöva kräva hundraprocentig rättvisa mellan olika kunder och olika intressen, och det är ju ett önskemål, som är mycket lätt att uttala, men som jag inte tror är lika lätt att realisera. Herr Ivar Anderson yttrade då i detta sammanhang: »Det är nog nödvändigt att vänta någon eller några månader till, innan man kan få en klar överblick av läget. Det är därför, enligt min uppfattning, alldeles för tidigt att nu komma fram med yrkanden om en importreglering.»

Detta yttrades av högerns representant i bankofullmäktige, och jag förmodar att herr Nordenson inte åsyftade sin politiske meningsfrände herr Ivar Anderson, när han underkände vår kompetens i bankofullmäktige. Herr Ivar Anderson är ju visserligen både chefredaktör och filosofie doktor, men därav kan man ju inte obetingat dra den slutsatsen, att han är obevandrad i ekonomiska spörsmål eller saknar erfarenhet på detta område.

Vidare säger herr Ivar Anderson: »Jag hade inte tänkt gå in på denna fråga nu, men herr Ljungdahls anförande gav mig anledning att i allra största kort-

het säga vad jag nu sagt. Hans tanke på en importreglering anser jag således vara alldeles för tidigt väckt. Frågan kan bedömas först sedan vi fått en mera bestämd uppfattning om tendensen i vår utrikeshandel, om vi i fortsättningen skola behöva räkna med samma starka utströmning av valutor eller om vi kunna förvänta en återgång under den närmaste tiden, vilket jag anser mycket sannolikt.»

Detta var således högerns representant i bankofullmäktige, som för ungefär ett år sedan sade, att vi skulle ta det lugnt i fråga om en importreglering.

Sedan vill jag, kanske mera skämtsamt, nämna — eftersom herr Myrdal ju varit på tapeten — att herr Ivar Anderson på ett ställe säger: »Jag skulle vilja understryka, att den nuvarande handelsministern åtminstone tidigare har varit en så ivrig anhängare av frihandel — och inte bara frihandel utan en verkligt fri handel — att han borde vara den siste att leka med tanken på en importreglering, som är raka motsatsen till frihandel.» Det var det vackra betyg han gav herr Myrdal kort efter det att herr Myrdal hade stått och viskat om en importreglering i Nationalekonomiska föreningen!

Jag skall genast bekänna, att jag står på samma ståndpunkt som herr Ivar Anderson, när han säger, att det var för tidigt att bedöma, när man skulle sätta i gång en så drastisk åtgärd som en importreglering. Det hade varit propåer i bankofullmäktige före jul om införande av en sådan från en av de socialdemokratiska ledamöterna, men alla de andra tyckte, att det inte var lämpligt att då tillgripa en dylik besvärlig åtgärd.

Är då en importreglering en så lekande lätt sak att genomföra som kanske herr Ljungdahl tänkt sig? Jag skulle vilja be damerna och herrarna att tänka sig vad en importreglering innebär. Det skall först och främst finnas ett importreglerande organ. En person, som vill veta, om han kan få köpa en viss vara, kan ju välja metoden att antingen träffa ett villkorligt avtal med någon amerikansk exportör och se-

dan gå till importregleringsorganet, eller också kan han först gå till importregleringsorganet och säga: »Jag behöver köpa så och så mycket t. ex. bomull — kan jag få valuta till det?» Får han då ett jakande svar, kan han börja träffa avtal. Det ligger i sakens natur, att detta måste betyda en mycket besvärlig omgång, som hindrar raska och snabba affärer. Härvidlag vill jag säga, att utskottsreservanterna fullkomligt klart ha preciserat läget, när de på s. 19 i utskottsutlåtandet säga: »Allvarlig är även den omständigheten, att knappheten på valutor försvårar fullgörandet av äldre, i god tro ingångna betalningsutfästelser, något som måste oförmånligt påverka de utländska säljarnas bedömning av vårt land. Ett läge av denna art minskar de svenska importörernas möjligheter till fördelaktiga internationella affärer...» etc. Bakom dessa rader spårar jag en i ekonomiska ting verkligt sakkunnig, som fört pennan. Det är säkert fullkomligt riktigt bedömt.

Jag skulle tro att jag med detta har visat, att en importreglering är en ytterst vanskelig sak att genomföra, om man skall tillgodose rimliga anspråk på opartiskhet och hänsyn till legitima intressen. Sedan tillkommer det besynnerliga faktum, att det blir besvärligare att genomföra den ju större importkvoten är. Vi kunna tänka oss att vi indela de varor, som vi kunna köpa från hårdvalutaländerna, i tre grupper. Den första gruppen omfattar elementärt nödvändiga importvaror, utan vilka vi inte kunna räkna med normal skörd o. s. v., såsom konstgödsel etc., vidare fossilt bränsle och råvaror, såsom ull, eller om vi fått en dålig skörd, livsmedel, såsom brödspannmål. Vi anta således, att kvoten räcker till för att importera allt detta, som anses oundgängligen nödvändigt för att vi och våra kreatur skola överleva nästa år. Sedan ha vi en grupp däröver, som jag skulle vilja kalla nyttiga varor, även om de inte äro absolut nödvändiga. Dit höra t. ex. inom maskingruppen alla maskiner, som kunna hjälpa oss att öka vår produktion, jordbruksmaskiner och industrimaskiner,

eller som kunna sätta oss i stånd att få vår export ökad. Räcker nu inte kvoten till för båda dessa grupper, måste man inom den andra gruppen, den nyttiga och lönande importen, gallra ut vissa saker, och detta är, mina damer och herrar, en mycket vansklig uppgift. Om exempelvis SKF vill ha maskiner för att kunna göra flera kullager än man för närvarande gör, och jordbrukare från hela Sverige samtidigt vilja ha in traktorer, är det ju gott och väl, om våra resurser räcka till för att tillfredsställa båda dessa kategorier. Men hur blir det, om resurserna inte räcka till? Man kan inte slå sönder en maskin, som SKF har beställt — traktorerna kan man ju möjligen ta till ett mindre antal — men redan detta exempel visar, hur utomordentligt svårt det är att genomföra en dylik reglering på ett rättvist sätt. Den tredje gruppen av varor behöver jag väl knappast tala om, nämligen de umbärliga varorna, eller med ett annat namn lyxvarorna, även om våra kvinnor påstå, att det är ekonomiskt mycket beklagligt, att man inte kan importera t. ex. tillräckligt många och tillräckligt bra nylonstrumpor, eftersom de spara så oerhört mycket lagningsarbete.

Jag anser mig med detta ha anfört ett gott skäl för att man inte tillgrip en importreglering förrän man ansåg den oundviklig, och jag undrar om inte ett par av de herrar, som kritiserat oss på denna punkt, nämligen herrar Nordenson och Wehtje, skola ge mig rätt därvidlag.

Jag vill för övrigt konstatera, att under det att man från bankofullmäktiges sida så ofta man funnit anledning därtill har fäst regeringens uppmärksamhet på läget på valutafronten, så har jag aldrig någon gång hört talas om att handelskommissionen har gjort detsamma, och i handelskommissionen är det inte på långt när så stort inslag av socialdemokrater som i bankofullmäktige. Det kan måhända vara en sak av visst pikant intresse i detta fall.

Nu säger man, att regeringen utom det, att den försummat att i tid klämma till med en importreglering, också för-

summat att ta upp lån. Herr Linderot sade på sitt vanliga skämtsamma vis: Varför skulle vi ta upp lån så länge vi hade det bra — det är en princip som inte brukar tillämpas inom privatekonomien! När man här talar om att vi i slutet av år 1946 borde ha börjat förhandla om att ta upp lån, vill jag påminna om att vi då hade en valutabelåning av 2 miljarder i hårdvaluta, alltså i guld, dollar och schweizerfrancs. Det fanns såvitt jag kan förstå absolut ingen anledning att då lägga upp ett lån. I september 1947 var det däremot sämre, men ännu i mars 1947 hade vi över 1 miljard i hårdvaluta, och dessutom hade vi ju mjukvaluta, t. ex. pund. Och jag skulle tro att vi för närvarande ha pundtillgångar i landet — även om inte bankofullmäktige förvalta hela beloppet utan riksgäldskontoret en del — på ungefär 500 miljoner kronor.

Jag tror det skulle vara mycket nyttigt, om kammarens ledamöter ville tänka litet på varför man skall ta upp ett lån och hur det skall vara beskaffat. Har man till syfte att lånet skall onödiggöra en importreglering, då måste lånet uppenbarligen vara mycket stort, med hänsyn till att valutorna som bekant visat sig smälta bort med stor hastighet, och vidare måste det också vara ett lån på tillräckligt lång tid för att man inte ögonblickligen skall behöva binda de dollarvalutor man har för att betala amorteringarna på skulden. Nu kan man säga, att det hade varit möjligt att ta upp lån hos olika länder. Jag tror emellertid att Amerikas förenta stater praktiskt taget var och alltjämt är det enda land, som kan ge lån av något större belopp. Det måste då förmodligen bli ett lån på den enskilda marknaden. Riksgäldskontoret kan ju lägga upp ett obligationslån, men efter vad jag har hört — och jag har mina uppgifter från en källa, som torde vara säker — deltar man inte från privata bankinstituts sida i emissionen av obligationslån, om inte de statliga myndigheterna, och väl även centralbanksorganisationen, medger det. Således hade vi även i sådant fall först måst vända oss till statliga myndigheter i U. S. A. för att utverka tillåtelse. Se-

dan kan man naturligtvis tänka sig, att man via enskilda banker upptar lån, således affärsmässiga lån hos privata banker i Amerika.

Vi ha emellertid undersökt vilka resultat våra svenska affärsbanker tro sig om att kunna nå på denna väg, och det har då visat sig, att de fått samma besked som vi, nämligen att detta måste ske i samförstånd med de statliga myndigheterna i Amerika. Om detta går — och det är väl antagligt — blir det emellertid affärsmässig kredit, alltså kredit mot växlar på tre eller sex månader, med tyst medgivande måhända att de få omsättas på kanske ytterligare sex månader o. s. v. Det blir således utomordentligt korta lån. Om nu en privatbank här i landet skall våga sig på en växelaffär gentemot en amerikansk säljare, måste naturligtvis banken vara säker på att den kan få köpa dollarvaluta, när växeln förfaller eller i varje fall när man överenskommit, att växeln skall lösas in. Och det betyder i praktiken ingenting annat än att en svensk affärsbank inte kan förmedla annan kredit än sådan, som den kan skaffa sig täckning för genom att köpa dollar på termin i Sverige, att levereras då skulden löper ut. Det kan således bli krediter på i stort sett ett år eller någonting sådant. Då skall lånet omsättas, och då skola vi ha dollarvaluta stående till reds för terminsförsälda dollar.

Om man vidare spørjer, hur stort belopp det skulle röra sig om, skulle väl svaret bli att det behöves ett belopp av storleksordningen 100 miljoner kronor eller dylikt. Ett sådant lån kunde naturligtvis vara användbart, om det exempelvis förhölle sig så att våra valutor flyta in ojämnt, så att vi hade en exportsåsong, då valutorna komma in, medan vi under en annan del av året, då exporten låg nere, till övervägande delen gjorde våra inköp. Ett sådant lån löser emellertid inte problemet om att undvika en importreglering. En sådan reglering är precis lika nödvändig ändå, och utan en mycket noggrann förfallobokföring och affärer mellan riksbanken och de enskilda köparna går metoden inte att använda.

Beträffande statliga lån i stor skala i Amerika har man att välja på två slags statliga lån, antingen lån som förmedlas av en amerikansk institution, som kallas för import- och exportbanken, vilken står — kan man väl säga — under regeringens inflytande, eller att förmå regeringen att gå till kongressen och begära ett statslån såsom nu har skett i fråga om Marshallplanen.

Att ett statslån behöver vara av mycket betydande storlek tycker jag visas bara genom exemplet med det stora lån, som England fick för en tid sedan men som nu i dagarna är slut. Det rörde sig om ungefär 13 miljarder svenska kronor. Detta lån har inte visat sig på något sätt hjälpa England från tvånget att genomföra en importreglering. Det var dessutom förknippat med ett mycket egendomligt villkor, nämligen att England skulle förbinda sig att från och med den 15 juli i fjol göra pundet konvertibelt, d. v. s. till en överallt användbar valuta. Och fastän England har varit Amerikas vapenbroder i det stora kriget och såvitt jag förstår har tagit rätt många hårda stötar, som Amerika har sluppit att ta, ställde Amerika upp ett sådant villkor utan att vara berett att hjälpa England till att uppfylla det. England måste helt enkelt bryta kontraktet, och en del av lånet kunde på denna grund inte tagas ut. Sedermera har det visst träffats en nödöverenskommelse, varigenom engelsmännen ha fått ut de sista delarna av detta lån.

Jag tror att det var herr Åkerberg som redogjorde för ett lån, som Norge hade fått, där man fick in som villkor, att lånet fick användas endast för att betala export från Amerika — det kan ju vara rimligt — men dessutom att hälften av denna export skulle gå på amerikanska kölar. Man får åtminstone inte säga att man har full handelspolitisk rörelsefrihet, om man skall låna på sådana villkor.

Jag tror således, att om vi hade kunnat få ett lån, så hade vi inte kunnat få ett tillräckligt stort lån och ett lån med tillräckligt lång avbetalningstid. Vi hade dessutom säkerligen fått att dras med villkor, som inte passade oss utan bättre passade långivaren.

Härmed tycker jag jag har sagt tillräckligt mycket för att belysa de svårigheter, som ha varit rådande, och även de utsikter vi skulle ha haft att få lån, när vi nu se hur pass besvärligt det är och hur lång tid det tar att få i gång Marshallhjälpen.

Jag skall sedan gå in en smula på frågan om riksbankens räntepolitik. Jag vill då genast säga till herr Nordenson att den omständigheten, att vår ordförande har varit bortrest till Amerika, knappast, tycker jag, kan klandras. Vi ha inte så gott om duktigt folk här i Sverige, och om riksbanksfullmäktiges ordförande är särskilt lämplig att föra förhandlingar, som lika mycket beröra centrala riksbanksintressen som allmänna regeringsintressen, så tycker jag inte, även om herr Nordenson sätter aldrig så stort värde på hans närvaro här, att det är rimligt att vägra honom utresetillstånd. Och jag kan försäkra herr Nordenson, att efter mitt bedömande har ingenting ändrats i fråga om bankofullmäktiges beslut på grund av herr Hammarskjölds frånvaro.

Det är ju som finansministern framhävde så, att varje gång det reses ett förslag till låt oss säga ränteförhöjning, så är ett beslut att *inte* göra någon ränteförhöjning ett beslut. Och vad beträffar bordläggning av ärendena vill jag påstå, att såvitt jag kan minnas ha vi aldrig någonsin bordlagt ett ärende mot reservation av någon fullmäktig, utan vi ha alltid varit överens om detta.

Vad sedan själva frågan om räntan beträffar, vill jag inte säga, att räntan inte skulle spela någon roll, men jag kan inte dela herr Nordensons mening att en liten ränteförhöjning skulle ha varit en klok åtgärd. Det finns ett litet trick: man kan knäcka en nöt om man lägger den på ett bord, lägger tummen på den och slår med andra handen på tummen. Om man slår tillräckligt hårt, går nöten sönder utan att det gör ont i tummen. Men slår man inte tillräckligt hårt, så har man inte någon annan glädje av experimentet än att det gör förskräckligt ont i tummen. Ungefär så förhåller det sig med räntan. Jag vågar inte bestrida, att om vi hade klämt till med låt oss säga

6 å 7 procents diskonto och åtföljande kursställning på obligationer, så kunde vi kanske ha »klippt» högkonjunkturen. Men att vi inte kunna »klippa» högkonjunkturen med en räntehöjning av en halv eller en procent, som det har varit tal om, är jag fullkomligt övertygad om. Jag kan naturligtvis inte bevisa detta annat än med sannolikhetsbevisning; ingen kan säga hur det skulle ha gått, om man hade gjort det som man inte velat göra.

Som en följd av vår uppfattning i räntefrågan ha vi ansett oss böra skydda kursen på svenska statens obligationer. Herr Wehtje betraktade detta såsom någonting fullkomligt förkastligt. Det var två läxor, vill jag minnas han sade, som svenska folket nu skulle få lära sig och som han hoppades att vi skulle komma ihåg. Den ena läxan var att regeringen och riksbanken slarvat bort valutor genom att inte sätta i gång importregleringen tidigare. Den andra läxan var den, som blev följderna av att man satte sig över alla ekonomiska lagar till den grad att man inte låtit kurserna på obligationer falla, vilket vore olyckligt och skulle komma att få otrevliga återverkningar.

Ja, av den andra läxan fingo vi en lärdom, men av motsatt slag, efter det förra kriget, då vi först hade en högkonjunktur och då man gick upp till 7½ procents diskonto och kursen på 5-procentsobligationerna sjönk till 62 eller 63 kronor. Då fick svenska folket lära sig den läxan, att det är mycket farligt att lita på eu institution, som gör skulder genom att låna upp hyggliga kronor av allmänheten för att skydda landets fred och oberoende, men sedan låter finansintressen kapa åt sig dem till 60 öre per krona samtidigt med att kronan hade fallit i värde.

Jag tror att det skulle bli en mycket besk läxa för svenska folket, om vi följde herr Wehtjes recept att låta de obligationer, som gävos ut för försvarslånen under krigstiden, på detta sätt falla i värde. I det sammanhanget kan jag inte låta bli att tala om att det i dag lär ha varit ett litet utbud av obligationer igen, troligen i avvaktan på eller möjligen ef-

ter att ha fått veta, vad som skulle sägas i dagens debatt.

Jag hörde en gång i min ungdom en chevaleresk äldre herre hålla ett tal för damerna, varvid han liknade kvinnan vid havet, ty, som han sade, »liksom havet kan bära det tyngsta skepp, kan kvinnan bära de tyngsta bördor, men liksom havet kommer hon i svallning vid minsta vindpust». Jag lämnar helt därhän, om inte samma liknelse gäller för mannen. Men säkert är att den gäller för alla män och kvinnor sammantagna, som ju också kallas för folkhavet. Det är alldeles märkvärdigt att se, hur svenska folket under krigstiden har burit tunga bördor utan knot och villigt offrat sina pengar för försvarsändamål. Men nu bli de upprörda vid minsta vindpust: om herr Wehtje står här och viskar någonting om att vi borde göra så och så och om folk tror, att vi rätta oss efter honom, så skulle han med detta kunna ställa till ett förfärligt vattenskalp i folkhavet då det gäller obligationerna. Jag hoppas emellertid att folk har klart för sig, att vad herr Wehtje säger inte omedelbart leder till effekt.

En utgångspunkt för sådana vindpustar, som visat sig vara mycket farlig, är Nationalekonomiska föreningens kateder! Det var där herr Myrdal stod och talade om behövligheten av importreglering. Så blev det inte någon sådan. Folk skyndade sig emellertid att ta detta ad notand; man trodde att han skulle genomföra den. Och när finansministern häromdagen var på Nationalekonomiska föreningen och ansågs av tidningarna ha vacklat en aning i tron på den konstanta räntans välsignelse, fingo vi i riksbanken ögonblickligen över oss en del obligationer.

Herr Åkerberg har här konstaterat, att ordet *ränta* inte förekommer någon enda gång i reservanternas förslag till utlåtande. Det får jag väl fatta som ett tecken på att inte bara herr Petersson har vågrat att vara med på ett krav på högre ränta, utan att även de högermän, som ha varit med om reservationen, ha sagt sig att läget nu är sådant att en räntehöjning absolut inte är motiverad. Konjunkturen kan man inte bedöma.

Framtidsutsikterna äro höljda i ett dunkel, i en slöja som ingalunda behöver vara »vävd av barmhärtighetens hand». Men det finns många tecken, som tyda på att vi ha passerat högkonjunktrens toppunkt, och då är det inte lämpligt att höja räntan ens enligt de klassiska spelreglerna för räntans handhavande.

Jag kan således inte tänka mig att man kan få någon majoritet för en diskontoförhöjning i fullmäktige nu. Jag tror att vi skulle få en mycket stark majoritet däremot, om det till äventyrs skulle finnas någon, som gjorde ett sådant yrkande. Det känner jag mig övertygad om, och även om det finns folk som drar en annan praktiskt-kommersiell slutsats på grund av börsmarknaden, så anser jag mig böra säga detta.

Då frågar man sig måhända: Kan det vara rimligt att inte höja räntan och att på det sättet inte göra någonting? Jag vill då svara, att här försiggår en hel del på det ekonomiska livets område, som är ägnat att återställa balansen. Jag kan peka på en sådan åtgärd som importregleringen. Det kommer naturligtvis att bli besvärligt när det blir varubrist, men vi hoppas att lagren äro bra mycket större än man tror och att vi i grund och botten bara ha förvandlat en stor del av vårt tidigare valutainnehav till lager.

Vidare börjar byggnadsregleringen säkerligen att bli kännbar; vi ha ju sett att det har förekommit konkurser en och annan gång inom byggnadsbranschen, och det är väl årtionden sedan något sådant förekom.

Vi ha också att vänta en lagstiftning om temporär sterilisering av bolagsvinster. En fullkomligt enhällig utredning är färdig med sitt arbete därmed, och man betraktar dess resultat som en kompromiss, vilken jag antar kommer att rätt snart i proposition föreläggas riksdagen. Man väntar att denna sterilisering under en tvåårsperiod skall suga upp ungefär 500 miljoner kronor. Slutligen ha vi konsumtionsskatterna, som ju ännu inte ha hunnit verka så värst mycket.

Jag tror att det var herr Wehtje som sade sig inte kunna förstå, att om man

överbalanserade budgeten, så skulle man sterilisera pengar. Jag skall inte tröska om det resonemang, som jag hade med herr Velander för någon tid sedan, men jag vill nämna för herr Wehtje, att tre experter, varav en är herr Hagbergs suppleant i bankofullmäktige och de övriga två professorer i nationalekonomi, ha gjort en utredning angående innebörden av begreppet köpkraftsterilisering. Resultatet av denna utredning finnes nu såsom en bilaga till bankofullmäktiges offentliga protokoll, och jag skall be att få överlämna en avskrift av den till herr Wehtje i stället för att nu tråka ut kammarens ledamöter med en redogörelse för dess innehåll.

Herr talman! Visst ha vi det besvärligt, men det kan inte hjälpas, att vi trots alla besvärligheter på det ekonomiska området inte ha anledning att klaga så mycket som man gör nu. Och jag känner mig övertygad om att när valet i höst väl har hållits, vare sig utslaget går åt det ena eller det andra hållet, skola vi bli befriade från en del av de klagomål, som nu störa oss i vardagslivet om vi slå upp en tidning eller sitta här och höra på debatten.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle endast med några ord vilja bemöta herr Björnsson i vad han anförde till bankofullmäktiges för svar för sitt handlande. Jag tycker att han skjuter över skulden i alldeles för stor utsträckning på omständigheter, som ligga utanför bankofullmäktiges kontroll. Han säger, att de svårigheter, i vilka vi nu befinna oss, äro beroende på att vi ha att dras med krigets efterverkningar. Det tycker jag är att försöka skylla från sig på ett sätt som inte är rimligt. Vi ha väl ändå inte bara drivit med strömmen som ett skepp med vinddrivna segel, utan vi ha väl ändå själva haft möjligheter att utforma vår politik och vårt ekonomiska handlande.

Vi kunna ju se på ställningen i andra länder av jämförbar storleksordning. Se på t. ex. Schweiz, som också har stått utanför kriget. Är inte ställningen för

Schweiz väsentligt mycket bättre än för vårt land? Eller tag som exempel Belgien, som till och med varit indraget i kriget. Jag gör gällande, att belgarna också ha det bättre än vi i vårt land, men de ha skött sin politik på det rätta sättet.

Jag skulle också vilja säga, att herr Björnsson skyllde ifrån sig på ett sätt som inte heller är rimligt när det gäller realiserandet av våra valutatillgångar och våra därav följande valutasvårigheter. Han säger, att man i riksbanksfullmäktige inte har kunnat se av de balanserna, som dagligen göras upp, när valutatillgångarna minska. Då hade det varit bankofullmäktiges skyldighet att skaffa sig en sådan redovisning, att de kunnat se att man gjort av med en valutatillgång på ungefär 2 miljarder kronor. Man har i sinom tid sagt till regeringen, att åtgärder borde vidtagas, men det har inte blivit någon effekt därav. Ett så pass självständigt handlande får man väl ändå kräva att bankofullmäktige skola gå in för, att de skola kunna göra sin mening gällande gentemot en regering, som inte handhar den ekonomiska politiken på ett sätt som bankofullmäktige gilla.

Låne- och räntefrågorna äro inte utredda; man har inte gjort klart för sig vilken utomordentligt dålig ställning man haft. Herr Björnsson säger, att när valet väl är över kan allting bli frid och fröjd igen. Men då först få vi, tror jag, dras med de riktiga svårigheterna, ty då ha vi levat upp även de tillgångar som ännu finnas kvar. Nu leva vi på våra lager, men till tiden efter valen äro nog lagren slut.

Herr BJÖRNSSON (kort genmäle): Vi behöva inte leva bara på våra lager, herr Wehtje. Vi beräkna att till hårdvalutaländer kunna exportera varor och tjänster för 1 500 miljoner kronor om året, och det är det vi skola leva på. Men vår valutareserv på 400 miljoner kronor kunna vi såvitt jag förstår behålla oförändrad.

Det var så mycket herr Wehtje hann med att anklaga mig för, att jag kanske

glömmer bort att svara på en del. Vi ha det inte så lätt som schweizarna, sade han. Nej, vi äro inte världens finansärer; vi ha inte heller som schweizarna olika slags flyktingar och sådana, som ha guldreserver att lämna hos oss. Vi ha inte heller så bra som belgarna; vi ha inte Kongos guldlager. Vi ha en socialdemokratisk regering, men Belgien har också en sådan, så att den omständigheten att Belgien i det hänseendet är lika olyckligt lottat som Sverige tycks inte ha haft något inflytande på denna sak.

I ett avseende prisade herr Wehtje Belgien, nämligen för att Belgien hade köpt dollars för sina pund, så länge dessa voro konvertibla. Men den möjligheten ha belgarna inte alls haft trevligt av utan dessa dollar ha de fått släppa i ett senare avtal med England.

Jag har aldrig sagt att vi skulle bli befriade från alla plågor efter valet. Herr Wehtje sade, att vi skulle få känna på de riktiga plågorna efter valet. Då medger han, att de plågor, vi nu ha, inte äro de riktiga — och det har jag miss tänkt länge.

Herr WETHJE (kort genmäle): Herr Björnsson är den horne optimisten; såsom sådan tycker jag att han är ganska farlig i bankofullmäktige.

Nu säger han, att vi ha det ganska väl ställt och att vi skola sälja till Amerikas förenta stater för så och så många miljoner dollar. Men hela bankofullmäktiges resonemang går ju ut på att det just är beträffande hårdvalutorna som vi komma att få det så utomordentligt svårt. Det är där bristen kommer att finnas, och det synes herr Björnsson inte inse.

Herr BJÖRNSSON (kort genmäle): Jo, jag är verkligen på det klara med vad skillnaden mellan hårdvaluta och annan valuta är. Om herr Wehtje skulle få lov att sköta riksbanken, så skulle det gå bra; då finge vi nog veta, när Skånska cement köper maskiner från Amerika! Men nu kunna vi inte veta det.

Riksbanken kan inte styra regeringen,

som herr Wehtje trodde. Det är aldrig meningen enligt Sveriges grundlag, och det skall herr Wehtje finna, om han försöker läsa den lugnt och noggrant.

Det är inte heller meningen att regeringen skall styra riksbanken. Högern kom visserligen redan så tidigt som vid Kreugerkraschen med en sådan kritik och sade att det inte var tillräckligt mycket samarbete mellan regeringen och riksbanken. Då väcktes en motion, som herr Domö var med om, att man skulle organisera sambandet mellan regering och riksbank. Men man blev väldigt snopen, när man kom underfund med att samarbetet hade varit så livligt, att bankofullmäktige bokstavligen hade med skjuts hämtat statsministern för att få resonera med honom. Och så resulterade det hela i att man inte organiserade detta samband på annat sätt än det varit ordnat tidigare, men man gjorde i stället en reform och kallade den, som förut var förste deputerad, för riksbankschef och förste deputerad.

Jag är inte så farlig för vårt lands ekonomi som herr Wehtje tror, och jag tycker f. ö. att han såsom skåning skulle akta sig för att göra sig skyldig till sådana överdrifter som i dag.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Jag skall inte förlänga debatten, men jag hinner kanske ifrågasätta, om det inte hade varit lämpligt, att bankofullmäktige vid det här tillfället hade hämtat hela regeringen till sina sammanträden i stället för att skriva brev, på vilka ni aldrig fingo några svar.

Herr von HELAND: Det tycks finnas många olika uppfattningar inom det socialdemokratiska partiet om hur goda förbindelserna äro mellan regeringen och riksbanksfullmäktige. Herr Åkerberg har deklarerat en uppfattning och finansministern en annan, och nu sist har herr Björnsson gjort gällande ytterligare en uppfattning om hur det är och hur det skall vara. Herr Åkerberg påstod bland annat i början av sitt anförande, att det var bankofullmäktige och icke regeringen, som vi i dag skulle granska. Men det är väl alldeles själv-

klart, att med finansministerns personlige envoyé som ordförande i riksbanksfullmäktige kan det ibland vara svårt att säga, vem som bär ansvaret för de penningpolitiska åtgärderna. Finansministern kallade detta för »förbindelse med regeringen». Herr Björnsson gav nu en annan version av vad det egentligen är.

Enligt min uppfattning är det den från vårt håll kritiserade felaktiga handelspolitiken, som är roten och upphovet till vårt mycket bekymmersamma penningläge. Både finansministern och herr Åkerberg ansågo att det under 1946 icke funnits några krav på importreglering. Det fanns, sade herr Åkerberg, i stället en akut vilja till import, och herr Åkerberg reagerade emot att man nu efteråt kommer med andra påståenden och för ett annat resonemang.

Men, herr Åkerberg, detta är en felaktig historieskrivning, som jag önskar få rätta till. Jag kan medge att herr Åkerbergs kritik mot högern och mot folkpartiet kan vara berättigad, men den är icke berättigad mot vårt parti. Vi ha nämligen opponerat oss mot den förda handelspolitiken, främst herr Ljungdahl och jag. Herr Björnsson läste upp gamla protokoll för att bevisa hur man hade ställt sig till dessa frågor tidigare. Jag skall ta mig friheten att göra på samma sätt som herr Björnsson. Om vi läsa kammarens protokoll den 22 maj 1946, så finna vi där en handelspolitisk diskussion, där jag liksom tidigare efter kriget var opponent mot den förda handelspolitiken. Bland annat sade jag då: »Med landsbygdsbefolkningens stora beroende av skogen är det självfallet, att vi också ha intresse för exporten. Men intresse för exporten är inte detsamma som att vi anse det lämpligt att exportera mot dåliga krediter eller mot import av onödiga varor, som skada hemmamarknaden.»

Sedermera förekommo flera sådana debatter, men jag skall bara taga ett par punkter i en debatt onsdagen den 13 november 1946, där jag slutligen formulerade den kritik, vi riktade emot handelspolitiken, på följande sätt: »Med hänvisning bland annat till de debatter

jag under ett par år haft i handelsfrågorna med handelsministern här i kammaren kan påvisas, hur vi från vårt parti sedan länge varit på det klara med att regeringen till skada för svenska folket fört en alltför aktivistisk handelspolitik under nuvarande förhållanden... Under de närmaste åren kommer regeringens handelspolitik att betyda en försämring av förhållandena för svenska folket med brist på varor och arbetskraft samt oroande lönerörelser med fortgående inflation till resultat.»

Jag beklagar att vi fått så fullständig rätt i vår kritik, men jag har med anledning av herr Åkerbergs yttrande icke kunnat underlåta att påpeka, att kritiken från vårt håll fanns redan år 1946.

Det kan väl numera inte vara indiskret att omtala, att dåvarande handelsministern Myrdal en dag på sommaren 1946 här i kammaren kom till mig i min bänk och förklarade: »Ja, du kommer att få fullkomligt rätt beträffande importpolitiken.» Han föreslog mig då, att jag skulle författa en mycket kort interpellation i handelsfrågorna, så skulle han ordna så att vi en hel dag skulle få diskutera handelspolitiken. Inom vårt parti skulle vi emellertid just då ha partistämman, och eftersom det var alldeles i slutet av riksdagen, måste jag tyvärr avböja. Jag beklagar emellertid, när statsrådet Myrdal uppenbarligen redan sommaren 1946 var på det klara med att man måste reglera importen, att detta icke också omedelbart ordnades. Vårt penningläge hade enligt min uppfattning varit betydligt, ja, ofantligt mycket bättre, om så skett, än det nu är.

Herr Björnsson sade att importreglering — ja, det är inte så lätt att sköta. Ja men, herr Björnsson, vad jag anmärker på är att man efter kriget, då vi under hela kriget hade haft en mycket kraftig importreglering, helt plötsligt kastades in i den ljusblå himmelen och släppte allting löst. Hade man släppt efter så småningom och efter hand som det kunde ske, hade det inte varit så besvärligt med en importreglering. Naturligtvis blev det besvärligt därför att man ånyo måste införa

en importreglering, som dessutom kom för sent och efter en upplysning nästan ett halvt år tidigare av handelsministern i Nationalekonomiska föreningen. Jag förstår att herr Björnsson var en av motståndarna, när herr Myrdal 1946 ville ordna importregleringen, men jag är liksom min partikamrat herr Näs-gård av den uppfattningen, att det var herr Myrdal som hade rätt och motståndarna inom den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet i övrigt som hade fel, fastän det hela sedan trasslades till genom det omtalade för tidiga meddelandet till Nationalekonomiska föreningen.

Herr talman! Under remissdebatten fick jag undervisa herr Linderot om förhållandet mellan löner och priser. Nu begär herr Linderot ånyo en undervisning, denna gång om vad som menas med köpkraftsoverskott. Jag har ingen lust att bli någon lärofader för kommunistchefen här i landet, och jag har inte tänkt bli det heller, men jag tycker dock att under denna debatt någon måste ge herr Linderot den begärda lektionen, och man bör naturligtvis då göra det så pedagogiskt och så Linderotskt som möjligt. Jag vill göra det i form av en fråga till herr Linderot; jag hoppas att han är här någonstans om också inte i sin bänk, så att jag kan få svar.

Om herr Linderot skulle sitta på en öde ö, naken med undantag för en näsduk, inköpt för 3 kronor 29 öre, och med en låda, innehållande en miljon kronor; hur skulle herr Linderot med sitt köpkraftsoverskott kunna höja sin levnadsstandard? Skulle herr Linderot kunna klara livhanken, och skulle herr Linderot kunna skaffa sig mera kläder än näsduken, värd kr. 3: 29? Ja, kapitalistiska profitörer kanske skulle kunna rädda herr Linderot, om de komme dit till den öde ön med nödvändiga varor för herr Linderots miljon. Men, herr talman, det vore ju ruskigt för en kommunistchef!

Herr LJUNGAHL: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till herr Björnsson. Han gav mig det betyget, att

jag under remissdebatten i följd en smula lättfärdigt hade påyrkat importrestriktioner. Jag får säga att jag blev litet förvånad över detta, men det är väl ett exempel på den allmänna erfarenheten, att olika människor kunna se på saker och ting och händelseförlopp på ungefär samma sätt, men ändå komma till olika resultat, när de skola dra slutsatserna av dem.

Jag får nämligen säga, att jag är fullkomligt ense med herr Björnsson om att importrestriktioner är en mycket obehaglig operation, som är både besvärlig och svår att genomföra. Men när vi båda ha kommit överens om detta, så drar herr Björnsson liksom regeringen den slutsatsen, att då skola vi inte göra någonting alls förrän den dag då det blir absolut nödvändigt. Jag drar den motsatta slutsatsen: eftersom det är svårt att genomföra dessa restriktioner, skola vi i tid förbereda oss för dem och lägga upp det så, att allting är klart, om vi och när vi behöva använda dem.

Det var därför som jag under följande års remissdebatt värdjade till regeringen att förbereda detta arbete. Det är nämligen så, att det under många år varit min hobby att följa utrikeshandeln och studera dess växlingar, och jag försäkrar att det är ett mycket fängslande skådespel. När jag såg tillbaka på 1946 års handelsrörelser, kom jag till den slutsatsen, att vi befunno oss i ett ganska farligt läge. Det lät mycket, att vi hade 2 miljarder kronor i valuta, men med den fart som handeln då hade tagit och med vilken alla människor ute i världen, som hade någonting att sälja, kastade sig över vårt land, som då för tiden var det enda land, som kunde köpa s. k. umbärliga varor, voro 2 miljarder i själva verket en förfärligt liten summa, och man borde nog därför i tid se till, att man stoppade utvecklingen och gjorde sig i ordning för att ta det mera lugnt och måttfullt. Det tyckte jag var klart, och jag menade då att jag borde säga ifrån detta. Jag valde med flit mycket måttfulla och hovsamma ordalag, när jag framförde denna lilla erinran och hemställan till regeringen.

Jag väntade mig instämmanden från

alla vettiga och förståndiga människor, men jag får säga att jag blev ganska förvånad, när herr Ivar Anderson omedelbart efter mig kom upp och sade, att det inte fanns någon fara på taket, att det icke var någon brådska och att vi inte behövde tänka på detta ännu. Men just därför att importrestriktioner äro så svåra att genomföra måste man i god tid planera dem. Det var min uppfattning, och det visade sig sedan, att när ledningen kom till den slutsatsen, att den s. k. umberliga importen måste stoppas, blev det ett förfärligt, nästan chockartat slag både för befolkningen och för myndigheterna. Den 15 mars var ingen beredd på denna importreglering, ingen hade gjort sig i ordning för den, och därför blev det så förfärligt trassligt som det blev. Men affärsmännen, som hade följt utvecklingstendenserna och som hade sett, att importen måste på något sätt ordnas och regleras, hade under tiden passat på att teckna stora kontrakt och taga inteckningar i vår valutareserv, vilket sedan blev till mycket stort men både för riksbanken och för regeringen.

Jag menar därför, att när regeringen hade sitt valutakontor och sin handelskommission att tillgå, skulle den i god tid ha vidtagit åtgärder, ty regeringen måste naturligtvis med sina informationer vara mycket bättre rustad att draga dessa slutsatser än jag var, som måste söka mina informationer i pressens redogörelser för affärsförbindelserna och tendenserna ute i världen. Jag vill därför, herr talman, verkligen nu säga, att jag beklagar att regeringen icke tog hänsyn till min lilla vördnadsfulla hemstäl- lan, och nu måste jag väl säga, att jag kan konstatera att regeringen på denna punkt har gjort sig skyldig till en mycket klar och tydlig pliktförsummelse, som vi alla måste beklaga, kanske inte minst regeringen. Ty vi hade stått oss mycket bättre, om vi hade börjat att reglera vår import i tid, så att vi fått in de varor, som vi absolut behövde och som vi då kunde köpa för våra pengar, i stället för att bli mottagare och avstjäpningsplats för den överflödiga import som kom in 1946 och framför allt 1947.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Jag förstår att herr Ljungdahl gärna vill begagna detta tillfälle att erinra kammaren om att han varit mera förutseende än de flesta. Jag måste emellertid i sanningens intresse påpeka för honom, om han inte upptäckt det förut, att han dock icke var så förutseende som t. ex. bankofullmäktige, eftersom redan i slutet av november i en promemoria från bankofullmäktiges ordförande — jag tror den var daterad den 23 — gjordes betydligt mera poängterade påpekanden än herr Ljungdahl gjorde i sitt, som han själv sade, mycket hovsamma anförande.

Nu var herr Ljungdahl vänlig nog att apostrofera ett anförande som jag hade under förra årets remissdebatt. Detta anförande har tidigare givit anledning till åtskilliga kommentarer i partipolitiskt syfte, bland annat i regeringsorganet, som inte en, utan åtminstone fem gånger har använt mitt anförande för att söka bevisa, att även bankofullmäktige voro alldeles bakom flötet och underlätto att i tid påyrka åtgärder; alltså är vad som skett inte alls regeringens fel, utan felet ligger på annat håll! Jag vill begagna tillfället att här något rätta till både regeringsorganets historieskrivning och herr Ljungdahls.

Jag tror att herr Ljungdahl, om han vill göra sig besväret att läsa om mitt anförande, skall finna, att det ingalunda, som han påstod, innebar någon förklaring från min sida, att det inte var »någon fara på taket». Jag gav tvärtom herr Ljungdahl i allt väsentligt rätt i det som han sade i den första delen av sitt anförande, men jag tillade att importrestriktioner äro någonting så ytterligt allvarligt, att man inte tillgriper det annat än i yttersta nödfall och efter noggranna förberedelser. Jag kunde inte vid det tillfället tala om, hur saken behandlats i bankofullmäktige och vilka uppfattningar man på skilda håll hade, men jag tror att jag i alla fall gav en liten fingervisning, som herr Ljungdahl förstod, att saken ingalunda var obeaktad och att jag i princip gav honom rätt i att det var mycket olyckligt, att den forcering av importen, som då på sista tiden hade skett, i så hög grad inriktat

sig på vad han kallade överflödsartiklar. Jag tror också att herr Ljungdahl erinrar sig, att jag starkt betonade, att det var föga nytta med sådana här offentliga diskussioner, innan man hade saken så förberedd, att man kunde klippa till omedelbart, ty annars gäve diskussionen endast stimulans till ytterligare forcering av överflödsimporten. Detta var bakgrunden till det inlägg jag hade, och det var anledningen till min replik till herr Ljungdahl vid det tillfället.

Nu hoppas jag att åtminstone herr Ljungdahl i fortsättningen skall finna, att det var mera som förenade oss än som skilde oss åt. Jag vill gärna erkänna, att herr Ljungdahl var den förste som tog upp saken här i kammaren, men jag är något tveksam, om det var så klokt att göra det. Det felaktiga är naturligtvis, att man inte tidigare vidtagit sådana åtgärder att man, när situationen blev uppenbart kritisk, som den faktiskt var, då herr Ljungdahl höll sitt anförande, var beredd att omedelbart klippa till. Det var man emellertid inte, och då man visste det bjöd klokheten, att man yttrade sig försiktigare än man kunde göra, om man inte hade kännedom om det verkliga läget.

Herr von HELAND: Jag vill endast erinra herr Ivar Anderson om att herr Ivar Anderson och jag redan tidigare än vid remissdebatten 1947 hade en diskussion om bl. a. importfrågan med anledning av en ledare i herr Ivar Andersons tidning, som han vid det tillfället ville komma ifrån genom att gå till ett personligt angrepp.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Eftersom vi skola röra i det förflutna, kanske herr von Heland vill erinra sig att anförandet vid den debatten gällde en helt annan sak. Jag tror inte att herr von Heland i det anförande, som jag då vände mig mot, hade berört frågan om importrestriktionerna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propo-

sitioner, först därpå att den under behandling varande punkten skulle läggas till handlingarna samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den av herr Wiberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på punktens läggande till handlingarna, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nordenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att punkten 1 i bankotskottets utlåtande nr 6 skall läggas till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Wiberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nordenson begärde rösträkning, företogs nu votering medelst omröstningsapparat. Enär emellertid därvid befanns, att fel uppkommit å omröstningsapparaten, verkställdes votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 33.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

•Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 8, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll;

nr 9, angående användande av riksbankens vinst för år 1947; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatsens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 16, i anledning av väckta motioner i anledning av 1947 års riksdags beslut rörande bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av tillstånd att föra automobil och motorcykel;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående kommunal centralisering av socialvården;

nr 13, i anledning av väckt motion om ökad semesterlön åt arbetstagare; samt

nr 14, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om inskränkning av den s. k. taxereducerade tiden för telefonsamtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om åvägbringande av enhetlighet i fråga om öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer på landsbygden.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 136, hade herr *Mannerskantz* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt telegrafstyrelsen att omedelbart vidtaga åtgärder i syfte att skapa tillfredsställande enhetlighet i fråga om öppethållningstiderna vid de telefonstationer på landsbygden, vilka med nu rådande system icke hölles öppna hela dygnet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag är motionär i denna fråga, och motionen går ut på att folk skulle kunna ringa inbördes mellan mindre telefonstationer, vilka alltså skulle hålla öppet åtminstone på samma tider. Det förekommer nu, att de hållas öppna vissa delar av dygnet men på olika tider. Den väsentligaste anledningen till motionen är önskan att få så stor likhet i detta avseende som möjligt. Därutöver syftar den till ett ökat öppethållande. Nu har telegrafstyrelsen sagt, att ett tillmötesgående av motionens syfte genom att hålla stationer med minst 99 abonnenter öppna hela dygnet skulle kosta 200 000 kronor, om de hållas öppna endast vardagar, och 600 000 kronor, om öppethållandet utsträcks även till sönd- och helgdagar. Jag skulle vilja hemställa, att telegrafstyrelsen, när den tar sig en funderare på denna sak igen, först och främst försöker se till att stationerna hållas öppna på samma tider och sedan så småningom försöker få fram ett öppethållande åtminstone hela vardagarna. Att hålla stationerna öppna på söndagarna också kan man ju tänka sig att försöka få fram senare, när automatiseringen hunnit längre.

Jag skall emellertid inte besvåra kammarerna med att ställa något yrkande utan har endast velat uttala dessa önskemål.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om upphävande av förbudet mot rundflygningsverksamhet.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om upphävande eller uppmjukning av förbudet mot rundflygningsverksamhet.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 236, hade herr *Mannerskantz* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att förbudet mot rundflygningsverksamhet måtte snarast upphävas eller, om detta

icke skulle vara rent sakligt motiverat, åtminstone uppmjukas i enlighet med ett av luftfartsstyrelsen framlagt förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att Kungl. Maj:t rusat iväg alldeles för hastigt, när förbudet mot rundflygningsverksamhet infördes, men att Kungl. Maj:t senare kommit på bättre tankar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talman, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 109, 119, 125, 126, 128, 130 och 135.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 49, till Konungen i anledning av väckt motion angående åtgärder för effektivisering av förberedelsen till och förandet av Sveriges handelsavtalsförhandlingar.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående höjning av vissa postavgifter;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.; samt

nr 73, i anledning av väckta motioner angående tullfri införsel till riket av maskiner och redskap för jordbrukets behov.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen angående val av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 75, för revisionssekreteraren Folke Rudewall att vara riksdagens justitieombudsman; och

nr 76, för hovrättsrådet Sven Einar Romanus att vara riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 266, av herrar *Bergh* och *Löthner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter;

nr 267, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 268, av herr *Lindström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 269, av fröken *Andersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 270, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 271, av herr *Karlsson, Gottfrid*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 272, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med

förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 273, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 274, av herrar *Ewerlöf* och *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.; samt

nr 275, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.

Interpellation ang. tidpunkten för skärmbildsundersökning av värplikliga.

Herr LUNDGREN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Våren 1947 inträffade bland de nyinryckande värnplikliga vid Kungl. Västerbottens regemente en tuberkulosepidemi. De närmare omständigheterna i samband med uppkomsten av denna epidemi voro i korthet följande.

Den 21 april 1947 inryckte till första tjänstgöring vid regementet 620 värnplikliga. I enlighet med gällande bestämmelser skulle dessa skärmbildsfotograferas för fastställande av eventuella lungförändringar, och denna undersökning verkställdes genom en av medicinalstyrelsens skärmbildsbussar den 2 och 3 maj. Filmen sändes till Stockholm för granskning, och svar erhöles från sjukvårdsförvaltningen den 9 maj. Av svaret framgick, att 9 man hade misstänkta lungförändringar, och dessa remitterades på grund härav till centraldispensären för specialundersökning. Denna, vilken verkställdes den 10 maj, visade emellertid, att endast 3 man av dessa 9 misstänkta hade aktiv tuberkulos, därav 2 smittoförande. Dessa 2 smittoförande fall hade emellertid hunnit infektera flera kamrater, såvitt man vet tillsammans 12 man.

Orsaken till uppkomsten av denna tuberkulosepidemi är uppenbarligen, att en viss tid förflutit mellan inryckningen och skärmbildsundersökningen eller i varje fall till den tid då resultatet av

denna undersökning blev känd. Ett stort antal av de värnpliktiga som inryckte till första tjänstgöring äro tuberkulinnegativa och såsom sådana mycket känsliga för tuberkulös smitta. En man som går med öppen tuberkulos kan på några få dagar hinna smitta ner ett mycket stort antal tuberkulinnegativa kamrater. Det är därför av allra största vikt, att alla med öppen tuberkulos om möjligt omedelbart efter inryckningen gallras ut från förbandet. För att detta skall vara möjligt måste de värnpliktiga undersökas omedelbart vid inryckningen. Men detta i sin tur förutsätter, att undersökningen organiseras på annat sätt än hittills. Om undersökningen skall ske genom en buss, som besöker flera olika garnisonsorter, är det uteslutet, att undersökningen kan utföras omedelbart vid inryckningen, då man ju har samma inryckningstid vid samtliga förband. Därtill kommer emellertid, att personalen i skärmbildsbussen icke bedömer filmen, utan sänder denna till Stocholm för granskning.

På de flesta garnisonsorter torde det emellertid finnas möjligheter att anordna skärmbildsundersökning i anslutning till förefintliga centraldispensärer eller sjukhus. Genom en sådan anordning bör risken för tuberkulosepidemier av den typ, som uppkom 1947 vid Västerbottens regemente, avsevärt minskas.

På grund av det sålunda anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. försvarsdepartementet få framföra följande frågor:

1. Anser statsrådet att den vid försvarsväsendet 1947 tillämpade metoden för skärmbildsundersökning vid inryckning till första tjänstgöring är tillfredsställande?

2. Om så icke skulle vara fallet, är statsrådet villig att medverka till att skärmbildsundersökning av värnpliktiga utföres omedelbart efter inryckningen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr ISAKSSON, som anförde: Herr talman! Inför den förestående påskhelgen har frågan om söndagskörningsförbudets upphävande åter aktualiserats. Med hänsyn till den oerhörda belastning, som både järnvägar och andra allmänna trafikmedel regelmässigt utsätts för under helgerna, till irritation och förfång för såväl personal som trafikanter, synes det välbetänkt och befogat att tillfälligt häva förbudet under den kommande helgen. Ett dylikt förfarande skulle givetvis medverka till en större fördelning av trafikbelastningen och därigenom medföra såväl lättnader som personalbesparingar i den intensifierade helgtrafiken.

Det förtjänar erinras, att förbudets upphävande sistlidna julhelg icke kan sägas formellt ha ägt väsentligt andra förutsättningar än vad nu är fallet inför påskhelgen, som alltjämt bland stora grupper av vårt folk betraktas såsom en religiös högtid av största betydelse, en högtid som man sålunda önskar kunna tillbringa i kretsen av de sina. Jag vill vidare framhålla, att landsbygdens befolkning mångenstädes på grund av de stora avstånden är förhindrad att utan tillgång till en fri privatbilism kunna företaga kyrkobesök i önskad omfattning under denna betydelsefulla kyrkliga helg.

Med hänvisning till vad jag här anført anhåller jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga: Är herr statsrådet villig att för sin del medverka till ett upphävande av söndagskörningsförbudet under den kommande påskhelgen?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.20 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, angående bidrag till metallografiska institutet;

nr 89, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 96, med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap;

nr 100, angående anslag till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap för budgetåret 1948/49, m. m.;

nr 105, angående avskrivning av ett direktören B. V. Orre beviljat lån;

nr 106, med förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket;

nr 111, angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse;

nr 113, angående radarutrustning för statens isbrytarfartyg;

nr 114, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 115, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.;

nr 116, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid Bergslagernas och därmed samförvaltade järnvägar i anslutning till järnvägarnas förstäljande;

nr 117, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 118, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 120, angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss;

nr 121, angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter;

nr 122, angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 123, angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m.;

nr 124, angående pension åt förre extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohlins efterlevande m. m.;

nr 127, angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner;

nr 129, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan;

nr 131, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 132, angående anslag till sprängämnesinspektionen;

nr 133, angående vissa kostnader för allmänt kyrkomöte;

nr 134, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 136, angående lönerreglering för övningslärare m. m.;

nr 137, angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högskolor;

nr 138, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 139, angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m.;

nr 141, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara

—Kiirunavaara aktiebolag samt Trafik-aktiebolaget Grängesberg—Oxelösund rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter;

nr 142, angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.;

nr 143, angående löneklassplacering av vissa fänrikar;

nr 144, med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten;

nr 145, angående anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar, m. m.;

nr 146, angående anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna;

nr 147, angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd;

nr 148, angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen;

nr 149, angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m.;

nr 150, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 151, angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl.;

nr 152, angående anslag för budgetåret 1948/49 till avlöningar vid universitetet i Uppsala och Lund m. m.;

nr 153, angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund;

nr 154, angående anslag till statens utlänningskommission;

nr 155, angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna;

nr 156, angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m.;

nr 157, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 158, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1948/49;

nr 159, angående anslag till driften av centraldepån för blindas arbeten för budgetåret 1948/49;

nr 160, angående ytterligare utbygg-

nad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 161, angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m.;

nr 162, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1948/49;

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48;

nr 164, med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 165, angående anslag till kommunal upplysningsverksamhet;

nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 167, angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 168, angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker;

nr 169, angående anslag till statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa för budgetåret 1948/49;

nr 170, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 171, angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet;

nr 172, angående anslag till lantmäteristyrelsen och lantmäterikontoren i länen för budgetåret 1948/49;

nr 173, angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas förenta stater 1948;

nr 174, angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

nr 175, angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m.;

nr 176, angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m.;

nr 178, med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m.;

nr 179, angående åtgärder till stöd-
jande av oljeväxt- samt lin- och hamp-
odlingen m. m.;

nr 180, angående anslag till åtgärder
mot skadegörelse av skogsinsekter; samt
nr 182, angående bidrag till utbild-
ningskurs för sysselsättnings- och ar-
beterapeuter.

Anmäldes och godkändes statsutskot-
tets förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda framställ-
ningar rörande egentliga statsutgifter för
budgetåret 1948/49 under andra hu-
vudtiteln, avseende anslagen inom jus-
titieministeriets verksamhetsområde;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1948/49 under sju-
nde huvudtiteln, avseende anslagen inom
finansministeriets verksamhetsområde;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående fortsatt statsgar-
anti för exportkredit;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående befrielse från
skyldighet att återbetala för mycket ut-
betalta löne- och pensionsbelopp;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående vissa frågor om
befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen beträffande ka-
pitalbudgeten under luftfartsfonden
gjorda framställningar angående anslag
för budgetåret 1948/49; samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen under statens
allmänna fastighetsfond gjorda fram-
ställningar angående anslag för bud-
getåret 1948/49, i vad propositionen
avser kommunikationsministeriets
verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes första lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 88, till Konungen i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition angående

ersättning från kyrkofonden för överta-
lig personal vid domänverket.

Föredrogos och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, angående överlåtelse till Åkro-
kens vägsamfällighet av en lantförsva-
ret tillhörig bro över Kalix älv;

nr 119, angående organisationen av
den civila sjukvårdsberedskapen;

nr 125, angående viss garanti åt sjö-
folkets erkända arbetslöshetskassa; och
nr 126, angående vissa byggnadsärbe-
ten för försvaret m. m.

Föredrogos och hänvisades till jord-
bruksutskottet Kungl. Maj:ts proposi-
tion, nr 128, angående anslag till inlö-
sen och iståndsättande av Bogesunds
egendom.

Föredrogos och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 130, angående anslag till lån till
anordnande av kollektiva tvätterier; och
nr 135, angående anslag till den sociala
hemhjälpsverksamheten för budgetåret
1948/49.

Föredrogos och hänvisades till stats-
utskottet den av herrar *Bergh* och *Löthner*
väckta motionen, nr 266, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition angående an-
slag till ersättning för skador vållade av
personer som avvikit från vissa anstal-
ter.

Föredrogos och hänvisades till banko-
utskottet den av herr *Wistrand* väckta
motionen, nr 267, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
om fortsatt giltighet av valutalagen den
22 juni 1939 (nr 350).

Föredrogos och hänvisades till be-
handling av lagutskott nedannämnda
motioner:

nr 268, av herr *Lindström* m. fl., i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om ändring i civil-

försvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 269, av fröken *Andersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 270, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag;

nr 271, av herr *Karlsson, Gottfrid*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 272, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 273, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.;

nr 274, av herrarna *Ewerlöf* och *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.; samt

nr 275, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 86, 89, 96, 100, 105, 106, 111, 113—118, 120—124, 127, 129, 131—134, 136—139, 141—176, 178—180 och 182.

Herr *Englund* avlämnade en av honom och herr *Osvald* undertecknad motion, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.

Motionen bordlades.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1948/49 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 38, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av eventuella kuppförsök mot det demokratiska styrelseskicket, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion om översyn av gällande aktiebolagslag;

nr 19, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om avbrytande av havandeskap; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december

1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående kompensation för förlorad semesterersättning under värnpliktstjänstgöring; och

nr 17, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om nedsättning av priset för tur- och retur-

biljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar;

nr 5, i anledning av väckt motion om ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena i Norrland; och

nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.44 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Förteckning över avgjorda ärenden m. m.

	Sid.
Tisdagen den 9 mars.	
.....	3
Onsdagen den 10 mars.	
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. effektivisering av Sveriges handelsavtalsförhandlingar	15
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. ändrad lydelse av § 31 regeringsformen	16
— nr 11, ang. ändringar i regeringsformen m. m.	16
— nr 12, ang. de offentliga tjänstemännens rättsställning	16
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. anslagen under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	17
— nr 7, ang. anslagen under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	19
— nr 31, ang. fortsatt statsgaranti för exportkredit	19
— nr 32, ang. befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp	19
— nr 33, ang. vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet	19
— nr 34, ang. anslag till luftfartens markorganisation	20
— nr 35, ang. anslag till statens allmänna fastighetsfond: kommunikationsdepartementet	20
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 17, ang. höjning av vissa postavgifter	20
— nr 18, ang. ändring i förordningen om provianteringsfrilager m. m.	22
— nr 19, ang. tullfri införsel av maskiner och redskap för jordbrukets behov	22
— nr 20, ang. skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.	22
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	24
— nr 7, ang. granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning	65
— nr 8, ang. fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll	65
— memorial nr 9, ang. användande av riksbankens vinst för år 1947	65
— utlåtande nr 13, ang. anslagen under trettonde huvudtiteln (pensionsväsendet), utom i vad angår allmänna indragningsstaten	65
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	65
— nr 16, ang. bestämmelsen i normalbrandordningarna om avstånd mellan stack och byggnad	65
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. höjning av körkortsåldern	65
— nr 11, om ändring i lagen ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar	65
— nr 12, ang. kommunal centralisering av socialvården	65
— nr 13, ang. ökad semesterlön åt arbetstagare	65
— nr 14, ang. revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut ..	65

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, om ändring i lagen ang. köttbesiktning och slakthus m. m.	65
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 1, ang. inskränkning av den s. k. taxereducerade tiden för telefonsamtal.....	65
— nr 2, ang. öppethållningstiderna vid vissa telefonstationer på landsbygden	65
— nr 3, ang. upphävande eller uppmjukning av förbudet mot rundflygningsverksamhet.....	66

Fredagen den 12 mars.